

Møte mandag den 26. mars 2012 kl. 10

President: Dag Terje Andersen

Dagsorden (nr. 66):

1. Interpellasjon fra representanten Peter Skovholt Gitmark til utenriksministeren:

«Regjeringen på Sri Lanka la i desember 2011 frem den avsluttende rapporten fra sin Lessons Learnt and Reconciliation Commission, LLRC. Rapporten anses av mange som svært ensidig og mangelfull, og den har bl.a. blitt kritisert av Human Rights Watch, Amnesty International og The International Crisis Group, som alle krever en uavhengig internasjonal gransking av påstander om krigsforbrytelser og humanitære overgrep.

Vil regjeringen stille seg bak et krav om en slik gransking, og hvordan vil Norge adressere situasjonen på Sri Lanka i det kommende møtet i FNs menneskerettighetsråd?»

2. Interpellasjon fra representanten Ivar Kristiansen til utenriksministeren:

«Det norsk-russiske samarbeidet har hatt en meget positiv utvikling på mange områder. Også i et nord-områdeperspektiv må dette samarbeidet utvikles videre. På områder som bl.a. energi, mineraler, fiskeri, miljøvern, redningstjeneste, arbeidskraft, folk-til-folk-samarbeid og varsling ved ulykker må samarbeidet utvikles. Fortsatt ser vi imidlertid eksempler på at samarbeidsmodeller må endres. Norge ble ikke varslet i forbindelse med brannen på den russiske atomubåten i Murmansk havn i romjula. Fortsatt har Russland et stort antall taktiske atomvåpen på Kolahalvøya, nokså nær norskegrensen. Fortsatt er det store utfordringer i forbindelse med grensepassering, tollbehandling og mulighetene for å kunne benytte russisk arbeidskraft i Norge.

Hva vil utenriksministeren gjøre for å utvikle varslings- og redningssamarbeidet med Russland, og hva gjør regjeringen for å forbedre grense- og visumavtaler med Russland?»

3. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens oppfølging av parallellrevisjonen med den russiske riksrevisjonen om strålingssikkerhet og beskyttelse av miljøet mot forurensning fra radioaktive kilder i Nordvest-Russland (Innst. 183 S (2011–2012), jf. Dokument 3:5 (2011–2012))
4. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2010 (Innst. 211 S (2011–2012), jf. Dokument 1 (2011–2012))
5. Innstilling fra kontroll og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av reorganiseringen av skatteetaten (Innst. 182 S (2011–2012), jf. Dokument 3:4 (2011–2012))

6. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen, Øystein Djupe-dal, Hill-Marta Solberg, Olav Akselsen, Berit Brørby, Lodve Solholm, Svein Roald Hansen og Ivar Skulstad med sikte på å innføre en ordning med oppløsningsrett og positiv parlamentarisme (investitur) (Innst. 212 S (2011–2012), jf. Dokument nr. 12:14 (2007–2008))
7. Innstilling fra justiskomiteen om endringer i volds-offererstatningsloven og straffeprosessloven (Innst. 219 L (2011–2012), jf. Prop. 65 L (2011–2012))
8. Referat

Presidenten: Representantene Hans Frode Kielland *Asmyhr*, Oskar J. *Grimstad*, Ivar *Kristiansen*, Jan Arild *El-lingsen*, Torgeir *Trældal*, Hadia *Tajik*, Sonja *Mandt*, Per Arne *Olsen* og Vigdis *Giltun*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger tre permisjonssøknader:

- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om sykeper-misjon for representanten Henning *Skumsvoll* fra og med 26. mars og inntil videre
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om sykeper-misjon for representanten Jorodd *Asphjell* fra og med 26. mars og inntil videre
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Torfinn *Opheim* i tiden fra og med 26. mars til og med 30. mars for å delta som obser-vatør for Nordisk råd i Vestnordisk Råds temakon-feranse på Grønland

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i per-misjonstiden slik:
For Vest-Agder fylke: Tor Sigbjørn *Utsogn* 26. mars og inntil videre
For Rogaland fylke: Laila *Thorsen* 26.–29. mars
For Sør-Trøndelag fylke: Knut *Gravråk* 26. mars og inntil videre

Presidenten: Tor Sigbjørn *Utsogn*, Laila *Thorsen* og Knut *Gravråk* er til stede og vil ta sete.

Fra Statsministerens kontor foreligger følgende brev til Stortinget, datert 23. mars 2012:

«I statsråd for H.M. Kongen holdt på Oslo slott 23. mars 2012 kl. 11.00 er bestemt:

Statsråd Erik Solheim og statsråd Tora Aasland gis avskjed i nåde fra sine embeter som medlemmer av Kongens råd fra 23. mars 2012 kl. 15.00.

Stortingsrepresentant Bård Vegar Solhjell utnevnes til statsråd og overtar fra 23. mars 2012 kl. 15.00 ansvaret for å bestyre Miljøverndepartementet.

Statsråd Kristin Halvorsen overtar fra 23. mars 2012 kl. 15.00 ansvaret for å bestyre hele Kunnskapsdepar-temen-tet.

Stortingsrepresentant Inga Marte Thorkildsen utnevnes til statsråd og overtar fra 23. mars 2012 kl. 15.00

ansvaret for å bestyre Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Storingsrepresentant Heikki Holmås utnevnes til statsråd og overtar fra 23. mars 2012 kl. 15.00 ansvaret for utviklingssaker i Utenriksdepartementet.

Regjeringsmedlemmenes rang fastsettes.

Følgende statssekretærer gis avskjed i nåde fra 23. mars 2012 kl. 15.00:

Statssekretær Henriette Westhrin for statsråd Kristin Halvorsen i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Statssekretær Heidi Sørensen for statsråd Erik Solheim i miljøvernssaker

Statssekretær Ingrid Fiskaa for statsråd Erik Solheim i utviklingssaker

Statssekretær Kyrre Lekve for statsråd Tora Aasland
Statssekretær Lubna Jaffery for statsråd Anniken Huitfeldt

Følgende utnevnes til statssekretærer fra 23. mars 2012 kl. 15.00:

Statssekretær Heidi Sørensen som statssekretær for statsråd Bård Vegar Solhjell

Statssekretær Kyrre Lekve som statssekretær for statsråd Kristin Halvorsen

Statssekretær Ingrid Fiskaa som statssekretær for statsråd Heikki Holmås

Statssekretær Henriette Westhrin som statssekretær for statsråd Inga Marte Thorkildsen

Avdelingsdirektør Ahmad Ghanizadeh som statssekretær for statsråd Inga Marte Thorkildsen.»

Presidenten foreslår at det refererte brevet vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Statsrådsrådene medfører følgende endringer i Stortingets sammensetning:

Første vararepresentant for henholdsvis Akershus og Vestfold fylker, Rannveig Kvifte Andresen og Lars Ege-land, og tredje vararepresentant for Oslo, Mari Lund Arnem, tar sete som representanter for den tid representantene Bård Vegar Solhjell, Inga Marte Thorkildsen og Heikki Holmås er medlemmer av regjeringen.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre overbrakte to kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet fortsetter utover kl. 16 om nødvendig.

Sak nr. 1 [12:04:47]

Interpellasjon fra representanten Peter Skovholt Gitmark til utenriksministeren:

«Regjeringen på Sri Lanka la i desember 2011 frem den avsluttende rapporten fra sin Lessons Learnt and Reconciliation Commission, LLRC. Rapporten anses av mange

som svært ensidig og mangelfull, og den har bl.a. blitt kritisert av Human Rights Watch, Amnesty International og The International Crisis Group, som alle krever en uavhengig internasjonal gransking av påstander om krigsforbrytelser og humanitære overgrep.

Vil regjeringen stille seg bak et krav om en slik gransking, og hvordan vil Norge adressere situasjonen på Sri Lanka i det kommende møtet i FNs menneskerettighetsråd?»

Peter Skovholt Gitmark (H) [12:05:39]: Det er nå snart tre år siden den brutale konflikten på Sri Lanka opphørte. Mens det er all grunn til å glede seg over at krigen er avsluttet, er måten det skjedde på, moralsk forkastelig og i strid med et utall av internasjonale lover og flere av Sri Lankas egne lover. Sri Lanka er nå et land som kan betegnes som post-krig, men ikke post-konflikt. Det ansvaret påhviler regjeringen i Colombo nesten utelukkende.

La meg kort synliggjøre hvor nådeløs krigføringen var. Ifølge FNs Panel of Experts ble 40 000 mennesker drept i krigens slutfase og 300 000 tamiler internert bak piggetråd etter krigens slutt.

Stortinget debatterte Sri Lanka for i underkant av ett år siden. Det var også en interpellasjonsdebatt initiert av meg, men den gangen var tema norsk oppfølging av FN rapporten Accountability in Sri Lanka.

En viktig del av oppfølgingen var møtet som fant sted i FNs menneskerettighetsråd i Genève for bare noen dager siden. Her ble det vedtatt en resolusjon som bl.a. krever økt innstats for forsoning på øya mellom majoriteten, lankeserne, og øyas minoritet, tamilene. I tillegg krever resolusjonen at anklagene om menneskerettighetsbrudd blir etterforsket på en troverdig måte.

Først noen ord om resolusjonen. Den er viktig. La meg bruke ordene til en indisk avis:

«The UNHRC resolution is proof that the international community disapproves «the manner in which the Rajapaksa government is addressing the fallout of its Armageddon moment of mid-May 2009.»»

Og videre:

«The resolution is the first sign that «the world will no more let itself be guided solely by Sri Lankan claims that it has the will to carry out its own probe. It also means that gentle prodding and quiet diplomacy will not be the main means the world will adopt towards the island nation.»»

Resolusjonen slår fast at det også er et internasjonalt anliggende at Sri Lanka forholder seg til internasjonale lover og forpliktelser og rettsforfølger dem, på begge sider, som har begått krigsforbrytelser og menneskerettighetsbrudd. Men som vi diskuterte for ett år siden, er forskjellen mellom de to sidene slående. På tamilske side er så godt som alle lederne døde, mange av dem trolig likvidert, men på regjeringssiden sitter de som styrte krigen, fremdeles i sine framtrekkelige posisjoner som president, forsvarsminister osv. Det viser hvor vanskelig det er å få regjeringen i Colombo til å gjennomføre en nøytral gransking av hva som faktisk fant sted av krigsforbrytelser og brudd på men-

neskerettighetene under borgerkrigen og etter den militære seieren.

Sri Lanka har en historie som demokrati, men måten landet hisset opp stemningen på i egen opinion under resolusjonsbehandlingen, minner lite om det. I den sterke kampanjen iscenesatt av Sri Lanka for å hindre et vedtak gikk man heller ikke av veien for å angripe både menneskerettighetsaktivister og journalister for deres arbeid. Dette er ikke et demokrati verdig, så det er all grunn til å stille seg spørsmålet om landet lenger er et fungerende demokrati. Også her har regjeringen til Rajapaksa hovedansvaret.

Stemmegivningen i FNs menneskerettighetsråd må tolkes som at flere nå har gått lei av president Rajapaksas endeløse løfter og handling for det motsatte. Mest gledelig var Indias bidrag til at resolusjonen ble vedtatt.

La meg også si at jeg er glad for at Norge hadde en klar stemme under selve avstemningen, men enda viktigere i arbeidet forut. Det skal utenriksministeren ha ros for. Jeg mener det er en selvfølge, men det gjør ikke rosen mindre.

En viktig del av min interpellasjon er regjeringen i Colombos egne dokumenter, både Lessons Learnt and Reconciliation Commission, LLRC, og National Action Plan for the Protection and Promotion of Human Rights 2011–2016.

Jeg velger å starte med de positive sidene. Begge dokumentene har med viktige poeng om lokalt og regionalt selvstyre, men det må ikke tolkes som selvstendighet for enkeltregioner eller tilsvarende. De har med landrettigheter, kompensasjon for ofre/overlevende og avmilitarisering. Dette er alle viktige bidrag som må implementeres. Og vårt svar i denne debatten må være at Norge følger med på hva som gjøres, og vil holde Sri Lanka ansvarlig for å følge opp egne løfter og internasjonale forpliktelser.

Listen over feil, mangler og problemer de to rapportene har, er dessverre langt lengre. Jeg velger derfor å konsentrere meg om noen få områder.

Jeg oppfatter begge rapportene som å være skrevet først og fremst for et internasjonalt publikum og med det ønske om å vise at Sri Lanka verken trenger hjelp eller innblanding i det de ser som rent innenrikspolitiske hensyn.

Det fastholdes at Sri Lanka ikke tolererer tortur. Det står i sterk kontrast til et hav av ulike bevis for det motsatte, inklusive bevismaterialet til FNs Committee Against Torture, CAT.

Sammensetningen av National Action Plan var et rent skalkeskjul. Flere framtreddende medlemmer fra akademien, uavhengige og sivilsamfunnet var med i den åtte manns store komiteen for utarbeidelsen. De la fram et utkast, og etter dette hadde de ingen innvirkning på resten av dokumentet, inklusive det endelige dokumentet.

I LLRC blir det militære fullstendig renvasket for å ha gjort noe galt under krigshandlingene og i tiden etter den militære seieren. Det står igjen i sterk kontrast til bevisene som foreligger.

Nå, som i debatten for ett år siden, er det to ulike spor som må forfølges. Det kortsiktige er at Sri Lanka må slutte å bryte menneskerettighetene. Både Amnesty og Human Rights Watch sier at situasjonen blir verre og ikke bedre, og bare for noen dager siden ble mennesker beordret til

gatene for å protestere mot resolusjonsbehandlingen i FNs menneskerettighetsråd.

Rapporten til FNs ekspertpanel må følges konkret opp og ikke bare med løfter og ord.

Det må være full åpenhet rundt straffeforfølgelsen for krigsforbrytelser og brudd på menneskerettighetene og av støttespillere og soldater av LTTE. Det inkluderer en umiddelbar offentliggjøring av navnene på dem som er fengslet. Her er også det store spørsmålet om straffeforfølgelse på regjeringssiden. Jeg har ingen tro, overhodet, på at Rajapaksa og hans regjering vil gjøre noe som helst for reelt å undersøke seg selv eller sine nærmeste, for deretter å straffe dem for grove brudd både i forhold til krigsforbrytelser og menneskerettigheter. Av den grunn mener jeg Norge og det internasjonale samfunnet bør søke bred støtte for at det oppnevnes en internasjonal straffedomstol for Sri Lanka.

Det aller viktigste er den politiske prosessen for fred og forsoning. Jeg begynte med å si at Sri Lanka er post-krig, men ikke post-konflikt. Uten politiske forhandlinger, kompromiss og avtaler vil konflikten vedvare. Det ansvaret er presidentens og hans regjering. Her trengs det et internasjonalt press, og forrige ukes resolusjon var et viktig signal. Det er også en erkjennelse av at Norge kan bidra i de fora vi er til stede. La meg også legge til at press ville hatt langt større gjennomslagskraft dersom det også hadde inkludert Kina. Men nok en gang ser vi en unnlatt kinesisk holdning hva gjelder synet på menneskerettigheter, og også det kinesiske ønsket om aldri å blande seg inn i staters indre anliggende av frykt for hva det vil bety på en innenrikspolitisk arena i Kina.

Jeg håper det som blir husket fra denne debatten, er at det bare er forsoning og politiske løsninger som kan lede til varig fred. Det er derfor forhandlinger må være øverst på agendaen, også den norske agendaen, for og mot Sri Lanka.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [12:15:20]: Det er prisverdig at representanten Skovholt Gitmark igjen tar opp spørsmålet om krigen på Sri Lanka og spørsmålet om mulige forbrytelser begått i krigens siste fase. I mitt innlegg ønsker jeg å fokusere på tre viktige forhold i den sammenheng:

1. Hvordan ser Norge på situasjonen i landet nå?
2. Granskingen av mulige krigsforbrytelser begått av begge parter i krigens slutfase, og Norges vurdering av landrapporten som representanten viste til, Sri Lankas Lessons Learnt and Reconciliation Commission.
3. Hvordan Norge håndterte Sri Lanka-saken under den nylig avsluttede sesjonen i Menneskerettighetsrådet i Genève.

Etter avslutningen av den 30 år lange krigen i 2009 har det vært en positiv utvikling i situasjonen for den hardt prøvede sivilbefolkningen på Sri Lanka. Det er slutt på krigshandlinger og terrorangrep, og den humanitære situasjonen er betydelig forbedret. Det store flertallet av internt fordrevne er ute av flyktningleirene. Det har vært en positiv utvikling når det gjelder løslatelse av tidligere LTTE-

medlemmer, og det pågår en omfattende gjenoppbygging av landet.

Samtidig er det fortsatt langt fram til reell forsoning og en politisk løsning, slik interpellanten har påpekt. Sri Lankas regjering forhandler med den største minoritetskoalisjonen i opposisjonen, Tamil National Alliance. Forhandlingene går imidlertid sakte og har begrenset fremdrift. Det er skuffende at man ikke har kommet lenger i dette arbeidet for en politisk løsning der også minoritetens interesser er godt ivaretatt, nå snart tre år etter at krigen tok slutt.

Fra norsk side mener vi det er avgjørende med en politisk løsning for landets minoriteter. Grunnlaget ligger allerede langt på vei i en tidligere vedtatt tilleggsartikkel til konstitusjonen, den 13. tilleggsartikkel, som omhandler maktdeling innen et forent Sri Lanka.

Sri Lankas president og regjering har i dag et solid flertall bak seg i parlamentet. Denne posisjonen gir landets ledelse en unik mulighet til å finne en politisk løsning. Norge og det brede lag av det internasjonale samfunn forventer at Sri Lankas regjering nå må bruke denne anledningen til å lansere en politisk løsning som er akseptabel også for Sri Lankas minoriteter.

Situasjonen for menneskerettigheter og ytringsfrihet er fortsatt bekymringsfull. Tallet på forsvinninger og vilkårlige arrestasjoner er foruroligende. Den frie, offentlige debatten på Sri Lanka har heller ikke fått bedre kår etter krigens slutt. Sri Lanka har falt enda lenger ned på pressefrihetsindeksen til Reporters Without Borders siden i fjor, til en 163. plass av 185 land. Det er langt ned. Det er krittikkverdig at menneskerettighetsforsvarere ble utsatt for utilbørlig press og harselering i forbindelse med det nylig avholdte møtet, slik også representanten viste til.

Det andre store spørsmålet gjelder gransking av mulige krigsforbrytelser begått av begge parter i krigens slutfase. FNs generalsekretær nedsatte som kjent et panel som anbefalte at det bør utføres en uavhengig gransking. Norge støttet panelets anbefalinger.

Hovedutfordringen ved oppfølgingen av panelets anbefaling gjelder spørsmålet om hvem som skal gjennomføre en slik uavhengig gransking. Sri Lanka er ikke tilsluttet den internasjonale straffedomstolen i Haag, ICC. FNs sikkerhetsråd har heller ikke vært villig til å henvise saken til denne domstolen. Etterforskning og straffeforfølgning fra ICC er derfor ikke mulig.

Et alternativ kunne være opprettelse av en uavhengig granskingskommisjon, eventuelt en adhocstraffedomstol. Det ville imidlertid også her bare være Sikkerhetsrådet som med bindende virkning kan gi mandat til en slik kommisjon eller domstol dersom Sri Lanka motsetter seg dette.

I henhold til dagens rettstilstand er dermed det eneste mulige alternativet å opprettholde presset på Sri Lanka for at de skal oppfylle sin folkerettslige forpliktelse til å gjennomføre en nasjonal etterforskning og straffeforfølgning av mulige krigsforbrytelser i krigens siste fase. Sri Lankas president utnevnte i mai 2010 en egen kommisjon, som interpellanten nevnte, Lessons Learnt and Reconciliation Commisison. Den fikk et mandat med fire punkter:

1. å undersøke hvorfor våpenhvileavtalen av 2002 brøt sammen
2. om enkeltpersoner, institusjoner eller grupper bærer et direkte eller indirekte ansvar for våpenhvileavtalens sammenbrudd
3. hva man kan lære for å unngå at liknende skjer i fremtiden
4. å identifisere institusjonelle, administrative eller lovgivende tiltak for å hindre liknende hendelser og sikre forsoning mellom alle landets folkegrupper

Kommisjonens rapport gir etter mitt syn en ganske god analyse av årsakene til konflikten og erkjenner uretten som er begått mot den tamilske minoriteten. Rapporten anbefaler at det settes i verk en rekke forsoningstiltak innen utdanning, språkpolitikk, kultur og religion. Kommisjonen tar opp den uttrykte bekymringen fra befolkningen i nord om endringen av befolkningssammensetningen, og den ønsker styrking av den sivile administrasjonen og reduksjon av det militære engasjementet innenfor sivile aktiviteter. Dette er positive trekk.

Kommisjonen påpeker videre, noe Norge stiller seg bak, at det er viktig å rette oppmerksomhet mot ofrene i konflikten, anerkjenne de lidelsene befolkningen har vært utsatt for, og kartlegge antall sivile som ble drept under krigen. Rapporten inneholder sterk kritikk av myndighetene når det gjelder menneskerettighetsbrudd, forsvinninger, brudd på ytringsfriheten og vanskelige arbeidsforhold for journalister.

Kommisjonen erkjenner videre at situasjonen for menneskerettighetene fremdeles er alvorlig nå tre år etter krigen. Kommisjonen oppfordrer til at man etterforsker hendelser som brudd på ytringsfriheten, og at de ansvarlige rettsforfølges.

Rapporten fastslår at sivile ble drept som følge av myndighetenes krigføring, og at det ble skutt mot sykehus. Samtidig fremholder den at dette ikke var tilsiktet. Det slås fast at de militære skjøt inn i det som skulle være trygge soner, men dette forklares med at soldatene befant seg i en vanskelig situasjon, siden de selv ble beskyttet av LTTE inne fra den samme sonen.

Det er min vurdering at denne rapporten gir et grunnlag for Sri Lanka til å arbeide videre med forsoning og politisk løsning. Den har også viktige anbefalinger på menneskerettighetsområdet og i forhold til etterforskning av mulige brudd på internasjonal humanitærrett. Men kommisjonen har ikke på tilstrekkelig vis undersøkt de mange påstandene om krigsforbrytelser og brudd på humanitærretten i krigens siste fase, som FN-panelet lister opp i sin rapport. Nå var riktignok ikke dette kommisjonens mandat. Sri Lankas regjering må derfor grundig følge opp og iverksette anbefalingene i kommisjonens rapport og i tillegg gjennomføre en uavhengig gransking.

Når interpellanten spør om regjeringen vil stille seg bak et krav om en slik gransking, er svaret altså et klart ja. Vår holdning er at påstandene som fremmes i FN-panelets rapport, er meget alvorlige. I likhet med en rekke andre land mener Norge at Sri Lankas regjering må følge opp anbefalingene fra FNs ekspertpanel om en uavhengig gransking av påstandene om krigsforbrytelser og brudd på interna-

sjonal humanitærrett begått av begge parter i krigens siste fase.

Det er meget viktig at påstandene om forbrytelser begått både av myndighetene og av LTTE granskes. Norge har også vært klar på at en troverdig gransking av krigens siste fase vil være avgjørende for det internasjonale samfunns fremtidige holdning til Sri Lanka, og ikke minst for forsoningen i landet.

En tredje side av interpellasjonen omhandler norsk oppfølging i FNs menneskerettighetsråd. Norge har vært medforlagsstiller til en resolusjon som ble vedtatt i Menneskerettighetsrådet 22. mars, altså i forrige uke. Den oppfordrer Sri Lanka til å iverksette LLRC-kommisjonens anbefalinger, følge opp mulige brudd på internasjonal humanitærrett og lage en handlingsplan for oppfølgingen.

FNs høykommissær for menneskerettigheter og andre spesialrepresentanter i FN blir bedt om å gi råd og faglig bistand for å implementere en slik plan.

Resolusjonen ble sist torsdag vedtatt med 24 stemmer – 15 stemte mot og 8 stemte avstående. Resolusjonen hadde støtte fra alle vestlige land, de fleste latinamerikanske land og en rekke afrikanske land. Som representanten påpekte, er det spesielt positivt at India stemte for. India er en viktig aktør i Sri Lanka-spørsmålet, og deres støtte gir betydelig tyngde til denne resolusjonen.

Resolusjonen er derfor et klart signal om at det internasjonale samfunn bryr seg, og at Menneskerettighetsrådet kommer fram til konstruktive vedtak i krevende saker. Resolusjonen er viktig fordi den understreker at Sri Lanka må følge opp sine forpliktelser i henhold til folkeretten.

Den medfører at Menneskerettighetsrådet vil drøfte situasjonen på Sri Lanka under vårsesjonen i mars 2013, basert på en rapport fra Høykommissæren for menneskerettigheter.

Jeg mener det var viktig at Norge støttet denne resolusjonen for å oppmuntre Sri Lanka til å sette i verk troverdige granskinger av mulige brudd på internasjonal humanitærrett i krigens siste fase. Resolusjonen er også et uttrykk for at det internasjonale samfunn nå forventer at Sri Lanka kommer fram til en politisk løsning som ivaretar minoritetenes rettigheter.

Peter Skovholt Gitmark (H) [12:23:59]: Takk til utenriksministeren for klare og gode svar på interpellasjonen. Jeg vil også uttrykke en klar støtte fra min side når det gjelder den virkelighetsoppfatningen som utenriksministeren har – den deler jeg fullt ut.

Det er – slik jeg vurderer det – positive og negative saker. Det mest negative for øyeblikket er den forverrede situasjonen for menneskerettigheter på Sri Lanka. Det gjelder spesielt i forhold til journalister og medias rolle på Sri Lanka, mulighetene for å få frem et alternativt budskap til det som regjeringen gjennom sine mediedominerte kanaler gir uttrykk for.

Det andre gjelder det sivile rommet, som også menneskerettighetsaktivister er en del av. De oppfatter at deres mulighet for å være i opposisjon til regimet blir stadig mindre, rommet blir stadig trangere.

Det andre er det jeg mener er det aller viktigste og mest

sentrale, nemlig forhandlinger. Forhandlingene er – slik jeg vurderer det – i nærmest komplett stillstand. Det er svært lite som skjer, og det er svært liten vilje til å få reelle kompromiss og diskutere de mest framtreddende og viktigste spørsmålene. Uten at vi får på plass forhandlinger med vilje til kompromiss, vil konflikten vedvare. Det er per nå mye som tyder på at regjeringen Rajapakse ser det som å være i deres interesse å fortsette denne stillstanden, ettersom de var de militære seierherrene. Da glemmer de fullt ut – og igjen mener jeg at det nå også deles av indiske politikere og indiske meningsbærere – at den forverringen som har funnet sted, både i forhold til demokrati og menneskerettigheter, er regjeringens eget arbeid og egne problemer.

Jeg har ikke noen problemer med å slutte meg til de positive sidene: Slutt på krigshandlinger, bortfall av terroraksjoner – dette er usedvanlig positivt – og en bedret humanitær situasjon for store deler av øya, nær sagt hele øya.

Det er også en ganske stor økonomisk vekst, selv om veksten er meget skjevt fordelt, og det er ikke tvil om at det er et ønske fra regjeringen om å gi økonomiske fordeler til en del av sine egne.

Så er det spørsmålet om eiendomsrett og spørsmålet om tvangsflytting. Det er igjen helt sentrale og klare menneskerettighetsbrudd, når man blir kastet bort fra land man har hatt i generasjoner, og tvangsflytting finner sted.

Men igjen mener jeg at det viktigste Norge kan bidra med i de fora vi er til stede, er å snakke opp og fram forhandlinger og kompromissets vilje og offervilje.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [12:27:14]: Vi hadde en god debatt om dette i fjor, så vi skal ikke gjenta hele den. Jeg tror vi er enige i den oppfatningen om at man har avsluttet krigen, men det gjenstår ennå å vinne den varige, lange freden. Vi kan påpeke hvordan sivilbefolkningen nå ikke plages av en vedvarende krig og grusomheter.

Jeg tror at vår oppfordring til myndighetene på Sri Lanka skal være en blanding av oppmuntring og sterke budskap om å ta sitt ansvar på alvor, fordi det nå kanskje er – både politisk og på mange måter – et vindu hvor det gjøres mulig å få til forhandlinger om de minoritetsspørsmål som fortsatt eksisterer, og som ikke blir løst ved at partene valgte våpen og ikke politikk. Det var jo, som tidligere debatter her har vist, i det forrige tiåret et håp om at en våpenstillstand kunne føre til at man fikk en fredelig løsning gjennom forhandlinger. Det skjedde altså ikke. Det er en del av historien.

Jeg tror at vi fra norsk side vil være prinsipielle i forhold til det som er de internasjonale forpliktelsene en stat har. En stat har forpliktelser til å gjøre grundige granskninger og trekke konklusjoner. Det kommer vi til å følge opp i de internasjonale organene som det er. Vi kommer til å oppmuntre og støtte Sri Lanka til å ta dette på alvor selv, og også følge med i våre bilaterale forbindelser med Sri Lanka om hvordan de nå utvikler den interne dialogen på øya.

Som representanten påpekte, er det gjennom slike forhandlinger at disse grunnleggende spørsmålene kan bli løst.

Jeg har fra denne talerstolen lyst til å si at Menneskerettighetsrådet var i aksjon i forrige uke. Vi har nettopp fått kunnskaper om at det under denne sesjonen ble fremsatt ganske kraftige trusler og trakassering av menneskerettighetsforsvarere på Sri Lanka. I medier, på blogger og i enkelte sammenhenger beskrives MR-forkjempere som forrædere. Jeg tror det er viktig å ta veldig klar avstand fra dette. Det sivile samfunn på Sri Lanka har en svært viktig rolle å spille for å forsvare menneskerettighetene og demokratiet, og Norge vil følge nøye med på MR-forsvarernes situasjon fremover. Det er også en prioritert del av vår menneskerettighetspolitikk generelt. Her har vi et eksempel hvor det er viktig for oss å gjøre det, ha nær kontakt med nærtstående land. Det er ingen tvil om at også her har myndighetene et ansvar for å beskytte MR-forkjemperne. Det er også noe vi vet, at MR-forkjempere har det vanskelig i en situasjon hvor ytringsfriheten er presset. De tallene jeg viste i sted om Sri Lankas plass på den listen, bidrar ytterligere til at vi fra utsiden skal være oppmerksom på hvordan menneskerettighetsforsvarernes stilling er. Bak hvert slikt modig menneske, skjuler det seg jo veldig, veldig mange andre mennesker som det denne aktivisten står opp for. Derfor vil det ha Norges fokus også i tiden som kommer.

Marit Nybakk (A) [12:30:15]: Først vil jeg gi ros til representanten Peter Skovholt Gitmark for nok en gang å ha tatt opp spørsmålet om krigsforbrytelser mot tamilene og andre deler av sivilbefolkningen våren 2009, under siste fase av borgerkrigen som førte til tamiltigrenes fall. Jeg vil også gi ros til utenriksministeren som sier et klart ja til spørsmålet om regjeringen vil stille seg bak krav om uavhengig gransking, for påstandene i rapporten fra FNs ekspertpanel er svært alvorlige. Derfor må regjeringen på Sri Lanka gjennomføre en uavhengig gransking av krigsforbrytelser begått av begge parter.

Det er vanskelig å få til en forsoning mellom singalesere og tamiler uten en slik gransking, og forsoning er en forutsetning for en varig politisk løsning – en løsning som ivaretar minoritetenes kulturelle identitet, og som gjør slutt på den diskrimineringen som tamilene har vært utsatt for helt siden uavhengigheten fra Storbritannia. Tamilene mistet jobbene sine og ble kraftig diskriminert de første årene etter landets selvstendighet. Ceylon ble etter hvert til Sri Lanka, men Sri Lanka er et singalesisk navn, som tamilene den gangen ikke støttet. Det offisielle språket er også singalesisk. Det er, tror jeg, også vanskelig å skjønne konflikten uten å forstå hvor ulike de to språkene er, og hvor ulike de to gruppene er.

Det er viktig at det som skjedde på Sri Lanka våren 2009, ikke går i glemmeboken, med en krig som utviklet seg etter at våpenhvilen ble brutt i 2008. Vi husker bildene fra media, hvordan regjeringsstyrkene drev den etter hvert pressede LTTE-geriljaen opp i et hjørne, og hvordan den tamilske sivilbefolkningen ble fanget inne i kampområdene.

Vi har mange tamiler i Norge. De er en veldig godt integrert gruppe i landet vårt. Jeg var blant dem som fulgte dem veldig nøye for tre år siden, og jeg tror det er vik-

tig at vi har kontakt med tamilene også framover. Det er også viktig at verdenssamfunnet ikke glemmer hva som skjedde. Det ble ikke vist noen nåde fra Sri Lankas regjering. Ingen fikk komme inn i området – ikke helsearbeidere, ikke matforsyninger, ikke medisiner. Det sier mye om den daværende situasjonen at Det internasjonale Røde Kors 27. januar 2009 så seg nødt til å trekke sine bistandsarbeidere ut av krigssonen. Heller ikke media fikk komme inn.

Krigen mellom regjeringsstyrkene og tamiltigrene sluttet 18. mai 2009. Det anslås at rundt 40 000 sivile mistet livet bare mellom januar og mai det året. Fortsatt utsettes tamilene for overvåking og undertrykking, og folk forsvinner, bl.a. ved vilkårlig fengsling. Det er også viktig, tror jeg, at det internasjonale samfunnet ber regjeringen på Sri Lanka om å slutte med utslettelsen av tamilsk kultur.

Som både Skovholt Gitmark og utenriksministeren har understreket, var Norge medforslagsstiller til en resolusjon som ble vedtatt av FNs menneskerettighetsråd 22. mars i år. Resolusjonen fikk et klart flertall. Jeg er enig i at det var viktig at India stemte for. Det er viktig ikke bare i regionen, men det er viktig fordi India har hatt en rolle når det gjelder Sri Lanka i mange år.

Resolusjonen er et uttrykk for at det nå forventes at Sri Lanka kommer fram til en politisk løsning som ivaretar minoritetenes rettigheter. Som representanten Skovholt Gitmark sa: Sri Lanka er i en post-krig-situasjon, men ikke i en post-konflikt-situasjon ennå. Uten politiske forhandlinger vil konflikten vedvare, er jeg redd for.

Utenriksministeren sa at det er viktig å vinne den lange freden. Ja, det er viktig, og det er helt nødvendig, men da må også den singalesiske, eller srilankiske, regjeringen – det er vel begge deler – være innstilt på å ha forhandlinger om fred. Ikke minst må det internasjonale samfunnet opprettholde presset mot regjeringen på Sri Lanka.

Karin S. Woldseth (FrP) [12:35:12]: Først vil jeg takke interpellanten for å sette Sri Lankas sak på dagsordenen nok en gang. Konflikten på Sri Lanka var både blodig og voldsom. Tusenvis av barn ble foreldreløse, hundretusenvis av kvinner ble enker, menn ble slaktet ned for fote. Derfor var det selvsagt bra, etter nesten 30 år med etnisk krig og konflikt, at det tok slutt på selve krigen i mai 2009, men, som også interpellanten er inne på, konflikten tok ikke slutt.

Siden mai 2009 og våpenhvilen på Sri Lanka har det skjedd noe positivt. Men dessverre er ikke alt sånn som det burde være der. Selvsagt er fred en god ting, og det at regjeringen på Sri Lanka har laget sin egen rapport om lærdom. Forsoningsrapporten er et positivt trekk, men den kan virke noe ensidig. Det er allikevel et utgangspunkt.

Det er levnet liten tvil i rapporter utarbeidet av organisasjoner som f.eks. UN Watch og Amnesty International at det ble begått grove krigsforbrytelser på begge sider, og at man bør få en uavhengig internasjonal kommisjon som kan undersøke hva som faktisk skjedde i årene med krig og konflikt på Sri Lanka. For ser man på interne konflikter i andre land, må man ta et oppgjør med det som skjedde, og man må straffe de ansvarlige. Gjør man ikke det,

blir konflikten hengende som en frossen konflikt, og forsoning kan være en særdeles tung og vanskelig vei å gå, for ikke å si nærmest umulig. Derfor var det bra at FNs menneskerettighetsråd på sitt forrige møte på torsdag faktisk bestemte seg for å støtte en resolusjon som går på en granskning av hva som skjedde på Sri Lanka i krigens siste dager, og at man gjør mer for å starte forsoningsprosessen. Men Fremskrittspartiet er like glad som alle andre for å høre at utenriksministeren støtter en internasjonal uavhengig granskingskommisjon, og vi støtter også interpellanten i dette. Jeg er også veldig glad for at Norge var tydelig i FNs menneskerettighetsråd.

Jeg hadde møte med Global Tamil Forum torsdag i forrige uke, og det bildet de tegnet, var langt fra lystelig. Situasjonen for de mange tamilene som bor nord på Sri Lanka, er svært vanskelig. Enker etter krigen må leve fra hånd til munn – og da snakker vi altså om 98 000 krigsenker, som ikke får noen pensjon fra staten, men må greie seg selv. Det kan man jo tenke seg kan være en særdeles vanskelig livssituasjon for svært mange. De er i tillegg flyktninger i eget land.

Hadde det ikke vært for at private donorer hjelper disse kvinnene til å komme i gang med små virksomheter som gjør dem selvberget, hadde det faktisk ikke vært noen framtid for disse kvinnene.

Jeg spurte også om situasjonen for de mange tusen foreldreløse barna, og situasjonen er ikke bedre for dem. De blir enten holdt i en form for leir, eller de må greie seg som best de kan. Det sier seg selv at menneskehandel, vold og overgrep mot disse barna foregår daglig. Heller ikke noen form for helsehjelp får de for å bearbeide traumer de har vært utsatt for ved å se sine foreldre bli drept. Uavhengig av hvem som er skyld i hva, er barna også Sri Lankas framtid og de som kan ha muligheten til å bygge et forsonende samfunn på Sri Lanka. Derfor er det viktig at barna, også de traumatiserte og de krigsskadde, blir sett og ivare tatt, særlig etter en konflikt der så mange menneskeliv gikk tapt.

Derfor er det også viktig og riktig av FNs menneskerettighetsråd å komme med denne resolusjonen nå. Det haster for å sikre at freden blir permanent, og for å kunne gi begge sider i konflikten en mulighet til å gå videre og skape seg en framtid.

Snorre Serigstad Valen (SV) [12:39:56]: Tusen takk til interpellant Skovholt Gitmark for å framholde en veldig viktig sak, og takk til utenriksministeren for hans gode innlegg.

Krigen på Sri Lanka var grusom og umenneskelig, og vi fulgte alle sammen slutfasen mens den pågikk. Jeg tror det er vanskelig å sette seg inn i de lidelsene en uskyldig sivilbefolkning ble utsatt for, spesielt i krigens slutfase. Som interpellanten var inne på, ble opptil 300 000 sivile fordrevet og/eller sperret inne, og mange, mange tusen uskyldige kan ha blitt drept.

Lidelsene har på mange måter ikke tatt slutt for veldig mange av de menneskene som er rammet. Rapportene fra ledende menneskerettighetsorganisasjoner er svært tydelige på menneskerettighetsbruddene som begås. Mino-

ritene på Sri Lanka og befolkningen for øvrig er ofre for menneskerettighetsbrudd og for alvorlige begrensninger i ytringsfriheten. Politisk er man langt unna en løsning, og arbeidet går for sakte. Vilkårige arrestasjoner er vanlig. Ikke minst har ikke Sri Lankas myndigheter så langt fulgt opp anbefalingene fra FNs ekspertpanel om en uavhengig granskning av krigsforbrytelser og brudd på humanitærretten som ble begått i krigens siste fase.

Den fjerde Genève-konvensjonen ble til for å beskytte sivilbefolkning i krig, med redslene under annen verdenskrig som bakteppe. Det er vanskelig å undervurdere betydningen av et slikt internasjonalt regelverk. Det samme kan sies om Genève-konvensjonene for øvrig og menneskerettighetene, som i moderne tid har gått fra å være et ideal til å bli kodifisert i svært mange land og bli et helt konkret regelverk som verdens land i stadig større grad føler seg forpliktet til å følge.

Men likevel er det sånn at å svekke stillingen til humanitærretten og Genève-konvensjonene er noe vi har sett flere eksempler på i vår tid. I kamp mot det en selv definerer som illegitim kamp eller som terrorisme, kan det f.eks. være både fristende og nærliggende å legge andre regler og prinsipper til grunn enn det man ville gjort i mer klassiske, regulære, mellomstatlige konflikter. Men det er ikke riktig å gjøre det. Uansett om krigshandlinger pågår i en borgerkrigssituasjon eller annet, skal så klart de samme grensene settes og respekten for menneskerettighetene opprettholdes.

Når det ikke får konsekvenser når disse prinsippene fraviktes, representerer det en veldig farlig utvikling. Makten må ikke få te seg. I en moderne verden kan det ikke være sånn at seierherrer alene skal skrive historien.

Vi er mange som husker fortvilelsen hos vår tamilske-norske befolkning, som flere har vært inne på. Jeg var selv en – blant veldig mange – som deltok i markeringer og appeller for en politisk løsning på konflikten. Spesielt var den tamilske ungdommen i Norge veldig aktiv og godt organisert. Det ble ikke noen politisk løsning på konflikten. Derfor er det desto viktigere at vi får en rettferdig politisk løsning i ettertid. Da er det mange som må få svar på spørsmålene og rapportene om menneskerettighetsbrudd og krigsforbrytelser. Uten svar, uten bearbeiding og uten anerkjennelse av det som har skjedd, kan man ikke gå videre.

Menneskerettighetene må respekteres på Sri Lanka. Rettsapparatet og politivesenet må være for hele befolkningen og vekke hele befolkningens tillit. Der er man langt fra i dag. Sri Lanka må gjøre sjumilssteg for pressefriheten. Lasantha Wickrematunge er bare en av svært mange journalister som siden 2006 har blitt drept på Sri Lanka for sitt arbeid.

Sri Lanka har en lang vei å gå. Skal de klare det, trengs klart og tydelig press fra det internasjonale samfunnet, herunder Norge. Jeg er veldig glad for at utenriksministeren er så tydelig på det.

Dagfinn Høybråten (KrF) [12:44:11]: La meg først takke interpellanten Peter Skovholt Gitmark for å ta opp situasjonen på Sri Lanka, slik at vi nå, ett år etter

siste gang, får en ny anledning til å gjøre opp status.

Takk også til utenriksministeren for klar og tydelig tale fra norsk side. Det er viktig. Jeg tror det av mange grunner blir lagt merke til hva slags budskap som kommer fra Oslo.

Nær tre år etter at borgerkrigen på Sri Lanka endte med et knusende militært nederlag for tamiltigrene, kan situasjonen oppsummeres slik: Det er gledelig at krigen og voldsmarerittet er slutt. Det er usigelig trist at forsoningen og reformarbeidet går så tregt. Kort sagt: Det er langt igjen til at freden ikke bare er fravær av krig, men også en positiv samfunnstilstand hvor tidligere motstandere bygger landet i et tillitsfullt samarbeid.

Krigskatastrofen kunne vært unngått. Sri Lankas myndigheter burde gjort mer for å finne kompromissløsninger som kunne bygge tillit. Tamiltigrenes ledelse gjorde en skjebnesvanger feil da de omgjorde tamilenes politiske rettferdighetskamp til en militær kamp for en egen stat. Resultatet ble et knusende nederlag. Det har tamilene måttet betale den høyeste prisen for.

Etter nederlaget ble store deler av den tamilske befolkningen sendt i interneringsleirer. Det store flertallet var uskyldige sivile. I dag er de fleste omsider sluppet ut, men de som tilhørte den harde kjerne av geriljatroppene, er identifisert og holdes fortsatt innesperret.

Etter krigens slutt har verdenssamfunnet oppfordret til forsoning. FNs generalsekretær har fått et ekspertpanel til å utrede om brudd på internasjonal lov ble begått under krigens gang. Bevisene på det synes mange.

Regjeringen i Colombo gikk til slutt med på å opprette en forsoningskommisjon kalt Lessons Learnt and Reconciliation Commission. I desember i fjor kom sluttrapporten. Den var meget mangelfull. USAs utenriksdepartement oppsummerte det slik: Selv om rapporten for første gang konstaterer tallrike sivile ofre, unnlater den å ta et kritisk oppgjør med menneskerettsbruddene i krigens siste fase.

Det vokser nå fram krav om en internasjonal gransking av påstandene om krigsforbrytelser og humanitære overgrep.

Både interpellanten, utenriksministeren og en rekke talere har vist til vedtaket i FNs menneskerettighetsråd med en resolusjon som krever at Sri Lanka gjør mer for å skape forsoning med landets tamilske minoritet. Den reiser krav om en troverdig gransking av anklagene om brudd på menneskerettighetene under borgerkrigen, og ble vedtatt – med Norges støtte, med Indias strategisk viktige støtte, og stikk i strid med den kampanjen som Sri Lankas regjering kjørte i Genève og i andre byer rundt omkring i verden.

Vi trenger nå en balansert gransking av påståtte overgrep fra begge sider, men vi ser i stedet en henfallenhet til ensidighet. Myndighetene fokuserer på tamiltigrenes terror og vold, det kan utvilsomt finnes dokumentasjon for det. Tamilske aktivister fokuserer på myndighetenes brutale krigføring og overgrep, spesielt i sluttkampene. Det finnes utvilsomt dokumentasjon for brudd på menneskerettighetene fra begge sider i borgerkrigen.

I denne polariseringen er det ikke lett for de tamiler og singalesere som hele tiden ønsket fredelige forhandlingsløsninger uten bruk av vold. Men de finnes, og de

finnes også i Norge. De fortjener vår takk og oppmuntning.

Vi trenger ikke mer av triumferende sjåvinisme fra dem som vant militær oppgjøret. Vi trenger ikke ny konflikttilspissing fra bitre tamilaktivister som måtte drømme om å gjenoppta militær kamp for egen tamilske stat.

Det som nå trengs, er en konstruktiv dialog mellom Sri Lankas regjering og de tamilske partiene som er samlet under paraplyorganisasjonen Tamil National Alliance, TNA. Utenriksministeren viste i fjor til at regjeringen på Sri Lanka hadde lovet en politisk konfliktløsning etter krigens slutt, og hadde forhåpninger til myndighetenes kontakt med TNA-alliansen. Men nå synes TNA-alliansen å ha mistet tilliten til at regjeringen vil gjennomføre reelle reformer, og anklager den for tomme løfter. Det er all grunn til å forsterke presset på regjeringen for en fredsbygging og en forsoningsvei i tiden som kommer. Den må bygge på en utvetydig respekt for de grunnleggende menneskerettigheter.

Fra Kristelig Folkepartis side vil vi fortsatt følge utviklingen på Sri Lanka nøye. Vi ønsker at Norge og verdenssamfunnet aktivt presser på for politiske reformer som gir en rettferdig, langsiktig og bærekraftig løsning på en gammel konflikt.

Nina Mjøberg (A) [12:49:20]: Det er nå snart tre år siden den nesten 30 år lange borgerkrigen på Sri Lanka ble avsluttet. Som vi vet, fikk krigen en svært blodig avslutning, da krigen endte med at regjeringsstyrkene nedkjempet de tamilske tigrene. Menneskerettighetsaktivister anslår at om lag 40 000 mennesker ble drept bare under den siste offensiven mot tamiltigrene. Krigen kostet tusenvis av mennesker livet og drev hundretusenvise på flukt. Vi ble vitne til en humanitær katastrofe der folk mistet alt de hadde, og mange ble utsatt for alvorlige overgrep.

Sri Lanka har en lang og vanskelig historie. Siden landet fikk sin uavhengighet i 1948 under navnet Ceylon og fram til i dag, har det vært uro i landet. Konflikten mellom det singalesiske flertallet og det tamilske mindretallet har vært meget voldelig. I tillegg til de menneskelige lidelsene har borgerkrigen ødelagt infrastruktur og rammet økonomi og næringsliv hardt.

Norge har i mange år hatt en aktiv politikk overfor Sri Lanka, både gjennom å gi bistand og spesielt gjennom fredsprosessen som startet på slutten av 1990-tallet, hvor Norge ble bedt om å spille en rolle. Målet var å skape varig fred og få en politisk løsning.

Det er heldigvis slutt på krigshandlinger og terrorangrep på Sri Lanka. Gjenoppbyggingen av landet har startet, den humanitære situasjonen er betydelig forbedret, og mange av de internt fordrevne flyktningene er ute av flyktingleirene. Men selv om det har blitt fred, har ikke de etniske skillelinjene blitt mindre etter krigen. Det er bare forsoning og en politisk løsning som kan føre til varig fred. Det er dessverre fortsatt langt fram til at dette er en realitet på Sri Lanka i dag. Situasjonen for menneskerettighetene er svært bekymringsfull. Fremdeles blir folk utsatt for forsvinninger og arrestasjoner.

En FN-rapport slo i fjor fast at både regjeringsstyrke-

ne og LTTE begikk krigsforbrytelser i den siste fasen av borgerkrigen. Et panel nedsatt av FNs generalsekretær har dessuten anbefalt en uavhengig gransking. Selv om rapporten fra Lessons Learnt and Reconciliation Commission – som regjeringen på Sri Lanka la fram i desember i fjor – kommer med viktige anbefalinger om forsoningstil-tak og kritiserer brudd på menneskerettighetene, har den ikke tatt tilstrekkelig inn over seg påstander om krigsforbrytelser. Det er derfor svært gledelig at et flertall av medlemmene i FNs menneskerettighetsråd vedtok en resolusjon, som ber Sri Lanka gjøre mer for å skape forsoning med landets tamilske minoritet, og at myndighetene gjør troverdige forsøk på å granske anklager om at det ble begått menneskerettighetsbrudd under borgerkrigen. Resolusjonen ble vedtatt til tross for intens lobbyvirksomhet mot den fra myndighetene på Sri Lanka. Spesielt viktig er det – som også flere har sagt – at India stemte for resolusjonen. Resolusjonen er bare et første skritt i et oppgjør med fortiden og mot nødvendig forsoning. Det er viktig at det internasjonale samfunn fortsetter å øve press mot regjeringen på Sri Lanka, slik at det blir gjennomført etterforskning og straffeforfølgning av mulige krigsforbrytelser. Det internasjonale samfunn må kreve at Sri Lanka følger opp anbefalingen fra FNs ekspertpanel om en uavhengig gransking av påstandene om krigsforbrytelser og brudd på humanitærretten begått av partene i krigens siste fase.

Regjeringen på Sri Lanka må respektere menneskerettighetene og finne en politisk løsning hvor også minoritetenes interesse blir ivaretatt. Det forutsetter at den norske regjering fortsatt vil spille en konstruktiv og aktiv rolle for å legge press på Sri Lanka og det internasjonale samfunn for å få til dette.

Peter Skovholt Gitmark (H) [12:53:19]: Norge er heldig som har mange mennesker med bakgrunn fra Sri Lanka boende her. Hoveddelen av disse er tamiler. Dette er mennesker som bidrar innen helse, akademia, kultur og økonomi, bare for å nevne noen områder.

Men diasporaen har også en viktig rolle å spille. Diasporaen har en rolle å spille for fred og forsoning. Diasporaen har en rolle å spille for å si at kampen for selvstendighet er over – nå handler det om å finne politiske kompromisser, om å være med på og være delaktig i å bygge en varig fred.

Det står stor respekt av de mange tusen norske tamiler som sender penger hjem til sin familie, til organisasjoner og til andre på Sri Lanka. Dette er viktige bidrag for dem som mottar.

Sammen med dette er det mange moderate stemmer i det tamilske miljøet her i Norge, og jeg ønsker enda flere stemmer fra det tamilske miljøet i Norge og i utlandet – over hele verden – som sier at nå handler det om å leve sammen. Nå handler det, som representanten Høybråten sa, om å bygge landet sammen – for alle. Nå handler det om at det må skapes økonomisk vekst som tilfaller alle på Sri Lanka, at institusjoner må kunne bygges til det beste for alle. Dette vil aldri skje uten politisk vilje fra begge parter, men først og fremst fra regjeringen Rajapaksa selv. Hvis regjeringen Rajapaksa fortsetter sin politikk – med å

være fornøyd med å ha vunnet krigen – vil den politiske stillstanden herske på øya.

Jeg må også, i mitt avslutningsinnlegg, trekke fram den situasjonen som både journalister og menneskerettighetsforkjempere er utsatt for. Dette er ikke en situasjon man finner igjen i demokratier, og hvis Sri Lanka fremdeles skal kunne bruke hedersbetegnelsen «demokrati» om seg selv, må de gjøre sitt for at demokratiet er reelt og ikke bare i navnet. Det betyr at det må arrangeres alt fra valg til fungerende institusjoner, og man må ikke minst ha tillit til alle som lever i samfunnet, og sette både menneskerettighetsforkjempere og journalister inn i en demokratisk kontekst.

Så en stor takk til alle som har deltatt i denne debatten og i tidligere debatter. Jeg opplever at det er en god debatt hver gang vi trekker fram Sri Lanka, og at det er et tverrpolitisk ønske om at Norge skal være med på å bidra til en positiv utvikling på Sri Lanka. Jeg vil oppsummere med at Stortinget er enstemmig i et ønske om en balansert og troverdig gransking av hva som har funnet sted under krigen og i krigens slutfase, og at vi alle arbeider for en forhandlet og politisk løsning på Sri Lanka.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [12:56:37]: Jeg vil slutte meg til den takken som interpellanten ga, og jeg vil også slutte meg til dem som har takket interpellanten fordi han har satt dette temaet på dagsordenen flere ganger. Jeg er enig i at det er en bred, felles tilnærming i denne sal.

Jeg vil også slutte meg til interpellantens siste innlegg med hensyn til å gi anerkjennelse til dem med bakgrunn fra Sri Lanka som lever i Norge, som deltar, som bidrar. Når det gjelder integrering, er faktisk dette en del av vår befolkning som lykkes best med det, over hele landet, under naturlige omgivelser som skiller seg ganske radikalt fra det de er vokst opp med. Så det tror jeg vi kan gi uttrykk for her.

Derfor er det vel slik at grunnen til at vi i denne sal debatterer dette spørsmålet – om en øy langt nede i Det indiske hav – er både at det er en del prinsipielle spørsmål som vi er opptatt av, og også at det er en del sterke menneskelige bånd. Begge deler er viktig for politikk. Jeg er opptatt av at vi ikke skal være assosiert med noen som hever moralske pekefinger mot og sitter opphøyd i forhold til Sri Lanka. Dette er et land vi ønsker nære relasjoner med, nær dialog og mye kontakt med, for å kunne være i god utveksling.

Jeg har merket meg at Sri Lankas PR-minister etter det som skjedde i Genève, truet med: å rive lemmene av MR-aktivister og journalister som har forrådt landet under oppholdet i Genève. Dette er brutal tale fra en minister. Men det er også verdt å merke seg at landets utenriksminister fordømte dette utspillet som uakseptabelt. Her er det altså viktig at når han ber om at det internasjonale samfunn ikke tar dette utsagnet som uttrykk for landets offisielle politikk, tar vi det til etterretning, og det er viktig at det blir sagt. La oss også forsøke å oppmuntre og gi anerkjennelse til de gode tingene som skjer, og å være i tett samspill med myndighetene og med det sivile samfunn på det området.

Helt til sist: Når man observerer Sri Lanka utenfra, er det verdt å merke seg at presidenten og regjeringen i dag har et solid flertall, og jeg vil avslutte med å si at vi håper

dette flertallet blir brukt til den unike muligheten dette er til å finne fram til forsoning og en politisk løsning. Norge og det brede lag av det internasjonale samfunn forventer og håper at Sri Lankas regjering bruker denne anledningen til å lansere en politisk løsning som er akseptabel også for Sri Lankas minoriteter.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 1 avsluttet.

Sak nr. 2 [12:59:06]

Interpellasjon fra representanten Ivar Kristiansen til utenriksministeren:

«Det norsk-russiske samarbeidet har hatt en meget positiv utvikling på mange områder. Også i et nordområdeperspektiv må dette samarbeidet utvikles videre. På områder som bl.a. energi, mineraler, fiskeri, miljøvern, redningstjeneste, arbeidskraft, folk-til-folk-samarbeid og varsling ved ulykker må samarbeidet utvikles. Fortsatt ser vi imidlertid eksempler på at samarbeidsmodeller må endres. Norge ble ikke varslet i forbindelse med brannen på den russiske atomubåten i Murmansk havn i romjula. Fortsatt har Russland et stort antall taktiske atomvåpen på Kolahalvøya, nokså nær norskegrensen. Fortsatt er det store utfordringer i forbindelse med grensepassering, tollbehandling og mulighetene for å kunne benytte russisk arbeidskraft i Norge.

Hva vil utenriksministeren gjøre for å utvikle varslings- og redningssamarbeidet med Russland, og hva gjør regjeringen for å forbedre grense- og visumavtaler med Russland?»

Ivar Kristiansen (H) [13:00:11]: Putin er igjen valgt til ny president i Russland. For noen er det ganske enkelt slik at mange forventninger dermed er slukket. Imidlertid må vi forholde oss til faktum, med tro på og optimisme med hensyn til at det russiske folk ønsker utvikling, økonomisk fremgang, frihet og demokrati, på samme måte som vi gjør. Det vil naturlig nok være ulike oppfatninger om hva som er viktigst i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Imidlertid er det svært mye som tyder på at Norge i årene som kommer, kan og bør spille en enda større rolle i våre nordlige områder, inkludert vårt hopehav og samarbeid med Russland, ikke via alenegang. Likevel er dette vårt nærområde og et område som av ulike grunner får større og større internasjonal oppmerksomhet. Stikkord i denne forbindelse er naturlig nok olje, gass, fiskeri, mineraler, nordlig sjørute, søk og redningsberedskap, klima, miljø, forsvars- og sikkerhetspolitikk og ikke minst økt folk-til-folk-samarbeid. Skal utviklingen kunne skje i en forventet ønskelig retning, må vår Russland-politikk utvikles. Selv om Russland nettopp har valgt ny president, som retorisk i valgkampen spilte på klassisk Vesten-frykt, er det liten tvil om at klimaet for utvikling av samarbeid i nord må erklæres som godt, og at begge land tydelig ser at samarbeid gir gevinster. Skal folk på begge sider av grensen kunne føle trygghet og samtidig se fysiske resultater av politiske avtaler og målsettinger, må nye steg tas. Dette sier jeg i full

forvisning om at samarbeidet har levert gode resultater så langt. Tallene for den økte trafikken over grensestasjonen på Storskog dokumenterer bl.a. dette. Imidlertid er det nå viktig at Norge på en tydelig måte fremmer premisser og mål for de kommende tiår overfor russerne og i samme grad overfor våre øvrige naboer i Barentsregionen.

Tiden for den utstrakte russiske mistenksomhet, og tildekning av fakta i noen tilfeller, burde nå være over. Men 29. desember i fjor dukket nyheten opp om brann på den russiske atomubåten «Jekaterinburg». Ubåten lå i tørrdokk i Murmansk på verftet Rosljakov, fullastet med våpen om bord, herunder langtrekkende atomraketter. Verken befolkningen i Murmansk eller norske myndigheter ble varslet. Dette var en skremmende og alvorlig hendelse bare 10 mil fra norskegrensa. Selv om russiske myndigheter i ettertid forsikret om at det ikke hadde vært radioaktive utslipp fra «Jekaterinburg», ga hendelsene sterke og uhyggelige minner tilbake til Tsjernobyl-katastrofen. Like alvorlig var det at heller ikke Murmansks egen befolkning ble alarmert. Vår varslingsavtale med Russland, som øyeblikkelig burde ha vært iverksatt, viste seg å være null verdt. Fylkesmann Gunnar Kjønnøy i Finnmark fikk ikke noe varsel, og han uttalte bl.a. til NTB:

«Vi har et memorandum som er underskrevet mellom Murmansk, Lappland, Norrbotten, Nordland, Troms og Finnmark som burde innebære at vi ble varslet på regionalt nivå. Når vi nå ikke har fått noe varsel, fungerer ikke avtalen etter den intensjonen vi alle fall har lagt inn i avtalen, (...)»

Jeg vil be utenriksministeren om å kommentere denne hendelsen særskilt og redegjøre for hvordan Norge har tatt opp hendelsen med russiske myndigheter, særlig med bakgrunn i teksten hentet fra nordområdemeldingen, som vi har til behandling i komiteen, hvor regjeringen skriver følgende:

«Atomsikkerhetssamarbeidet har en viktig plass i Norges samarbeid med Russland. På samme tid er dette viktig for å sikre helse og miljø i Norge. Det er et eksempel på det pragmatiske, konstruktive og målrettede samarbeidet som preger vårt forhold til Russland.»

Videre heter det:

«Dette samarbeidet har bidratt til redusert risiko for atomulykker og radioaktiv forurensing i våre nærområder.»

Romjulas hendelse har vel vist at det er en betydelig avstand mellom ord og handling i vårt avtaleverk på i alle fall dette området med Russland.

Jeg går så over til spørsmålet om russiske strategiske atomvåpen. Antallet strategiske atomvåpen i Russland vil reduseres litt som følge av den nye START-avtalen. Imidlertid er det i første rekke strategiske atomvåpen i siloer på land som vil bli redusert. Når det gjelder strategiske atomvåpen om bord i ubåter stasjonert på Kolahalvøya, blir det ingen reduksjoner. Det er i dag sju Delta IV-ubåter med slike atomvåpen; disse vil være i drift i opptil i alle fall 15 år til. Dessuten er det nye strategiske ubåter under bygging i Borei-klassen, som etter hvert også vil få tilhørighet under Nordflåten, på Kola-kysten. Med andre ord blir nærområdene til Norge i årene fremover strategisk viktigere

for Russland og ikke motsatt. I tillegg er det et ukjent antall taktiske atomvåpen på Kolahalvøya. Disse lagres i en by som heter Olenogorsk 2 samt i depoter ved marinebasene. Taktiske atomvåpen omfattes ikke av noen rustningsavtaler. Derfor vet vi ikke det eksakte antall, men det er grunn til å tro at mellom 500 og 1 000 slike taktiske våpen finnes på lager på Kolahalvøya. Taktiske atomvåpen er først og fremst beregnet til bruk i taktiske slag i nærområder. Det er derfor en uting at Russland har slike atomvåpen så nær norskegrensen. Dette handler ikke om god vilje eller vond vilje, og vi vet at ett eneste uhell kan være ensbetydende med en fatal ulykke. Er vi ikke å betrakte som en god nabo, må vi kunne spørre russerne. Kan virkelig noen se for seg at slike våpen blir brukt i en regional konflikt i nord? Nei, er i alle fall mitt svar. Derfor må det bli et norsk krav at Russland i det minste trekker disse våpnene tilbake til lagre lenger inn i Russland. Russland har sentrale lagre for tilbaketrunkne taktiske atomvåpen sør i Sibir. Det er svært viktig at Norge sier tydelig fra om at vi ikke ønsker eller synes det er greit at slike våpen finnes i våre nærområder.

I den praktiske politiske hverdagen ser vi at også at svensker og finner har en aktiv russlandspolitikk, hvor det overordnede mål er økt samhandling og utvikling. Så vel Sverige som Finland satser bl.a. på økt mineral- og gruvevirksomhet i nord. Begge våre naboland har industriambisjoner i nord som åpenbart kan skape synergier, også i Norge og Russland. Transportutvikling er et nøkkelord for å utvikle Barentsregionen og gjøre denne delen av nordområdene mer konkurransedyktig.

Russerne er i dag Europas mest reisende folk. Vi treffer russere på feriedestinasjoner overalt i verden. Sammenlikner vi oss med Finland, kan vi uten videre slå fast at Finland har lagt forholdene enklere til rette for så vel russisk turisme som for investeringer. Svært mye tyder på at Norge har en langt strengere visumpraksis enn Finland når det gjelder grensen til Russland. I dette bildet ser vi at EU og Russland nå forhandler om å forbedre dagens visumregime. Flere påpeker den strenge norske visumpraksis som et hinder for utvikling i nord. Når tallene for 2011 viser at Norge hadde en vekst i russiske visumsøknader fra Murmansk og Arkhangelsk på 23 pst., var den finske veksten fra de samme regionene på hele 69 pst. Det er flere grunner til at russere lettere får visum til Finland enn til Norge. Der den norsk-russiske pomorvisumordningen gjelder for et meget begrenset område og befolkning, har finnene i realiteten en slik tilsvarende praksis og ordning for hele Russland. Finnene gir multi-innreisevisum uten invitasjon til alle russere uansett bosted i Russland, mens Norge gir slikt visum til innbyggere bare i Murmansk- og Arkhangelsk-regionene.

Selv om den gjensidige handelen mellom Norge og Russland er svært lav, har norsk fiskeeksport til Russland hatt en formidabel økning. Eksporten til Russland øker mest og har nå passert 5 mrd. norske kroner de siste årene, noe som utgjør nær 10 pst. av den norske fiskeeksporten. Russland er vårt største eksportmarked i volum og er nå snart like stor i verdi som eksporten til Frankrike. Norske fiskeeksportører gir klart uttrykk for at grensepasing til Russland over Neiden er en betydelig utfordring.

Tollstasjonens åpningstider er ifølge næringslivet ikke tilpasset den økte eksportmengden. Behovet for en 24 timers åpningstid på den norsk-russiske grensen er påtakelig. Forsvars- og utenrikskomiteen påpekte for øvrig dette i sine merknader til statsbudsjett for 2010 – og fortsatt er ikke åpningstiden ved grensen utvidet.

Heller ikke Mattilsynets kapasitet har tatt høyde for den økte eksporten. I denne sammenheng er også mangel på arbeidskraft en utfordring i nord. Næringslivet i Finnmark har lenge etterlyst en smidigere ordning for bruk av russisk arbeidskraft. Eksempelene på de praktiske vanskelighetene med å få bedre ordninger og løsninger på plass er mange, og dette preges av en betydelig utålmodighet. Det henvises stadig til at ting tar for lang tid, noe som er lett å forstå. Om Russlands presidentvalg har gjort dette lettere, er det vanskelig å ta stilling til nå. Det forteller i alle fall meg at det kanskje er viktigere enn noen gang før å holde fast ved det man har lyktes aller, aller best med, nemlig det norsk-russiske folk-til-folk-samarbeidet.

Akhtar Chaudry hadde her overtatt presidentplassen.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:10:10]: Representanten Kristiansen tar opp sentrale spørsmål. Det nære samarbeidet med Russland i nord innebærer mange muligheter og noen utfordringer. Vi har felles interesser på mange områder og har allerede utviklet et tett og praktisk samarbeid nettopp på denne bakgrunn.

Avtalen om avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet skaper nødvendig klarhet på viktige områder. Den legger også til rette for styrket samarbeid, særlig om fiskeri- og energispørsmål.

Brannen om bord på atomubåten «Jekaterinburg» i desember i fjor viser at vi fortsatt må fokusere på atomsikkerhet. Samarbeidet med Russland om atomsikkerhet har som hovedmål å beskytte befolkning og miljø mot radioaktiv forurensning og hindre at nukleært materiale kommer på avveier. Mye er oppnådd samtidig som mye gjenstår.

Hendelsen i romjulen illustrerte betydningen av rask og sikker varslings når noe inntreffer. Norge og Russland har en avtale om varslings fra 1993. I 2003 inngikk våre land en protokoll om lavere terskel for varslings. Dette er et behov vi har sett lenge, derfor har det også vært drøftet i atomsikkerhetskommisjonen med Russland de siste årene.

La meg si det veldig klart: Jeg ser alvorlig på hendelsen i romjulen, og jeg ser alvorlig på at russiske myndigheter ikke varslet oss, slik de har plikt til å gjøre. Dette har vi tatt opp med russiske myndigheter i ettertid, og vi arbeider nå i fellesskap om nye retningslinjer og prosedyrer for varslings basert på avtalen fra 1993. Dette vil følges opp nøye i atomsikkerhetskommisjonen fremover, og jeg ser det som et naturlig punkt også på vår politiske dagsorden.

Jevnlige øvelser har stor betydning både på dette og på andre områder. Den neste øvelsen for atomsikkerhet, der russiske og norske myndigheter deltar sammen med en rekke andre land, finner sted til sommeren.

Det er ikke bare når det gjelder atomsikkerhet at vi ser behov for utstrakt beredskapssamarbeid. Klimaendrin-

ger og økt aktivitet i nordområdene stiller Norge, Russland og våre øvrige arktiske samarbeidsland og naboland overfor en rekke sikkerhets- og beredskapsutfordringer. Regionen er preget av meget store avstander, tøffe værforhold og begrensede rednings- og beredskapsressurser. Samtidig øker kravene til samfunnets krisehåndteringsevne. Oversikt over aktivitet, varslingsystemer og regionalt samarbeid om søk og redning vil være svært viktige for å få hjelp på plass når ulykker eller kriser oppstår.

Norge er derfor en pådriver for regionalt rednings- og beredskapssamarbeid i nordområdene. I 2008 inngikk vi en avtale med Russland, Finland og Sverige om redningsarbeid, som bl.a. omfatter gjensidig bistand over landegrensene i en krise- eller ulykkessituasjon. Norge har også deltatt aktivt i øvelsserier Barents Rescue – en omfattende øvelse som vi til neste år er vertsland for.

Søk- og redningsavtalen som ble undertegnet under ministermøtet i Arktisk råd i 2011, er også et godt grunnlag for videre utvikling av dette samarbeidet med Russland. Dette er den første folkerettslig bindende avtalen mellom Arktisk råds medlemsland. Den markerer en viktig milepæl i forpliktende regionalt samarbeid for å møte felles utfordringer. Vi sørger med denne avtalen for at redningsberedskapen landene har til havs og i luften i Arktis, blir bedre koordinert, slik at det blir tryggere å ferdes i arktiske farvann. Avtalen definerer klart hvilket land som vil ha ledelsesansvar for søk- og redningsoperasjoner i hvilke områder i Arktis.

På forsvarssiden har også Norge og Russland et godt samarbeid, noe som står som en slående kontrast til tiden under den kalde krigen. Det utarbeides årlige planer med aktiviteter i begge land, og sjefen for Forsvarets operative hovedkvarter i Bodø og sjefen for det vestre militærdistrikt i St. Petersburg møtes regelmessig. De siste årene har det også vært gjennomført en årlig bilateral maritim øvelse, Øvelse Pomor, med norske og russiske styrker. Det bilaterale samarbeidet bidrar bl.a. til å øke vår evne til samhandling med Russland, særlig knyttet til krisehåndtering og fiskerioppsyn.

Interpellanten tar opp arbeidet med grense- og visumavtaler – og her har det skjedd mye. Tallene er kjent – grensepasseringene ved Storskog har økt fra rundt 8 000 i 1990 til 107 000 i 2005, og nå nesten 195 000 i 2011; ny månedsrekord ble satt i desember 2011 med 22 700 personer som krysset denne norsk-russiske grensen. Vi forventer at økningen vil fortsette. Dette folk-til-folk-samarbeidet er en naturlig følge av den normaliseringen som har foregått i forholdet til Russland de siste 20 årene, som interpellanten trakk fram. Den er også et uttrykk for optimismen i Finnmark og Murmansk fylker som følge av økt oppmerksomhet på nordområdene fra både myndigheter, næringsliv, organisasjoner og kulturliv. Samtidig er den økte trafikken over grensen i ferd med å sprengte kapasiteten på Storskog. Dette understreker behovet for oppgradering av grensestasjonen samt oppfølging av regjeringens målsetting om et smidigere visumregime i nord.

Gjennom et godt grensesamarbeid og en mest mulig smidig visumordning skal vi legge til rette for et godt nærings-samarbeid i nord. Her er vi allerede kommet godt i

gang – og flere norske bedrifter har planer om å engasjere seg. Gitt den utviklingen som er ventet i Nordvest-Russland, er dette positivt.

Enklere grensepasseringer er et prioritert område for regjeringen. I løpet av våren vil avtalen om grenseboerbevis tre i kraft. Da vil norske og russiske borgere bosatt innenfor en 30 km-sone på hver side av grensen kunne reise visumfritt innenfor sonen. Ordningen befester de nære historiske og kulturelle båndene i nord. Norge var det første Schengen-landet som undertegnet en slik avtale med Russland. Det er et godt eksempel på at vårt gode naboskap er en kilde til nytenkning.

Visumreglene er en annen viktig faktor for det norsk-russiske samarbeidet. Visjonen er visumfrihet med Russland. Der er vi ikke ennå. Inntil videre må vi derfor gjøre det vi kan for å få til gode løsninger innenfor rammene av Schengen-samarbeidet. Vi følger drøftingen mellom EU og Russland om en revidert visumavtale tett, og vi vil følge opp eventuelle lettelsers.

Samtidig vurderer regjeringen fortløpende hva vi kan få til innenfor Schengen-rammene. Vi har allerede etablert særordninger for grupper av russiske borgere gjennom vår bilaterale visumavtale. Vi har også etablert det såkalte pomorvisumet, som interpellanten nevnte, for russiske borgere i Murmansk og Arkhangelsk fylker, som unntar søkerne fra kravet om invitasjon. Vi er også i ferd med å gå gjennom regelverk og praksis på nytt med sikte på ytterligere lettelsers. Vi vil etterstrebe at norsk visumordning og prosedyrer er så enkle som mulig, og at russiske borgere selvsagt føler seg velkommen når de søker visum og krysser grensen til Norge.

Vi vet at for næringslivet i nord er utveksling av arbeidskraft mellom Norge og Russland av betydning. I nordområdemeldingen, som vi skal drøfte her 17. april, varslet regjeringen at vi vil legge til rette for russisk arbeidskraft i nord. Særordningene for Russland er allerede gode. I 2010 innførte vi en særordning for bruk av ufaglært arbeidskraft fra Nordvest-Russland i de tre nordligste fylkene. Videre er det opprettet et servicekontor i Kirkenes, som har høynet servicenivået og bidratt til at behandlingstiden for søknader om arbeidstillatelser for russere er betydelig redusert de siste årene. Servicekontoret har en egen «hotline» til UDI, og i mars innførte UDI en ordning som gir norsk næringsliv som rekrutterer utenlandsk arbeidskraft, et tilbud om egen kontaktperson.

UDI prioriterer saker som gjelder arbeidskraft fra Nordvest-Russland. Gjennomsnittlig behandlingstid for søknader om arbeidstillatelser er nå nede i fire uker i landet som helhet. Såkalt ukompliserte saker i nord behandles i løpet av fem–ti dager – ja ofte raskere. I fjor mottok UDI 688 søknader om russisk faglært arbeidskraft, og av disse ble 628 innvilget. Siden vi innførte spesialordningen for ufaglærte i nord i 2009, har UDI mottatt 55 søknader, hvorav 47 er innvilget.

Tollsamarbeidet er også viktig. Næringslivet opplever at tollklarering av varer inn i Russland kan være komplisert og tidkrevende. Effektiv tollklarering er en viktig forutsetning for økt samhandel. Det har imidlertid vist seg krevende å få til et fungerende tollsamarbeid. Derfor var

det positivt at tolldirektørene nylig møttes og var enige om å styrke samarbeidet også her.

Neste år skal vi markere 20-årsjubileet for Barentssamarbeidet under norsk formannskap. Helt siden starten har Barentssamarbeidet vært en drivkraft i det regionale samarbeidet i nord, et samarbeid som har økt jevnt i omfang og betydning, og som har bidratt til å bygge tillit over grensene – ja faktisk slik det var dersom vi går mange tiår tilbake i det norsk-russiske forholdet. Vi snakker med andre ord om en slags gjenopprettelse.

Prioriteringene for det norske Barents-formannskapet og det antall aktiviteter som finner sted på alle nivåer, illustrerer hvor langt vi er kommet. Vi setter søkelys på Barentsregionen som en ressursrik region, rik på naturressurser og rik på menneskelige ressurser. Barentssamarbeidet må hele tiden tilpasse seg endringer og nye utviklingstrekk, og det vektlegger vi i vårt formannskap.

Økt menneskelig aktivitet i nord forutsetter styrket samarbeid mellom landene. Dette vil fortsatt være regjeringens tilnærming. Vi skal videreutvikle samarbeidet med Russland og våre øvrige venner i nord, både bilateralt og regionalt. Vi må ha oppmerksomhet på helse, miljø og sikkerhet. Vi skal legge til rette for økt verdiskaping gjennom å utvikle ny kunnskap og sørge for samarbeid på tvers av grensene.

Ivar Kristiansen (H) [13:18:58]: Jeg takker utenriksministeren for svaret. Jeg tror vi har den samme tilnærmingen. Det er relativt bred enighet i salen om disse spørsmålene. Faren ved bred politisk konsensus er at konsensus gir mangel på politisk oppmerksomhet, og er det noe denne saken trenger, er det større både politisk og mediemessig oppmerksomhet. For øvrig kunne tiden kanskje være inne for å foreslå at UDI opprettet et avdelingskontor i Kirkenes. Nå har vel dagens regjering pågående diskusjoner om UDI som tar sin del av oppmerksomheten for tiden, men, i hvert fall, hvis man skal få til noen løsninger som gir smidig saksbehandling, tror jeg forståelsen av tilstedeværelsen i nord ikke behøver å være noen dårlig idé.

For tiden foregår det en IAEA-konferanse i Seoul, der vår statsminister, så vidt jeg forstår, er til stede og viser bl.a. til det gode norsk-russiske samarbeidet på dette området. Poenget mitt i denne interpellasjonen er at da vi burde vært varslet, ble vi ikke varslet. Det er et større lager av livsfarlig atomutstyr, og lageret av kassert utstyr er nettopp nokså nær norskegrensen. Vi har 500–1 000 strategiske atomvåpen beregnet på regional bruk nokså nær norskegrensen. Dette må det tas fatt i. Det må være et politisk mål at disse fjernes, og at de ikke bør være lokalisert og tenkt anvendt mot en god nabo.

Jeg setter veldig stor pris på at utenriksministeren gir uttrykk for at visjonen er å få på plass en visumfrihet overfor Russland. Dette jobber EU med for fullt også. Dette kan bringe med seg den virkelige fremgangen i øst-vest-samarbeidet som sådant. Det er selvfølgelig svært viktig å understreke den fremgangen som har kommet gjennom avtalene fra 2008 og gjennom de nye avtalene som går på søk og redning. Men igjen har vi sett – det gjelder ikke bare «Jekaterinburg», men også «Kursk»-ulyk-

ken – at russiske myndigheter ikke gir beskjed når de skal gi beskjed.

Derfor er mitt spørsmål til utenriksministeren: Hvordan har man fra norsk side tatt opp overfor russiske myndigheter «Jekaterinburg»-saken? Det andre spørsmålet er: Hvorfor lykkes Finland så mye bedre enn Norge når det gjelder visumpraktisering vis-à-vis Russland?

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:22:13]: Jeg skal forsøke raskt å svare på noen merknader.

Dette med avdelingskontor i Kirkenes er et tema som har vært oppe flere ganger. Slik jeg har formidlet budskapet til UDI og bedt dem tenke nøye gjennom det, har de svart tilbake at de anser at de gjennom nåværende ordninger – med kontaktordninger og «hotline» – har dekket det behovet. Jeg må legge dette til grunn, for de er fagmyndigheten, og de er opptatt av å kunne forbedre dette. Men det er riktig som representanten sier: Visjonen er visumfrihet. Når så mye innvilges, er det veldig tilforlatelig å si at da er man nesten der. Men Norge er en del av Schengen, og vi må følge det som skjer i Europa, ganske tett.

Når det gjelder forskjellen på Norge og Finland: Vel, det ene er jo at Finland har et gigantisk mye større volum. Dette gjelder også fra St. Petersburg og andre deler og langs hele den felles grensen som Finland og Russland har. Vi studerer de finske erfaringene nøye. Vi er tett koblet sammen i Murmansk. Vi tar sikte på forenklinger. Men jeg vil si her – med litt formalisme – at når det ikke er visumfrihet, er det visumbehandling. Det tar noe tid, og det skal være ordnede forhold over denne grensen. Jeg tror vi har vist at vi ønsker å være pragmatiske – legge til rette og forenkle der vi kan. Det er også verdt å vende speilet mot Russland og si at de kan forenkle en del mer, slik at det også følges opp når vi har aktivitet den veien. Men det skal fortsatt være kontroll, og det skal være orden på dette.

Jeg deler representantens fokusering på atomvåpen. Jeg minner om det initiativet som Norge og Polen har tatt internt i NATO, at de taktiske atomvåpnene må med i neste runde, når de strategiske vurderes. Det er helt klart at dette er det uberørte kapitlet når det gjelder nedrustningssituasjonen i Europa, som vi er opptatt av at det må være en klar fokusering på.

Når det gjelder ubåten, har vi tatt opp dette spørsmålet i de faglige kanalene mellom Strålevernet og de respektive myndighetskontakter på den andre siden. Jeg har også tatt opp direkte med det russiske utenriksdepartementet at vi fra Utenriksdepartementets side ikke er tilfreds med det som avdekket seg der. Først ble det sagt at det ikke var en viss type beskaftenhet om bord, og så skal det ha vært det allikevel. Det er en usikkerhet som det ikke er godt å leve med når vi er naboer. Derfor står dette på vår felles dagsorden. Jeg finner det også naturlig at det står på dagsordenen når Norge og Russland har det neste politiske møtet.

Tore Nordtun (A) [13:24:56]: En takk til Kristiansen, som tar opp det viktige spørsmålet om vårt forhold til naboene i nord, og også for den grundige – synes jeg – redeleggelsen som utenriksministeren ga som svar på interpellasjonen.

Situasjonen i nordområdene er for tiden preget av stor internasjonal interesse, som ikke kommer til å avta. Men dagens konfliktpotensial er begrenset, fordi vi har en del i orden i eget hus. Men det er også andre krefter som driver utviklingen og endringen i området. Man kan vel si at situasjonen er mer sammensatt enn den har vært tidligere, og også at den er litt mer uoversiktlig, selvfølgelig som følge av den store aktiviteten vi nå ser bygger seg opp, både kommersielt og sivilt. Klimaendringer, tilgang til naturressurser og økende menneskelig aktivitet medfører større oppmerksomhet. Det kan selvfølgelig skape potensial for både samarbeid og interessenemotsetninger i området.

Arbeiderpartiets og regjeringens politikk er helt klar – etter det jeg ser. Den politikken vi har lagt opp til, er å slå fast at Norge skal opprettholde en konsekvent suverenitetshevdelse i området. Men vi skal også være oppmerksom på det faktum at Russland har den lengste kystlinjen av polarstatene. Russland har også en stor befolkning i disse områdene. Derfor er samarbeidet med Russland i kontinuerlig utvikling. Konfliktflatene blir selvfølgelig bredere dess flere ting som oppstår. Dette gjelder spesielt områder som fiskeri, økonomi, miljø og, ikke minst, atom-sikkerhet, som ble berørt av interpellanten. Fra vår side må politikken være fast, gjenkjennelig og forutsigbar. Det er på denne måten vi kan hevde våre interesser i området.

For en tid siden behandlet vi Meld. St. 11 for 2009–2010, Samarbeidet med Russland om atomvirksomhet og miljø i nordområdene. Dette samarbeidet viste at vi hadde bidratt til å få redusert atomulykker og radioaktiv forurensning i våre nærområder.

Jeg vil oppsummere de viktige resultatene som ble oppnådd den gangen, og som vi arbeider videre med:

- opphugging av atomubåter – ikke noen ubetydelig sak og er det fortsatt ikke
- brukt kjernebrensel under myndighetskontroll – også en stor sak
- fjerning av 180 fyrlykter drevet med radioaktiv kilde, nå drevet med solenergi

Dette er viktige områder, der vi har fått resultater. Jeg ser at vi også skal behandle en annen sak litt senere i dag, om Riksrevisjonens bemerkninger til den saken.

Som man har vært inne på, var brannen på atomubåten i romjulen svært alvorlig. Hovedmålet for begge parter – som også utenriksministeren ga uttrykk for – er å beskytte befolkningen og miljøet mot radioaktiv forurensning og hindre at materiale kommer på avveier. Det er det store her. Men varslingen var totalt mangelfull. Dette er, som jeg sa, alvorlig. Jeg er glad for at utenriksministeren nå forfølger denne saken og på absolutt høyeste plan, slik at dette ikke oppstår på nytt, at man kan være tilfreds, og at det er tillit mellom partene. Det er veldig viktig i en sak som dette.

Vi må videreføre det etablerte samarbeidet med Russland om sikkerhet, øvelse og beredskap, som vi har en del av allerede i dag. Søk og redning i disse store områdene må og skal settes høyt på dagsordenen. De mest sentrale områdene i den sammenheng er:

- forbygging av ulykker
- strengere sjøsikkerhetskrav

- samarbeid mellom landene
- tidsfaktoren, avstanden og klima

Aktiviteten i disse områdene må legges til grunn for dimensjoneringen av dette arbeidet. Rednings- og beredskapssamarbeidet må også baseres på gjensidig bistand i en krise- og/eller ulykkessituasjon.

Det var en viktig erklæring som ble vedtatt av de fem polhavstatene Canada, Danmark, Norge, Russland og USA, om å styrke søke- og redningstjenesten i området.

Morten Høglund (FrP) [13:30:20]: Jeg vil også få takke interpellanten for å ta opp viktige spørsmål. Det har vært en debatt preget av stor grad av samstemmighet, enighet. Representanten Kristiansen hadde et hjertesukk om manglende politisk oppmerksomhet. Jeg deler for så vidt det, og ikke minst fraværet av rikspressens interesse for denne typen spørsmål. Det er synd hvis det er slik at vi må skape politisk uenighet og konflikt for å få oppmerksomhet om denne typen utfordringer.

Samarbeidet med Russland er godt og blir bedre og bedre, men forbedringspotensialet synes hele tiden å være til stede, frustrasjon vil oppstå og oppstår. Vi har et regelverk, vi har avtaler – og det er viktig – men antakelig er praktiseringen av disse avtalene helt avgjørende. Det er her det skorter. Øvelser kan bøte på noe av dette, men det er ikke noen tvil om at på russisk side er det manglende ryggmargsreflekser når det gjelder et slikt tema som varslings. Det er en form for ukultur, og det er svært tungt å snu en slik mentalitet. Når vi ser at vi får bedre informasjon om denne typen spørsmål fra russiske bloggere enn gjennom offisielle russiske kanaler, er det en utfordring som også russerne bør se på som en utfordring – ikke at de skal stoppe bloggerne, men at de heller bør ivareta det gode naboskapet, som også blir fremhevet fra russisk side, og at man ivaretar grunnleggende sikkerhet for befolkningen på hele Kolahalvøya og i hele Barentsregionen.

Så er det viktig å fokusere sterkt både på bilaterale og regionale varslingsordninger. Jeg la også merke til at den svenske utenriksminister var svært misfornøyd med mangelen på varslings i forhold til svensk side. Dette er noe vi har felles.

Det store gjennombruddet sett i forhold til atomtrusselen på Kola kan kun løses ved internasjonale nedrustningsforhandlinger. Her blir i den sammenheng et forsøk på å få til en internasjonal multilateral nedrustningsavtale veldig nærliggende.

Så må det tas grep for å få på plass en ny infrastruktur for grensepassering, som kan møte den økende trafikken vi opplever ved den norsk-russiske grensen. Denne infrastrukturen må kunne møte den trafikken vi forventer i mange år fremover. Med det nye grenseboerbeviset blir det en sterk økning.

Nå er det lansert interessante ideer om én felles norsk-russisk grensestasjon plassert på Storskog – Boris Gleb. Et slikt prosjekt kan gi den nødvendige kapasitet, for det er ikke noen tvil om at den typen småflikking på norsk og russisk side ikke løser det overordnede problemet. Hvis vi skal ha en visjon om visumfrihet i forholdet Norge/Russland og Schengen/Russland, må vi innstille oss på en in-

frastruktur som ivaretar det perspektivet fremover. Da må vi tenke 10, 15, 20, 30 år fremover. En slik felles stasjon vil kunne presse frem gode praktiske løsninger for effektiv grensepassering av både personer og varer, slik som representanten Kristiansen har vært innom. Jeg støtter også hans bemerkninger når det gjelder praktiseringen av Schengen-regelverket, og sammenligningen med Finland er åpenbar. Det er noe Norge absolutt bør se på, slik at vi har en størst mulig grad av felles praktisering. Ellers vil vi komme tilbake til disse spørsmålene i forbindelse med behandlingen av nordområdemeldingen.

Frank Bakke-Jensen (H) [13:35:08]: Jeg takker også interpellanten for en viktig interpellasjon om et viktig tema. Det er nok et tema som vil ikke blir ferdig med å diskutere så fort.

Nå er jeg en av dem som synes at enkelte deler av nordområdesatsingen er hyppig i avisene om dagen, så jeg føler ikke at faren for at det skal falle ut av fokus, akkurat er overhengende.

Vi som bor der oppe, har opplevd, over år, at vi får en nabo som gjennom demokratiske prosesser – eller eventuelt udemokratiske prosesser, alt etter hvor man befinner seg – blir mer og mer sentralstyrt. Det viser seg at det er vanskeligere å drive politiske prosesser over grensen i nord, drive regionale prosesser. Det er vanskeligere nå enn det var for ikke så veldig mange år siden. Det kommer av at vi har et endret styresett i Russland med et mye strammere grep om makten, og makten er flyttet til Moskva.

Dette gjør nok også, vil jeg tro, at en del av de jobbene man prøver med fra norsk side, også blir vanskeligere. Allikevel tror jeg det er viktig å påpeke at vi ikke kan gi opp å holde på det gode samarbeidet man hadde over den norsk-russiske grensen, det gode regionale samarbeidet som man har utviklet over mange år. Jeg tror faktisk at det ene gode verktøyet kan være å vise at jo mer man kan gjøre regionalt, jo bedre prosesser man kan forankre lokalt, og jo mer man kan utfordre lokalt i nord, vil man også vise naboene på russisk side gode oppskrifter for hvordan man lager et godt grensesamarbeid.

Det er faktisk sånn at grensepasseringer har vært et hett tema i årevis. I 2007 startet jeg med mine første forespørsler til statsråder om denne problematikken, og det er lite som har skjedd for den enkelte næringsaktør. Mye har skjedd ved at vi har fått grenser på plass, mye har skjedd ved at det på overordnet vis er kommet mange formaliteter på plass, men for en liten bedrift som skal drive handel over grensen, eller for en finnmarking som skal passere grensen, har lite i praksis skjedd. Jeg må få protestere når utenriksministeren står her oppe og sier at UDI mener de har en mer pragmatisk behandling av disse problemene i dag enn de hadde før. Det er ikke opplevelsen hos dem som daglig, ukentlig og månedlig skal bruke denne grensen. Mer åpne og pragmatiske holdninger til visumsøknader for personer som driver handel der oppe, er også en god måte å bygge tillit på mellom de to land, og jeg tror det er et godt verktøy i så måte.

Så til den andre delen av grensepasseringen som gjelder det med flytting av varer. Det er sånn i dag at en av de

største handelsvarene inn til Russland er fisk. Beklageligvis er det sånn i dag at mesteparten må gå gjennom Finland. Det bør være et lite varsku om at da er vi ikke flinke nok med dette samarbeidet. Vi må være så ambisiøse at vi sier at den fisken som produseres i Troms og Finnmark, bør gå inn over den norsk-russiske grensestasjonen til naboene i Russland. Jeg har ikke hørt noen som har sagt at vi ikke skal ha den ambisjonen, men jeg registrerer at dette ikke skjer i dag. Da bør vi være så ambisiøse at vi sier: Det skal skje, og vi skal brette opp ermene for å få det til å skje.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [13:39:09]: Jeg takker Ivar Kristiansen for å ha tatt opp et interessant tema og kommet med en utfordring som jeg også synes at utenriksministeren har svart greit på.

Det er vel en realitet at i en stor verden er Norge et lite land. Samtidig har vi en stor nabo nordøst for oss som vi må forholde oss til på alle de måter som Russland mener vi må forholde oss til dem på – og på de måtene som vi ønsker at de skal forholde seg. På mange måter må man da kunne si at Russland er en premissleverandør også for norsk politikk, enten vi vil eller ikke. Vår utfordring er vel da primært å finne god balanse i forhold de behovene vi ser, samtidig som vi ikke har noe primærønske – går jeg ut fra – om å provosere vår store nabo i øst. Men det betyr ikke at vi ikke skal tørre å påpeke de svakhetene som vi ser i andre samfunn, på samme måte som vi er kritiske til oss selv. Det betyr at vi må utfordre Russland på letingen etter et – skal vi kalle det – mer rettferdig demokrati enn det man ser de har fått til i dag, og i den grad det er mulig, skal vi selvfølgelig bistå dem så langt det går an.

Jeg registrerte at representanten Tore Nordtun sa noe klokt. Han sa at det er viktig å ha orden i eget hus. Ja, vi har det, men jeg er ikke fullt ut sikker på at Russland har det på samme måte som oss. Jeg oppfattet også at i Russland er sentralmakt vel så viktig som regional og lokal makt. I så måte kan man kanskje si at man går andre veien.

Jeg tenkte jeg skulle tillate meg å ta med dem som er til stede i salen på et lite tilbakeblikk for min egen del. Nå i juni er det 30 år siden jeg første gang var i St. Petersburg. Å dra dit første gangen var en stor opplevelse. Den mest iøynefallende opplevelsen var grensepasseringen ved Karelen. Jeg hadde gleden av å lede et norsk reiseselskap som skulle på besøk i Leningrad, som det het i gamle dager da jeg var der. Å passere grensen som nordmann var kjempekurant sammenlignet med måten jeg så alle andre ble behandlet på. Svensker, dansker og andre lands nasjonaliteter ble behandlet på en helt annen måte enn vi ble. Om det skyldtes det historiske fellesskapet som vi har gjennom annen verdenskrig, måten som russerfanger ble tatt vare på og hjulpet i Norge på, og utviklingen som skjedde etter annen verdenskrig, skal jeg være forsiktig med å være basant på, men at det er et viktig element som binder det norske og det russiske folk sammen, er jeg sikker på. Jeg bor altså i en liten kommune som har en russisk og en jugoslavisk krigskirkegård samt en tysk kirkegård. Det er klart at når man har de elementene med seg, binder de sammen fordi man har en felles historieforankring.

Poenget ved å dra dette opp er at når vi diskuterer for-

holdet vårt til Russland, tror jeg at det aller viktigste vi gjør, er å tørre å være tydelig på ting. Vi må tørre å si fra når vi mener at russerne gjør ting som ikke er bra når det gjelder varslingsplikt. Det skulle bare mangle at vi ikke skulle gjøre det. Det samme gjelder fiskeri, fiskeriforvaltning og andre områder der vi har et felles anliggende. Jeg registrerer at utenriksministeren sier at når det gjelder forsvarssamarbeid, er det bra, og ingen bør være mer glad for det enn vi. Vi, av alle, bør til de grader sette pris på det og sørge for at det videreutvikles, og ikke minst at man også i Russland har «politisk kontroll» – la oss si – på de væpnede kreftene og for øvrig i landet.

Så ble det snakk om grensepassering. Her mener jeg at man har en utfordring, for hvis det er sånn at andre nasjonaliteter, sånn som Finland, gjør ting bedre og raskere enn oss, vil det ikke være tjenlig for oss. Jeg tror at russerne egentlig oppfatter Norge som – skal vi si – forsiktige, tilbakeholdende og kanskje ikke fullt ut respektfulle nok overfor russerne som innbyggere når de ser vanskelighetene de har med å komme inn hit. Hvis du på motsatt side av det regnestykker tar opp kjøpekraften til enkelte russer, er det ikke tvil om at vi i mye større grad burde invitere dem til å komme til Norge og bruke av sin overflod – de som har det – her i landet. Det måtte i hvert fall være minst like positivt som om de skulle gjøre det andre steder i hvert fall. Så vi nødt til å sørge for at vi har den nødvendige respekten, og at vi behandler dem på en god måte.

Men det aller viktigste, etter mitt skjønn, er at en god nabo er en ærlig og tydelig nabo. Det er jo sånn at Arbeiderpartiet har hatt flere statsministere som har snakket om akkurat det å bry seg og å tørre å si fra om ting. Jeg mener at selv om vi har en veldig stor nabo øst for oss, tror jeg at det som gir oss respekt, er å tørre å være tydelig selv om vedkommende er mye større. Ved ikke å ta ansvar og ikke ansvarliggjøre dem gjør vi oss selv kun en bjørnetjeneste, og det gagnar verken oss eller Russland i et tett og nært samarbeid sånn som vi har i dag, og som vi forhåpentligvis også vil ha i framtiden.

Presidenten: Neste taler er interpellanten, Ivar Johansen – Ivar Kristiansen, beklager, deretter utenriksminister Støre.

Ivar Kristiansen (H) [13:44:15]: Kjært barn har mange navn.

Jeg setter pris på det svaret som utenriksministeren gir på reaksjonen på «Jekaterinburg»-brannen. Det anser jeg som meget tilfredsstillende.

Denne interpellasjonen handler jo også om det faktum at bare et bitte lite atomrelatert uhell i Barentshavet på østsiden av Norges grense kan gi mange, mange utslag som vi ikke kjenner rekkevidden av. Ett er eksempelvis at man gir norsk fiskerinæring nådestøt over natten. I et marked vil man ikke på mange, mange år klare å reise seg fra en sånn situasjon. Så kan man selvfølgelig spinne videre på hva slags menneskelige følger dette vil få.

Det er godt å høre at det er god konsensus rundt tilnærmingen til disse spørsmålene, særlig diskusjonen om de taktiske atomvåpnene som vi har i disse mengdene nær

norskegrensen. Disse må vi få bort. En god nabo kan ikke være smykket med å ha 500–1 000 atomstridshoder beregnet på regional bruk liggende nær norskegrensen. Dette tas selvfølgelig opp i internasjonal sammenheng, men dette må tas opp i lokal, regional og nasjonal norsk sammenheng også.

Vi har veldig ambisjoner i vår Russland-dialog, og det tror jeg er veldig nødvendig, for vår samhandling i kroner og øre i dag er jo relativt beskjeden: 1,6 pst. av Norges internasjonale handel har med Russland å gjøre, og disse pilene er nødt til å peke oppover.

Dette er to av verdens store geografiske stormakter, Norge herunder. Sammen med Russland er de to store i Europa, med land- og sjøareal inkludert. Vi har mye vi må håndtere i takt og sammen i tiden fremover. Søk og redning er ett av disse. Derfor er det viktig at vi har blikket stivt festet på de avtalene som er inngått, og at disse skal følges opp.

Jeg er litt mindre tilfreds med det svar som gis på hvorfor finnene lykkes så mye, mye bedre enn oss i sin grensekontakt med Russland, men dette får vi anledning til å komme tilbake til under behandlingen av vår nordområdemelding. Vi har veldig sammenlignbare tall når det gjelder grensepassering i Arkhangelsk–Murmansk-regionen, som vi sikkert får lov å komme tilbake til.

Hjertelig takk for en veldig god debatt. Takk for deltakelsen, og takk for mange og gode innspill.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:47:22]: Jeg vil også takke interpellanten. Han har laget en fin oppakt til det som blir diskusjonen vår her senere i april om nordområdemeldingen.

Et par tilbakemeldinger på det vi har hørt:

Jeg er helt enig i representanten Høglunds påpekning av grensestasjonens betydning. Det stiller oss overfor noen ganske store valg, egentlig. For det første tror jeg at vi ikke skal avvise flikking når vi trenger å flikke. Denne stasjonen var veldig moderne da den kom, og vi har flikket en god del for å gjøre den mer tilgjengelig. Det tror jeg faktisk vi må fortsette med inntil vi faller ned på hva som blir det store grepet på veien videre.

Det høres forlokkende ut å tenke på en felles stasjon. Det kan også være argumenter av administrativ og byråkratisk art som gjør det vanskeligere. Vi skal tenke grundig på det og ha en god dialog her i Stortinget.

Isolert sett, til representanten Bakke-Jensen, er jeg ikke enig i at det har skjedd lite i nord når det gjelder handel, men jeg er helt enig i hans påpekning av at mange mindre bedrifter opplever frustrasjon ved denne grensen. Det er fordi det er en kontrast til alle de andre landegrensene Norge har, hvor det jo går veldig greit. Derfor må vi hele tiden være ambisiøse med hensyn til dette.

Jeg tar igjen med meg den utålmodigheten som gjør seg gjeldende overfor UDI, og jeg skal formidle den videre, med den holdningen at vi må gjøre alt vi kan for at det blir lagt til rette for at innvilgelse av søknad om arbeid og andre former for opphold er så lett som mulig. Men jeg vil også få lov til å si at det er ikke slik at det er fri flyt, og at det er frislepp. Jeg mener det er viktig at det også er kontroll.

Jeg minner om at det i 1990 var 8 000 grensepasseringer, i 2005 litt over 100 000, i fjor nesten 200 000, og jeg har sett spådommer om 400 000 i 2014. Det er positivt, for det er tilbakevendelse av noe som er normalt. Men jeg er også opptatt av at staten Norge skal ha kontroll på dette på en måte som er forsvarlig.

Jeg er helt enig i det representanten Ellingsen sier om å tørre å bry seg. Jeg mener det er en beskrivelse av den langsiktige norske utenrikspolitiske linjen overfor Russland som er kjennetegnet fra ulike regjeringer – langsiktig, fast og konsekvent. Det betyr at vi er til å kjenne igjen, og vi skal også være til å kjenne igjen når det gjelder å si fra. Derfor vil jeg bare si at Norge ikke er tilbakeholdne med å si fra.

Om saken med denne ubåten, som uroet oss i julen, har vi sagt tydelig fra, og vi kommer til å følge opp det også på veien videre.

Helt til sist: Vi kan sammenligne med Finland: Finland har vel sine nærmeste berøringspunkter med Russland lenger sør, men reiser man til Murmansk, ser man at det er ett land som har lyktes med næringslivsetablering der, og det er Norge.

Jeg er enig med representanten Kristiansen – og det tror jeg er en veldig viktig enighet vi har i denne sal – i at folk-til-folk-samarbeid lå til grunn for det gjennombruddet. Det krevdes mange år med godt folk-til-folk-samarbeid før vi lyktes med næringslivssamarbeidet. Vi må fortsette med begge deler.

Presidenten: Debatten i sak nr. 2 er avsluttet.

Sak nr. 3 [13:50:36]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens oppfølging av parallellrevisjonen med den russiske riksrevisjonen om strålingssikkerhet og beskyttelse av miljøet mot forurensning fra radioaktive kilder i Nordvest-Russland (Innst. 183 S (2011–2012), jf. Dokument 3:5 (2011–2012))

Marit Nybakk (A) [13:51:12] (ordfører for saken): Vi skal fortsette å snakke om norsk-russiske relasjoner.

Det dokumentet vi behandler i dag, er basert på et samarbeid mellom Riksrevisjonen og deres russiske motpart, altså riksrevisjonen i Russland. Arbeidet er en oppfølging av Dokument 3:9 for 2009–2010, som komiteen avga innstilling til 16. november 2010. Det dreier seg om sikring av radioaktivt avfall og brukt atombrensel, eller kjernebrensel om man vil, i Nordvest-Russland. Jeg vil også vise til innstillingen fra utenrikskomiteen fra juni 2010 om Meld. St. 11 for 2009–2010, som dreier seg om samme tema.

Norges samarbeid med Russland innenfor atomsikkerhet startet raskt etter Sovjetunionens fall. La meg legge til: Dette er et svært viktig samarbeid. Atomhandlingsplanen, finansiert med midler fra Norge, har bidratt til å redusere risikoen for ulykker og radioaktiv forurensning, for ikke å snakke om faren for at radioaktive kilder skal komme på avveier. Ifølge Riksrevisjonen har

tiltakene i all hovedsak vært gjennomført som planlagt.

Det er virkelig i norsk interesse å samarbeide med Russland på dette området. Vi har en forpliktelse til å rydde opp i atomforurensning i våre nærområder. Trusselvurderingene forteller oss at det radioaktive avfallet i Nordvest-Russland lett kan omdannes til såkalte «dirty bombs», hvis det havner i hendene på terrorister og andre kriminelle. Faktisk er det slik at det internasjonale ikke-spredningsregimet oppfatter Kolahalvøya som det området i verden der nukleært og spaltbart materiale representerer den største trusselen mot sikkerhet og miljø.

I tillegg til at atomavfallet representerer en stor risiko for helse og miljø, bl.a. i Finnmark og andre naboområder, er dårlig sikret spaltbart materiale en trussel i et sikkerhets- og ikke-spredningsperspektiv.

I perioden 1995 til 2010 har Stortinget bevilget 1,5 mrd. kr over regjeringens Handlingsplan for atom-saker. Riksrevisjonen har bl.a. belyst økonomistyringen i prosjektene i systemene for internkontroll. Økonomistyring og internkontroll hos russiske kontraktparter er primært belyst av den russiske riksrevisjonen. Komiteen understreker betydningen av at det er utarbeidet et felles memorandum med resultater fra de respektive undersøkelserne samt felles vurderinger. Komiteen merker seg at det fortsatt er svakheter ved Utenriksdepartementets internkontroll og styring av de midlene som har gått til Nordvest-Russland og understreker derfor også viktigheten av at departementet følger opp systemer og rutiner for tilskuddsforvaltning, og forutsetter at departementet retter opp de svakheter som Riksrevisjonen påpeker.

La meg likevel og på nytt understreke: Opprydding av atomavfall, opphugging av reaktordrevne ubåter og sikring av fyrlykter langs Kolahalvøya har vært blant de viktigste satsingsområdene i Norges samarbeid med Russland innenfor miljøvern og atomsikkerhet.

Utenriks- og forsvarskomiteen uttalte enstemmig i juni 2010 at den norske innsatsen i større grad enn tidligere må ses i et internasjonalt perspektiv og samordnes med andre land. Det er et bredt internasjonalt engasjement. Det er en viktig del av det internasjonale ikke-spredningsarbeidet å sikre alt sensitivt kjernefysisk materiale innen 2014. La meg legge til at kontroll- og konstitusjonskomiteen i forrige innstilling sluttet seg til denne enstemmige merknaden fra utenriks- og forsvarskomiteen.

Helt siden den kalde krigens slutt har FN og andre internasjonale og nasjonale organisasjoner samarbeidet med Russland og andre postsovjetske stater om å sikre og fjerne materiale fra kjemiske, biologiske og kjernefysiske våpen. La meg nevne det formidable arbeidet til de amerikanske senatorene Sam Nunn og Richard Lugar. De har stått på for atomopprenskning av atomavfall i Nordvest-Russland og bidratt til å sikre landets kjemiske våpenarsenal. Begge har for øvrig flere ganger vært nominert til Nobels fredspris for dette arbeidet.

Komiteen slutter seg til Riksrevisjonens konklusjon om at Stortingets bevilgninger til atomsikkerhetssamarbeidet i Nordvest-Russland har bidratt til å redusere risikoen for ulykker, radioaktiv forurensning og at spaltbart materiale

skal havne hos noen som kan misbruke det. Det er viktig at dette arbeidet fortsetter selv om nok utenriksministeren vil nikke samtykkende til at rammevilkårene også for dette samarbeidet med Russland av og til er krevende og tar tid.

Anders Anundsen (FrP) [13:56:40]: La meg først få takke saksordføreren for et svært godt stykke arbeid. Jeg vil bare legge til at jeg deler det synet som saksordføreren har gitt uttrykk for i innlegget.

I Riksrevisjonens rapport om oppfølging av parallellrevisjonen med den russiske riksrevisjonen om strålingsikkerhet og beskyttelse av miljøet og forurensning fra radioaktive kilder i Nordvest-Russland er det også avdekket svakheter i økonomistyringen. «Dette medfører risiko for at misligheter ikke forebygges eller avdekkes», sa riksrevisor Jørgen Kosmo under presentasjonen av rapporten. Rapporten viser imidlertid også at de undersøkte prosjektene for sikring av radioaktivt avfall og brukt kjernebrensel i all hovedsak er gjennomført i tråd med de kontrakter som er inngått mellom Norge og Russland. Riksrevisjonen slår også fast at atomsikkerhetssamarbeidet mellom våre to land har gitt norske myndigheter verdifull kunnskap om sikkerheten ved nukleære installasjoner og risiko knyttet til radioaktivt avfall.

Undersøkelsen har avdekket mangler ved regnskapsdokumentasjonen på både norsk og russisk side. Det viser seg at Utenriksdepartementet ikke har stilt nødvendige krav til norske prosjektledere om å rapportere hvordan deres virksomheter innrettes for å forebygge og avdekke korrupsjon, misbruk av midler og uregelmessigheter. Det er ikke holdbart. Det viser seg også at det i en del kontrakter ikke er stilt krav til anbudsprosesser og dokumentasjon av regnskapet hos russiske kontraktspartnere. Jeg vil i likhet med Riksrevisjonen peke på at Utenriksdepartementet må følge opp at kontraktene benyttes aktivt for å sikre effektiv bruk og kontroll med norske midler.

I den enstemmige innstillingen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen slås det fast at det norsk-russiske samarbeidet innenfor atomsikkerhet er en viktig del av vårt bilaterale forhold. Opphugging av reaktordrevne ubåter og sikring av fyrlykter langs Kolahalvøya har vært de viktigste satsingsområdene i dette samarbeidet. I tillegg til dette har norske myndigheter også bidratt til å styrke sikkerheten ved atomkraftverket på Kola og anlegget for brukt kjernebrensel i Andrejevabukta. Som det fremgår av innstillingen, slutter komiteen seg til Riksrevisjonens konklusjoner om at Stortingets bevilgninger til atomsikkerhetsarbeidet i Nordvest-Russland har bidratt til å redusere risikoen for ulykker, radioaktiv forurensning og for at radioaktive kilder skal komme på avveier.

Komiteen slutter seg også til Riksrevisjonens kritikk og understreker at det er avgjørende at departementet følger opp at norske prosjektledere innretter sin virksomhet slik at korrupsjon, misbruk av midler og uregelmessigheter motvirkes. Jeg legger til grunn at departementet nå tar dette alvorlig og tar de nødvendige grep uten videre opphold.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:59:44]:

Dette er en viktig sak, så jeg ønsker bare å knytte noen kommentarer til det. Jeg noterer med tilfredshet at komiteen enstemmig har sluttet seg til innstillingen fra utenriks- og forsvarskomiteen av 17. juni 2010 om Meld. St. 11 for 2009–2010 Samarbeidet med Russland om atomvirksomhet og miljø i nordområdene, som slår fast at samarbeidet om atomsikkerhet har bidratt til å redusere risikoen for ulykker, radioaktiv forurensning og at radioaktive kilder kommer på avveier. Jeg er glad for det.

Jeg merker også at komiteen fremhever betydningen av et bredt internasjonalt engasjement for å løse de mange og kostnadskrevenne atomproblemene i Nordvest-Russland, og at det norsk-russiske samarbeidet i så måte er viktig. Bidraget dette samarbeidet gir til det globale arbeidet for nedrustning og ikke-spredning, er helt sentralt. La meg si at fra norsk side vektlegger vi at samarbeidet gir norske myndigheter verdifull kunnskap om sikkerheten ved nukleære installasjoner og risiko knyttet til radioaktivt avfall i Nordvest-Russland, og at dette bidrar til å sikre helse og miljø i grenseområdene. Det er en viktig komponent i arbeidet for sikring av sensitivt radioaktivt materiale slik at det ikke kan brukes i f.eks. terrorhandlinger, som også var fremme i debatten. Samlet sett bekrefter således komiteens vurdering av Riksrevisjonens rapport at det er tverrpolitisk enighet om hovedlinjene i Norges samarbeid med Russland om atomsikkerhet.

Regjeringen er opptatt av at økt russisk innsats på området finner sted og legger til grunn at Russland har hovedansvaret for utfordringene i det videre arbeidet med atom-sikkerhet. Dette er et viktig punkt i vår dialog med russiske myndigheter. Det er fortsatt betydelig risiko for radioaktiv forurensning fra kilder i Nordvest-Russland. Arbeidet vil bli videreført både innenfor rammen av et bredere internasjonalt samarbeid og i form av bilaterale prosjekter med Russland. I 2012 vil vi ha fokus på fire områder:

- ferdigstilling av arbeidet med fyrlykter i Østersjøen
- opprydding i Andrejevabukta
- sikkerhet og beredskap
- miljøovervåking, herunder felles norsk-russiske tokt i Barents- og Karahavet

Innsats i Andrejevabukta vil stå sentralt fremover. Denne tidligere marinebasen bare seks mil fra norskegrensen anses som en av verdens største oppsamlingssteder for brukt brensel med over 21 000 brenselelementer. Norge har gjennom en årrekke gitt vesentlige bidrag til arbeidet med å legge til rette for trygg og sikker fjerning av dette avfallet, og vi går nå over i en ny fase i Andrejevabukta der tilretteleggingen etter hvert fullføres, og den viktige uttransporteringen kan finne sted. Innen 2025 ser man for seg at alt brensel vil være fjernet. Det vil være svært viktig at det videre oppryddingsarbeidet og uttransporten, når den tar til, skjer på en slik måte at befolkning og miljø beskyttes. Fortsatt norsk engasjement vil bidra til dette, og man merker i nord at engasjementet for å rydde opp der er sterkt folkelig forankret.

Vi er fornøyd med at Riksrevisjonen slår fast at prosjektene i all hovedsak er gjennomført som planlagt, og at det ikke er påvist økonomiske misligheter i prosjektsam-

arbeidet. Det er svært viktig å sikre en mest mulig effektiv utnyttelse av de midlene Stortinget bevilger til dette formålet, og det arbeides derfor kontinuerlig med å bedre rutene for tilskuddsforvaltning, herunder kvalitetssikring og kontroll av prosjektene. Parallellrevisjonen mellom norsk og russisk riksrevisjon er et verdifullt bidrag til dette arbeidet og har i seg selv bidratt til bedre systemer for intern kontroll på russisk side.

Samtidig peker Riksrevisjonen på enkelte svakheter knyttet til intern kontroll og økonomistyring på norsk og russisk side, noe også komitélederen var inne på. Jeg har i mitt svar til Riksrevisjonen redegjort for allerede iverksatte tiltak for effektiv ressursbruk og styrket kontroll, herunder krav om bruk av anbudsprosesser samt økte krav til intern kontroll hos prosjektledere for å forebygge og avdekke økonomiske misligheter og korrupsjon. Jeg vil understreke: Dette tar departementet på det største alvor. Utenriksdepartementet vil fortsatt arbeide for å styrke forvaltningsrutinene i tråd med Riksrevisjonens anbefalinger og vil påse særskilt at de krav som stilles til systemet for intern kontroll hos prosjektlederne, følges opp. Dette vil styrke kontrollen med at bevilgede midler blir benyttet effektivt og i tråd med Stortingets forutsetninger.

Avslutningsvis vil jeg benytte anledningen til å berømme norske strålevernmyndigheter for den innsatsen som er gjort over mange år. Samarbeidet om atomsikkerhet må være basert på langsiktighet, og det videre arbeidet vil følge den retningen som er angitt i Meld. St. 11 for 2009–2010, og som det er bred og tverrpolitisk oppslutning om.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3

Sak nr. 4 [14:04:03]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2010 (Innst. 211 S (2011–2012), jf. Dokument 1 (2011–2012))

Anders Anundsen (FrP) [14:04:43] (komiteens leder): Riksrevisjonen har gjennomført sin årlige revisjon av statsregnskapet og administrasjonen for Svalbard for 2010. Den årlige revisjonen er en del av det grunnlovsfestede kontrollansvar overfor den utøvende makt.

Riksrevisjonen viser til at det oljekorrigerte underskuddet for 2010 er på 104,1 mrd. kr, hvilket er 5,3 mrd. kr lavere enn anslått i nysalderingen.

Riksrevisjonen har i forbindelse med revisjonen avgitt 203 avsluttende revisjonsbrev uten merknad og 20 avsluttende revisjonsbrev med merknad. Det viser et hovedinntrykk av en statsforvaltning som fungerer godt, men som på enkelte punkter har forbedringspotensial.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen har tidligere vært særdeles tydelig på at det er den som kontrollerer på Stortingets vegne, og som selv bestemmer hva som er nødvendig av innsyn for å foreta kontrollen. Til tross for at Stortinget gjennom flere år har støttet opp om komiteens syn,

dukker det opp saker hvor Riksrevisjonen forsøkes nektet innsyn i dokumenter. I forbindelse med denne undersøkelsen har det skjedd én gang. Jeg vil derfor understreke at komiteen enstemmig ber om at det fra statsrådenes side iverksettes nødvendige informasjonstiltak overfor egne departement og underliggende organ, slik at Riksrevisjonen får tilgang til de dokumenter som Stortinget har slått fast at Riksrevisjonen skal ha tilgang til.

En annen gjenganger er manglende oppfølging av krav til dokumentasjon av ulike offentlige disposisjoner. Komiteen understreker viktigheten av at dokumentasjonskravene følges opp nøye, slik at det blir mulig for storting og riksrevisjon å undersøke om disposisjonene samsvarer med Stortingets vedtak og forutsetninger.

Komiteen har i mange år understreket betydningen av at systemet for mål og risikostyring i departementene kommer på plass. Rammeverket synes nå å være på plass i de fleste departement, men det er fortsatt noen utfordringer knyttet til etterlevelsen.

Det har de siste ukene vært mye fokus på departementenes håndtering av ulike tilskuddsordninger. De sakene vi nå ser konturene av gjennom medias avsløringer, er så vidt berørt i noen av Riksrevisjonens kommentarer for 2010. Selv om det ikke er avdekket den formen for systematisk svikt som noen av disse rapportene vi har fått via media kan indikere, og ei heller særlig fokus på enkelttilskudd, har komiteen i innstillingen gått litt inn i denne problemstillingen. Riksrevisjonen pekte først og fremst på utfordringer knyttet til budsjettering, fastsettelse av mål for ordningene, intern kontroll og rapportering. Det er under kontrollen til Riksrevisjonen avdekket mangler ved tilskuddsforvaltningen i 9 av 13 undersøkte departementer. For egen del legger jeg til at det i Dokument 1 for 2009 fra komiteens side ble pekt på svakheter ved Helsedirektoratets tilskuddsforvaltning, som komiteen den gang merket seg.

Jeg vil nå kort oppsummere funnene på de områdene der jeg selv er saksordfører.

Ved Statsministerens kontor er det heller ikke for 2010 fremkommet vesentlige merknader fra Riksrevisjonen.

Under Kunnskapsdepartementets område er det avgitt revisjonsbrev med merknad for Samisk høyskole, Universitetet for miljø- og biovitenskap, Høgskolen Stord/Haugesund og Senter for IKT i utdanningen. Komiteen mener det er kritikkverdig at disse virksomhetene har stilt seg i en slik posisjon at de har fått avsluttende revisjonsbrev med merknad. En må legge til grunn at det arbeides hardt for å rette opp de feilene Riksrevisjonen har pekt på, og sikre at dette ikke blir en gjenganger i vårt system.

Jeg skylder for øvrig å gjøre oppmerksom på at det til samme departement er avgitt 45 avsluttende revisjonsbrev uten merknad.

Kort om Nærings- og handelsdepartementet: Det er ingen avsluttende revisjonsbrev med merknad. Det er imidlertid grunn til å minne om at Nærings- og handelsdepartementets portefølje også inneholder en rekke selskaper hvor staten er hel- eller deleier. Dette behandles i en egen revisjonsrapport fra komiteens side.

Så har en av mine komitékollegaer mer eller mindre

gått seg bort i tåken og blitt forhindret fra å møte i dag. Derfor vil jeg si noen ord om de områdene som representanten Øyvind Vaksdal dekker som saksordfører i denne innstillingen, mens han selv sitter håpefull på flyplassen og lengter etter bedre vær.

Riksrevisjonen har i årets revisjon av Statens vegvesen funnet alvorlige svakheter i deres oppfølging av entreprenørene som virksomheten har driftskontrakter med. Det er avdekket at i hele 66 pst. av tilfellene er kontraktsvilkårene ikke oppfylt, og i tillegg er det påvist svak eller feilaktig dokumentasjon av dagsverk knyttet til kontroll av entreprenørene. Dette er absolutt ikke bra, og jeg forutsetter at Samferdselsdepartementet nå følger dette opp og bringer disse forholdene i orden.

Riksrevisjonen har også avdekket betydelige kostnads- og tidsmessige overskridelser i veiprosjekter. Av et utvalg på 82 kontrakter viser kontrollen at det har vært kostnadsoverskridelser ved 40 av disse kontraktene. Det påpekes også at hele 26 av de samme 82 kontraktene hadde forsinkelser i prosjektene.

En enstemmig komité forventer på denne bakgrunn at Samferdselsdepartementet sørger for at fremtidige veiprosjekter holdes innenfor de avtalte kostnads- og tidsrammer.

Men det er ikke bare avdekket overskridelser. Også i år er det avdekket et betydelig mindre forbruk av midler som skal stimulere til bedre tilrettelegging av kollektivtransportsystemet, noe departementet også må se nærmere på, siden dette gjentar seg år etter år.

Det kanskje mest alvorlige som er avdekket under Samferdselsdepartementets portefølje, er imidlertid Jernbaneverkets manglende kunnskap om våre jernbanebruer. Det viser seg at Jernbaneverket mangler tilstandsrapporter og inspeksjonsdata for vedlikehold av hele 40 pst. av totalt 2 789 jernbanebruer. Dette er svært alvorlig, for vi vet at mangelfullt vedlikehold og mangelfulle utbedringer kan medføre fare for liv og helse.

Samferdselsdepartementet beskriver i sitt svar til komiteen både inspeksjoner og forbedringer, og en enstemmig komité forutsetter at dette arbeidet intensiveres, slik at sikkerheten ivaretas på en fullt ut forsvarlig måte.

Så over til Utenriksdepartementet: De tidligere avdekkede svakheter med hensyn til informasjonssikkerhet samt svakheter i Utenriksdepartementets oppfølging og kontroll med våre utenriksstasjoner følges videre opp av Riksrevisjonen. Under bistandskapitlet ser vi dessverre igjen at departementet ikke har nødvendig styring, oppfølging og kontroll av bistandsmidler – denne gangen til Afghanistan.

Riksrevisjonen hevder at den er innforstått med at gjennomføringen av et forsvarlig forvaltningsregime er en krevende oppgave i Afghanistan, men mener likevel at de etablerte oppfølgingsmekanismer ikke er tilstrekkelige for å sikre at norske midler nyttes etter forutsetningene. Dette er naturligvis en situasjon som ikke kan fortsette, og jeg forutsetter at Utenriksdepartementet forbedrer både sine oppfølgingsmekanismer og sine rutiner for å sikre at midlene brukes etter forutsetningene og ikke forsvinner til andre formål.

Jeg minner også om at en enstemmig kontroll- og konstitusjonskomité i innstillingen vektlegger at det er null-

toleranse med hensyn til korrupsjon, og at det må være retningsgivende for all norsk utviklingsbistand.

Med dette er innstillingen fremlagt for debatt.

Martin Kolberg (A) [14:12:46]: Det er riktig som det framkommer av saksordførerens innlegg, at det er stor enighet mellom partiene og i hele komiteen rundt innstillingen om Dokument 1 for i år. Jeg vil imidlertid understreke et par ting før jeg går på det mer spesielle.

En diskusjon i denne sal om Dokument 1 skal selvfølgelig – og det er naturlig – ofte være konsentrert om de svakheter som påpekes i dokumentet fra Riksrevisjonen. Men det må også sies – det framkommer også av innstillingen, av dokumentet og av Riksrevisjonens syn – at norsk forvaltning i stort er veldig bra. Det er også et veldig tydelig uttrykk at forvaltningen – selvfølgelig, vil jeg si, men også rent faktisk – tar Riksrevisjonens arbeid og bemerkninger alvorlig, at de følges opp, og at de svakheter som påpekes fra år til år, gradvis rettes opp. Det er bra, og det er nødvendig, men det er også viktig å si det i denne debatten, slik at man ikke skal få et inntrykk av at forvaltningen er full av feil, selv om den altså har sine svakheter.

Jeg vil også si – jeg registrerer det ikke så mye uttalt i denne sal, men ved mange andre anledninger – at det rettes det jeg vil kalle for et kritisk syn på Riksrevisjonens arbeid. Også det skal vi selvfølgelig gjøre, men hovedinntrykket er at Riksrevisjonen gjør et veldig godt arbeid. Riksrevisjonen tar tak i de tingene som den selv bestemmer, selvfølgelig, i henhold til det lovverket vi har, men også de rapporter som Stortinget får fra Riksrevisjonen, inneholder veldig mye av god kvalitet, og er slik formulert at det er mulig å diskutere dem også sett fra en politisk synsvinkel. Det er av stor verdi for den demokratiske utviklingen i Norge, og det er av stor verdi for Stortingets mulighet til å kunne utøve sin viktige kontrollfunksjon. Disse synspunktene er alminnelige betraktninger.

Så slutter jeg meg til alt som saksordføreren, representanten Anundsen, sa, men han hadde en – jeg vil si – bemerkning som jeg ikke vil la gå uten at jeg har kommentert den. Han hadde en henvisning til det arbeidet som alle er kjent med i denne sal, som kontrollkomiteen nå har begynt med, nemlig kontroll av tilskuddsordningene i departementene. Det er en kontrollprosess som Arbeiderpartiet for sin del – og jeg tillater meg også å si regjeringsfraksjonen i sin helhet – har stilt seg bak. Det er kjent. De dokumentene er i ferd med å komme inn til komiteen. Det jeg reserverer meg mot, er at saksordføreren har behov for å si at det her var avslørt systematisk svikt. Det reserverer jeg meg mot. Jeg vil ikke gi noen karakteristikk av det materialet som vi nå får inn, før vi kommer til innstillingen. Det synes jeg heller ikke noen andre skal gjøre, for det er å ha en mening før komiteen saklig har gått igjennom de dokumentene som vi nå er i ferd med å få inn. Derfor er det en tydelig reservasjon fra min side på dette punktet, når komiteens leder også gir det en karakteristikk på dette tidspunktet.

Så til to mer spesielle forhold som jeg har et særlig ansvar for i kontrollkomiteen. Det gjelder da først Kommunaldepartementet, og det er en merknad som jeg har

lyst til å understreke. For det første er merknaden enstemmig – komiteen er enstemmig i sitt syn på Kommunaldepartementets arbeid, men det er en kritisk kommentar som det er all mulig grunn til å ta opp også her når Dokument 1 er til behandling i Stortinget. Komiteen sier at det er ikke slik at det presenteres avsluttende revisjonsbrev i forbindelse med departementene, men man har en meget vesentlig merknad når det gjelder departementets håndtering av det som knytter seg til omsorgs- og sykehjemsplasser – til Kommunal- og regionaldepartementets regnskap for 2010. Det sies i merknaden:

«Komiteen forutsetter at de alvorlige forholdene som er påpekt blir rettet opp, og at departementet sørger for å ha rutiner som sikrer god regnskapsførsel, i tråd med gjeldende regelverk.»

Komiteen har også en merknad til Husbankens forvaltning av investeringstilskuddet til omsorgsboliger og sykehjemsplasser. Komiteen ser selvfølgelig med bekymring på at det kun er gitt tilsagn på en tredjedel av den gitte tilsagnsrammen. Omsorgsboliger og sykehjemsplasser er et viktig satsingsområde, og det er stilt betydelige midler til disposisjon. Komiteen er derfor enig med Riksrevisjonen i at det er alvorlig at det har vært en så lav aktivitet på dette området, og komiteen forventer at departementet følger opp forvaltningen av ordningen i den løpende styringsdialogen med Husbanken. Dette er et tydelig politisk uttrykk som det er nødvendig å understreke ved behandlingen av Dokument 1.

Så til slutt de særlige merknadene som gjelder det som egentlig er hele merknaden knytter til Finansdepartementet. Der er det ikke en enstemmighet. Komiteens flertall, som består av alle unntatt Fremskrittspartiet og Venstre, viser til Stortingets tidligere vedtak når det gjelder revisjon av Statens pensjonsfond utland. Komiteens flertall har den tydelige mening at forvaltningen og revisjonen av fondet er bra og tilfredsstillende den organiseringen som Stortinget har bestemt. Man har imidlertid en merknad i tilknytning til det, som jeg sier spesielt, og det er at dette sies med – jeg vil si – det forbehold at departementet klarer å følge opp den intensjonen, slik de allerede har begynt på, og som komiteen merker seg er veldig bra og sørger for å holde – la meg si – skikk på honorarene til konsulenter og andre forvaltere, slik at ikke det kommer fullstendig ut av kurs – slik vi dessverre har sett eksempler på.

Så vil jeg også si at komiteen har tillit til at Norges Banks interne revisjon gjøres slik som det nå er bestemt.

Til sist – jeg tror jeg kaller det et politisk hjertesukk: Det politiske hjertesukket – da uttaler jeg meg på vegne av hele komiteen – er at vi i Stortinget nå regner med og håper at det er mulig å etablere en god dialog mellom departementet, Riksrevisjonen og Norges Bank som er slik organisert at vi føler sikkerhet for at de systemene vi har for forvaltning, men også for revisjon, som Stortinget har gjentatt og diskutert flere ganger og bestemt, blir slik som vi nå har sagt, og som vi gjentar i denne innstillingen, og at den uenigheten som har ligget der, blir lagt til side, slik at Stortinget føler stor trygghet for at alle institusjonene gjør det slik som det er bestemt, og at vi slipper å gjenta kommentarer knyt-

tet til dette i flere innstillinger enn det vi nå allerede har gjort.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anders Anundsen (FrP) [14:22:20]: Jeg føler bare behov for å presisere det jeg mente å si om tilskuddsordningene, nemlig at man gjennom media kan få inntrykk av at det skulle være en systematisk svikt, og at vi i komiteen ikke har noe grunnlag for å konkludere på den måten.

Jeg antar at både representanten Kolberg og jeg er enige om at vi skal vente og få all den dokumentasjonen som vi har bedt om, før vi konkluderer med hva som eventuelt er av feil og mangler i departementene.

Jeg synes bare det er nødvendig å si det, i og med at representanten Kolberg tok dette opp som en særskilt problemstilling. Det er en hårfin balanse. Det erkjenner jeg, og jeg vil da presisere at det jeg sa, var at man gjennom media kunne få inntrykk av at det var systematiske feil. Men jeg antar at representanten Kolberg og jeg er enige om hvordan dette skal håndteres i komiteen.

Martin Kolberg (A) [14:23:05]: Jeg respekterer den justeringen. Det var også nødvendig av representanten Anundsen å gjøre den.

Presidenten: Replikkordskiftet er avsluttet.

Per-Kristian Foss (H) [14:23:21]: La meg slutte meg til den siste del av innlegget til representanten Martin Kolberg og be om at vi slipper nye debatter i Stortinget om forvaltningen av pensjonsfondet og forholdet til Finansdepartementet. Stortinget har slått fast hvordan det skal være, og vi trenger ikke noen revisjon av Stortingets vedtak.

Jeg vil også slutte meg til den del av Kolbergs innlegg, hvor han uttalte at norsk forvaltning er veldig bra. Det er også mitt inntrykk, men her i Dokument 1 fokuserer vi på de feil som er gjort. De er viktige og alvorlige, men ikke omfattende.

La meg starte med det generelle – et lite hjertesukk – litt spøkefullt sagt: Skulle man ha innført en statsrådscole, slik det har vært fremme i debatten, for nye statsråder, unge – menn eller kvinner – eller gamle i tralten, burde de første timene gå på å lese Dokument 1 fra de siste fem årene. Da ville man unngå veldig mange feil! Det rådet vil jeg gi helt gratis, og det burde vært fulgt av flere i pressen navngitte statsråder, som jeg ikke skal navngi her, men det er lov å lære av andres feil – og de er ofte påpekt i Dokument 1.

La meg bare si et par ord om de to fokusområdene jeg har, nemlig Landbruksdepartementet og Olje- og energidepartementet. Under Landbruksdepartementet påpekes det en ganske alvorlig feil, og det er enstemmig komité som kritiserer meget sterkt departementet og Bioforsk for manglende regnskapsførsel. Det står i innstillingen at Riksrevisjonen «har reist kritikk mot Bioforsk for betydelige feil og mangler ved regnskapet fordi regnskapslovgivningen og dens prinsipper ikke er fulgt.» Det listes opp en rekke eksempler på deler av regnskapslovgivnin-

gen som ikke er fulgt, og landbruksministeren får et meget klart pålegg om å rette opp dette i det underliggende organet Bioforsk. Den kritikken er sterk, og den håper jeg vil videregis til rette vedkommende, som for tiden er landbruksminister.

Under Olje- og energidepartementet er det særlig fokusert på NVE. Der gir statsråden på mange måter et imøtekommende svar når det gjelder å følge mer med og kontrollere at tilsynsvirksomheten for vedlikehold av sentralnettet blir god nok. Det innrømmes i brevet fra statsråden at dette ikke har vært en viktig del av styringsdialogen med NVE. Jeg har en følelse av, gjennom det som skrives, at styringsdialogen med NVE har vært ganske lavt prioritert. Det er bra at statsråden nå innrømmer dette langt på vei og også lover en oppfølging av tilsynsvirksomheten med sentralnettet sterkere i forhold til NVE, fordi det er en viktig del av NVEs oppgave som her påpekes, men det krever aktiv oppfølging, og det er ikke i strid med prinsippene for eierstyring av NVE om dette får en større oppmerksomhet i styringsdialogen.

Hallgeir H. Langeland (SV) [14:27:06]: Det var veldig gunstig at komitéleieren oppklarte den saka som gjeld tilskotsordninga, at ein samla komité ventar på at me får full tilbakemelding frå departementa og då har ei grundig behandling av den saka.

Eg vil gjerna koma med eit hjartesukk eg òg, sidan alle gjer det, og det er at eg håpar me klarer å bli ferdige med denne saka før sommaren, slik at departementa òg kan få driva med politikk og ikkje berre grava i skapa.

Komitéleieren var veldig presis, kanskje litt meir enn presis, når det galdt Samferdselsdepartementet. Den eine problemstillinga er knytt opp mot belønningsordninga og kritikk av ho, at ho ikkje blir brukt. Til det har eg to kommentarar. Den eine er at i det brevet som det er orientert om, har ein faktisk endra rutinar. Det andre poenget er at ein bør ha eit system innan belønningsordninga som krev at byane må utforma søknadene sine sånn at ikkje alle får innvilga sine søknader ut frå krav som partia – alle, unateke Framstegspartiet – har stilt i klimaforliket. Det var òg ein føresetnad i botnen for dette, men dette er altså no rydda av vegen.

Kritikken av Jernbaneverket er sjølvsagt på sin plass. Det var den òg i fjor, og samferdsleministeren har når det gjeld Jernbaneverket, men òg Vegvesenet, varsla – og har – gjennomgangar for å få andre og betre rutinar på dette.

Ein har eit poeng når det gjeld Jernbaneverket, som eg òg ville gjera merksam på, då Riksrevisjonen presenterte saka, nemleg at det er eit jernbanetilsyn. Det tilsynet ville nok vita noko om kvaliteten på dei bruene som Riksrevisjonen kritiserte for. Eg forstod det slik at Riksrevisjonen skulle sjå nærare på det då eg stilte det spørsmålet i møtet der dei la dette fram.

Så har eg ei lita problematisering av to ting til slutt. Det eine er sjølvsagt dette med skatt. Riksrevisjonen har gått inn i Skatt vest og Skatt øst osv. og problemstillingane der, men eg saknar at Riksrevisjonen går inn i oljeskatteordninga som me har, sånn at me i kontroll- og konstitusjonskomite

teen får kunnskap om korleis regelverket der blir følgt opp. Dette er gigantiske beløp som på ein måte har sine retningslinjer og sin politikk, men det er veldig interessant om Riksrevisjonen kan gå inn og sjå nærare på korleis dette systemet fungerer.

Heilt til slutt eit litt kritisk syn på Riksrevisjonen, som eg òg tek opp med riksrevisoren med jamne mellomrom. Det er dette med kva som kan målast – om alt er målbart, eller om det er noko som på ein måte har med kvalitet å gjera, som ikkje er målbart. Eg meiner at der er det ein jobb – det bør riksrevisor tenkja gjennom. Når det f.eks. har kome ein rapport om spesialpedagogikk, er det mogleg å måla eigentleg kva kvaliteten er på den, når ein veit at dette er på elevnivå, individnivå? Er det område der ein ikkje skal satsa på å få ei måling, som ein legg opp til? Dette med spes.ped. er eitt eksempel. Eg trur nemleg det vil føra til at folk leiter etter endå fleire område å måla på. Det meiner eg er ei uklok retning, og då blir det mindre politikk.

Dette ønskjer eg at riksrevisor fokuserer på seinare. Eg ønskjer òg, sjølvsagt, å få dette fram i debatten. Det er ikkje alt som kan målast. Det viktige er at me får ein kvalitet på det me held på med, som me er fornøgde med. Då er me tilbake til utgangspunktet: Me har ei forvaltning i Noreg som er veldig bra. Me har ein riksrevisjon som er veldig bra.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [14:31:35]: Som saksordfører for Forsvarsdepartementet og Miljøverndepartementet skal jeg knytte noen kommentarer til disse områdene.

Riksrevisjonen har tidligere kommet med klare merknader til Forsvarsdepartementet, og det er også situasjonen i år. Det som er forholdet, er at det er en enstemmig komité som påpeker en del sentrale forhold som jeg har lyst til å ta opp.

Når det gjelder Forsvarsbygg, konstaterer Riksrevisjonen i 2010-årsrapporten at flere forhold gjentar seg av ting som Riksrevisjonen tidligere har påpekt. For eksempel har Riksrevisjonen påtalt brudd på anskaffelsesreglementet siden 2007 og mangelfull internkontroll siden 2008. Riksrevisjonen viser til at departementet har fulgt opp med ulike tiltak de seineste åra og i 2010 la ned styret i Forsvarsbygg for å kunne gi klarere styringslinjer og styrke oppfølgingen av virksomheten, samt at departementet har etablert en høynivågruppe for forsvarlig forvaltning, som bl.a. medfører at departementsråden avholder regelmessige møter med etatsjefene.

Komiteen viser til at Riksrevisjonen likevel konstaterer at etablerte tiltak og Forsvarsdepartementets oppfølging gjennom styringsdialogen fremdeles ikke har hatt tilstrekkelig effekt.

Komiteen viser videre til at Riksrevisjonen har en rekke kritiske og alvorlige merknader til Forsvarsbyggs oppfølging av forvaltningsansvaret for forsvarssektorens eiendom, bygg og anlegg. Komiteen forutsetter at Riksrevisjonens merknader, kritikk og innvendinger til måten Forsvarsbygg forvalter forsvarssektorens eiendom, bygg og anlegg på, blir ordnet opp i, og at dette blir redegjort for i kommende rapporteringer.

Når det så gjelder materiellforvaltningen, viser en enstemmig komité til at Riksrevisjonen de siste åra har tatt opp en rekke kritikkverdige forhold rundt materiellforvaltningen til Forsvaret, og dette ble tatt opp spesielt i Dokument 3:9 for 2010–2011 og i tilhørende innstilling, Innst. 101 S for 2011–2012. Komiteen viste til at Riksrevisjonen avdekket svakheter på en rekke områder, og komiteen understreket at flere av problemene umulig kunne være av ny dato for forsvarsledelsen, i og med at Riksrevisjonen gjentatte ganger har rettet kritikk mot Forsvarsdepartementet og Forsvaret for disse feilene.

Komiteen vil understreke viktigheten av at departementet følger opp sin lovnad om å få på plass et komplett og sentralt materiellregnskap. Riksrevisjonens forventning om at departementet følger opp forholdet i styringsdialogen med Forsvaret må etterleves.

Når det så gjelder investeringsprosjekter og styrkeproduksjon, er det også en samlet komité som finner det lite tillitvekkende for Forsvarsdepartementet at Riksrevisjonen påpeker forsinkelser med ett år eller mer på 12 av 34 reviderte investeringsprosjekter i Forsvaret. To av disse er att-påtil forsinket med minst fem år. Komiteen slutter seg til Riksrevisjonens merknad om at forsinkelser i leveranser av materiell kan ha negativ innvirkning på den operative evnen til Forsvaret, og at nettopp dette har vært tilfellet for Sjøforsvaret.

Vi viser også til at Riksrevisjonen er kritisk til at Hæren har betydelige personell- og materiellmangler. Riksrevisjonen registrerer at en rekke særskilte tiltak har vært nødvendig å iverksette for å bedre Hærens måloppnåelse målt mot hovedmålene i inneværende langtidspan. Videre konstaterer Riksrevisjonen at verken Kysteskadren eller Kystvakten nådde målene for samlet seilingsaktivitet i 2010, men at Forsvarsdepartementet vurderer det slik at hovedmålene for 2012 er innenfor rekkevidde. Komiteen ber Forsvarsdepartementet sikre at fastsatte mål for seilingsaktivitet etterleves.

Når det gjelder virksomhetsstyring, sier komiteen at Riksrevisjonens kritikk av de seinere års investeringer i nytt felles integrert forvaltningssystem, som også inkluderer et avansert økonomi- og regnskapssystem – FIF 2.0 – ikke i større grad har bidratt til å bedre kvaliteten på budsjettprognosene og den økonomiske styringen.

Som en forstår, er det ganske klare merknader fra komiteen til Forsvarsdepartementets bruk og forvaltning av sine ressurser. Det er et sterkt ønske fra komiteen om at det her blir bedring, slik at vi kan få en situasjon hvor en unngår å få slike merknader fra komiteen seinere. Det er Stortingets klare mening.

Når det så gjelder Miljøverndepartementet, som jeg også har saksordførerskapet for, er situasjonen annerledes. Vi har merket oss at det er avgitt ni avsluttende revisjonsbrev uten merknad. Det er forbilledlig, og vi er glade for at Miljøverndepartementet har nådd en slik kvalitet.

På ett område, som jeg kort vil nevne, har Riksrevisjonen merknader, og det er til at departementet ikke har rapportert i Prop. 1 S om de resultater som er oppnådd ved enkelte tilskuddsordninger. Dette er ikke i henhold til bevilgningsreglementet. Vi legger til grunn til at departe-

mentet vil gi mer virkningsrettede rapporter der dette er mulig, i tida framover.

Dag Terje Andersen hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [14:37:25]: I Dokument nr. 1 er det gjerne svakheter og mangler som omtales, og det blir gjerne de feil og mangler vi representanter først og fremst omtaler i våre innlegg. Jeg har derfor lyst til helt innledningsvis å sitere noe av det Riksrevisjonen sier i sine generelle kommentarer:

«Det generelle inntrykket er at statsforvaltningen i det alt vesentlige ivaretar samfunnsoppgavene på en god måte, og at fellesskapets midler blir nyttet i henhold til Stortingets vedtak og forutsetninger.»

Jeg tror det er viktig å ha dette som et bakteppe, samtidig som det selvsagt ikke skal bli noen sovepute for ikke å gjøre forbedringer på de områder som Riksrevisjonen peker på.

Enkelte områder og saker er gjengangere i Dokument 1. Det gjelder bl.a. oppfølging av regelverket for offentlige anskaffelser, internkontroller og tilskuddsforvaltningen, for å nevne noen. Sistnevnte vil komiteen komme bredt tilbake til i en sak senere.

Som saksordfører på justisfeltet vil jeg knytte noen kommentarer til dette saksområdet spesielt. Politidirektoratet og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har fått revisjonsbrev med merknader fra Riksrevisjonen. Politidirektoratet har fått dette flere år på rad, noe som komiteen mener er lite tilfredsstillende.

Politiet har ansvar for å ivareta befolkningens trygghet og sikkerhet, og det er viktig at folk har tillit til politiet og til at de gjør jobben sin. Riksrevisjonen er i rapporten bl.a. kritisk til om overtidsbruken i politiet styres på en effektiv måte. Et forhold som trekkes fram i den sammenheng, er at mens det er flest registrerte hendelser i helgene, er det i helgene bemanningen i ordensavdelingene er lavest, bare halvparten av det den er ellers i uka.

Komiteen har for tiden til behandling en annen sak fra Riksrevisjonen, som gjelder undersøkelse av politiets arbeid med vinningskriminalitet. Her kommer det bl.a. fram at oppklaringsprosenten er altfor dårlig, og at flere lar være å anmelde saker, fordi de ikke har tillit til at politiet vil bry seg med saken.

Disse sakene sett i sammenheng tyder på at det ikke er en god nok bemanning i politiet, eller at mannskapet kanskje ikke brukes på best mulig måte. Riksrevisjonen mener at det mangler en klar strategi for å nå bemanningsmålene i politi- og lensmannsetaten. Det er imidlertid positivt at det samlet sett var en økning i antall politistillinger i 2010, og at opptaket til Politihøgskolen også har økt. En samlet komité uttrykker i innstillingen forventninger til at regjeringen legger til rette for at målet om to polititjenestemenn per 1 000 innbyggere i 2020 kan nås.

Riksrevisjonen har også merknader til aktivitetstilbudet til domfelte, særlig når det gjelder innsatte med korte dommer. Cirka to tredjedeler av de innsatte soner dommer på to måneder eller mindre. Dette er samtidig den gruppen lov-

brytere hvor tilbakefallsprosenten er størst. Stortinget har hatt særlig oppmerksomhet mot denne gruppen og deres aktivitetstilbud. Det er en viktig forebyggende innsats for samfunnet som helhet å gi denne gruppen god oppfølging og aktivitet under fengselsoppholdet.

Det siste punktet jeg vil kommentere, er de store ulikhetene i den sivile rettspleien når det gjelder organisering, saksbehandlingstid og størrelse på fagmiljøene mellom og innad i politidistriktene. Forskjellene er også store når det gjelder utdanning, realkompetanse og praksis mellom distriktene. Dette er forhold som kan føre til forskjellsbehandling i saker som bl.a. gjelder gjeldsordning, utlegg, utlegg etter tvangsfullbyrdsloven og tvangsdekning når det gjelder løsøre. Komiteen er kjent med at Justisdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har under arbeid tiltak på dette området, og vi forventer at det vil gi de nødvendige forbedringer.

Marit Nybakk (A) [14:42:44]: Som komiteen understreker i innstillingen, er Riksrevisjonens gjennomgang og kontroll av statsregnskapene en del av det grunnlovsfestede kontrollsystemet i norsk forfatning. Det kan være greit at vi understreker det.

God kontroll og oppfølging av de ulike tilskuddsordningene er avgjørende for å sikre at Stortingets forutsetninger og vedtak følges opp. La meg legge til at jeg er enig med både Kolberg og representanten Foss i at vi har en god forvaltning. Norsk forvaltning er gjennomgående bra. Jeg vil gjerne benytte denne anledningen til å gi ros til departementenes ansatte for den jobben som de maktet å utføre i dagene og ukene etter 22. juli. Ikke bare var de spredt over hele byen – det er de for så vidt fortsatt – men de manglet både papirer, utstyr og det meste, og alle departementene greide å få fram et budsjett. Vi som satt her, som stilte våre krav og sendte våre spørsmål opp til departementene hele tiden, fikk også de svarene og den behandlingen som vi forventet, og de var stort sett i rute. Det mener jeg at departementenes ansatte fortjener ros for. Det sier også litt om norsk forvaltning og den lojalitet som ligger i det byråkratiet.

Så skal jeg bare si noe om de områdene jeg har vært saksordfører for, deriblant Utenriksdepartementets bistandsforvaltning. La meg først si at det bare er få måneder siden kontroll- og konstitusjonskomiteen hadde en større sak om Utenriksdepartementets styring og kontroll av norsk utviklingsbistand. Den var også basert på et dokument fra Riksrevisjonen. Jeg viser derfor både til innstillingen og til stortingsdebatten som var da.

Riksrevisjonen har i Dokument 1 bl.a. tatt for seg vaksinealliansen GAVI, en av de store suksesshistoriene i internasjonal bistand. Knappt noen annen bistandsorganisasjon kan vise til samme resultatoppgåelse som GAVI. GAVI – i samarbeid med partnere som bl.a. UNICEF – er helt unik når det gjelder måloppnåelse. GAVI har siden stiftelsen i 2000 forebygget og hindret mer enn fem og en halv millioner barnedødsfall. Barn er blitt beskyttet mot sykdommer og funksjonshemming og kan leve fullverdige liv.

GAVI har en fordel når det gjelder kontroll, og det er at alliansen har en liten administrasjon. Riksrevisjonen

peker på viktigheten av at GAVI har gode systemer for internkontroll, herunder rutiner for å forhindre og avdekke misligheter.

Det understrekes at GAVI som organisasjon har systemer for å forhindre og oppdage misligheter og korrupsjon, og at alliansen vurderer risikoen for økonomiske misligheter som lav. Fra norsk side er det viktig at GAVI har nulltoleranse for korrupsjon og et godt system for å avdekke eventuelle økonomiske misligheter.

La meg legge til at dette er avgjørende for at GAVI skal lykkes også videre. Vi mener at GAVI er viktig. Norge har påtatt seg et særlig ansvar for å følge opp FNs tusenårsmål nr. 4 og 5, som dreier seg om kamp mot barnedødelighet og om sikring av mødrehelse, dvs. å få ned tallene på kvinner som dør i barsel. De to tusenårsmålene henger naturligvis sammen.

Utenriksdepartementet følger opp GAVI gjennom alliansens styre, som per dato ledes av Dagfinn Høybråten.

Mer kompliserte er nok de øvrige områdene Riksrevisjonen har gått gjennom når det gjelder bistand. Bistand til Afghanistan er krevende. Dette var også komiteens leder inne på. Men vi har forpliktet oss til – helt tilbake til Bonn-konferansen senhøstes 2001 – å bidra i oppbyggingen og utviklingen av landet også med sivil bistand, ikke bare ved militært nærvær og stabiliseringsstyrker.

La meg understreke at det er to områder norsk bistand må vektlegge i Afghanistan: Det er styrking av kvinners menneskerettigheter, og det er «good governance», altså godt styresett, og kamp mot korrupsjon.

Bevilgningen til prosjekter i Afghanistan i 2010 var på totalt 550 mill. kr. Riksrevisjonen har kontrollert prosjekter med en samlet utbetaling på 362 mill. kr.

Jeg tror vi alle er veldig klar over de problemene vi har, både av sikkerhetsmessig karakter og også når det gjelder korrupsjon. Komiteen slutter seg likevel til Riksrevisjonens konklusjon om viktigheten av god styring og oppfølging – vi understreker faktisk at det er nødvendig – og at uansett hvilket land vi opererer i, må det være nulltoleranse når det gjelder korrupsjon.

Når det gjelder Etiopia, tror jeg både kontroll- og konstitusjonskomiteen og utenriks- og forsvarskomiteen bør være ekstra på vakt overfor den utviklingen som vi ser. Økende brudd på menneskerettigheter er også et problem og et dilemma når det gjelder bistand til dette landet.

Jeg har også ansvar for Arbeidsdepartementet og for Nav. Også her er det store penger i omløp. Nav forvalter årlig rundt 320 mrd. kr. Det er en tredjedel av statsbudsjettet. Både departementet og Riksrevisjonen understreker at Nav-reformen har vært krevende. Jeg skal ikke gå i detalj omkring dette nå. Jeg vil vise til den høringen komiteen hadde 15. januar i 2010, og også til det dokumentet fra Riksrevisjonen som nylig er oversendt Stortinget, og som vil bli behandlet i komiteen i løpet av våren.

La meg ved denne korsveien bare legge til at det er helt nødvendig å sikre en fungerende og integrert IKT-løsning for Nav. Får man ikke til det, vil det fortsette å være problemer i arbeids- og velferdsetaten. Det gjelder for så vidt også andre etater og institusjoner, jf. situasjonen ved

Oslo universitetssykehus, som også lider under mangel på et felles IKT-system.

Ulf Erik Knudsen (FrP) [14:49:50]: Jeg vil først kommentere de departementer jeg er saksordfører for, og deretter vil jeg knytte noen kommentarer til enkelte andre departementer.

Når det gjelder Dokument 1 for 2011–2012, er Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet en gjenganger, og det er de samme temaene som går igjen. Det er ikke bra. Rapporten tar opp en rekke forhold av alvorlig karakter.

For å konkretisere er det fortsatt utfordringer i fastsettelsen av barnebidrag. Riksrevisjonen er kritisk til at det er usikkerhet om barnebidraget er korrekt beregnet i 42 pst. av de kontrollerte sakene, og at saksbehandlingstiden for fastsettelse av barnebidrag og bidragsforskudd er dobbelt så lang som normtidskravet på to måneder.

Etter Riksrevisjonens vurdering er situasjonen alvorlig fordi barnebidrag i mange tilfeller er nødvendig for barnets underhold. Komiteen deler dette synet og forutsetter at dette arbeidet prioriteres. Det er også uheldig at man ikke har prioritert å oppgradere bidragskalkulatoren som skulle ha medvirket til korrekt kostnadsfordeling mellom foreldrene.

Det er en samlet komité som ber om at man senest i forbindelse med fremleggingen av statsbudsjettet for 2013 rapporterer om status for arbeidet med å rydde opp i disse forholdene.

Saksbehandlingstiden i fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker er også en gjenganger. Det er fortsatt lang saksbehandlingstid i fylkesnemndene. Nemndene har i nærmere 90 pst. av sakene en behandlingstid som overstiger barnevernlovens mål om fire uker. Man må nå ta tak, og komiteen mener departementet må forsterke innsatsen og ha en aktiv oppfølging av dette feltet.

Jeg vil også nevne at det er avdekket betydelig svikt i innkjøpsprosessene i Bufetat.

Til sist, under dette departementet, vil jeg nevne MultifunC, som også er en gjenganger i rapportene, hvor man fortsatt sliter med kapasitetsutnyttelsen. Så det er nok av saker den nye statsråden for departementet kan ta for seg.

Så til Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og dets underliggende virksomheter.

Komiteen har i sine merknader omtalt det forhold at flere av fylkesmannsembetene fortsatt ikke har etablert risikostyring som en integrert del av mål- og resultatstyringen. Konsekvensen av manglende risikostyring kan være økt fare for redusert måloppnåelse i forhold til Stortingets forutsetninger og lite effektiv bruk av statlige midler samt brudd på lover og regler.

Dette er kritikkverdig, og vi må forutsette at departementet følger opp de tiltak som er skissert, og at det sikres at innføring av risikostyring vil bli prioritert ved alle fylkesmannsembeter.

Når det gjelder Departementenes servicesenter, DSS, er det særlig de vesentlige mangler på informasjonssikkerhetsområdet som jeg vil fremheve. Til tross for at dette er tatt opp tidligere, har det ikke skjedd vesentlige forbedringer på feltet. Kontroll- og konstitusjonskomiteen har der-

for tatt opp dette i brev til statsråden – og fått et utfyllende svar, som er referert i innstillingen. I svaret redegjøres det for det arbeidet som er gjort, og det som skal gjøres. Komiteen ber om at Stortinget blir orientert om fremdriften i dette arbeidet på egnet måte.

Til sist under dette departementet vil jeg nevne Opplysningsvesenets fond. OVF forvalter fast eiendom og finanskapital som skal komme Den norske kirke til gode. Her er det mangler med hensyn til at systemer for risikostyring ikke er etablert, og at nødvendige retningslinjer for aktiviteten i datterselskapene ikke foreligger. Vi ser frem til at dette bringes i orden i 2012.

Så noen kommentarer til de øvrige departementer. Når det gjelder Helse- og omsorgsdepartementet, ser vi positivt på at komiteens tidligere påpekninger om at saksbehandlingstiden ved Norsk pasientskadeerstatning har vært for lang, er tatt til følge. Selv om saksmengden har økt, er saksbehandlingstiden redusert. Målet om saksbehandlingstid er dog ikke nådd, så de tidsreduserende tiltakene bør opprettholdes og intensiveres.

Når det gjelder Kommunal- og regionaldepartementet, vil jeg spesielt peke på at Riksrevisjonen har hatt merknader knyttet til Husbankens forvaltning av investeringsstilskuddet til omsorgsboliger og sykehjemsplasser. Det er bekymringsfullt at det kun er gitt tilsagn på en tredjedel av det som er gitt i tilsagnsramme. Aktivitetsmålet for 2010 var en tilvekst på 2 500 omsorgsboliger og sykehjemsplasser, mens rapporteringen viser en økning på kun 948 boenheter. I tillegg til lav aktivitet er det kommet frem at Husbankens system for oppfølging og rapportering av investeringstilskuddet ikke synes godt nok.

Omsorgsboliger og sykehjemsplasser er et viktig satsingsområde for Fremskrittspartiet, og vi mener at dette må få spesiell oppmerksomhet fremover.

Statsråd Sigbjørn Johnsen [14:55:35]: Dokument 1 er et viktig dokument. Det har en lang erfaring fra storting og regjering fortalt meg. Så jeg vil si at den jobben som blir gjort av Riksrevisjonen i den forbindelse, er veldig viktig for måten vi både skal gjennomføre og utøve politikken på. Det er også selvsagt viktig som et forberedende grunnlag for den kontroll som Stortinget skal føre, så jeg deler oppfatningen som representanten Foss har, at Dokument 1 er god lesning, og det er viktig lesning både for stortingsrepresentanter og statsråder.

Hovedpoenget, slik jeg ser det, er jo at vi i fellesskap gjennom Dokument 1 og gjennom behandlingen av Dokument 1 skal bidra til å gjøre forvaltningen bedre, slik at tiliten til gjennomføringen av politikk blir større. Det er vel også viktig at vi understreker det, for ofte er det slik at kritikken får de største overskriftene, mens det som er i orden, svært ofte får mindre spalteplass i avisene. Jeg er derfor glad for det som har blitt sagt fra flere representanter, at forvaltningen gjennomgående gjør en god jobb.

Nå skal ikke jeg foregripe debatten i neste sak, som er sak nr. 5, men la meg likevel vise til at sak nr. 5 om ROS – eller reorganisering av skatteetaten, som det heter fullt ut – er et godt eksempel på det jeg nå sier. Vi er alle enig i at det å ha en god og velfungerende skatteetat som

nyter høy tillit, er avgjørende viktig, både for – selvsagt – å få inn de inntektene som er så viktige for å drifte statens og fellesskapets ulike ordninger, og fordi det å ha en skatteetat som nyter høy tillit, er viktig også av flere andre grunner. Med andre ord: Dette er et godt eksempel på det jeg vil kalle samspillet mellom kontrollkomité, storting og regjering i den jobben vi har med å spille hverandre gode for å sørge for at dette fungerer på en god måte.

Så hadde representanten Kolberg noen merknader knyttet opp mot Kommunal- og regionaldepartementets regnskap. Det dreier seg om en post i KRDs eget regnskap for 2010 som knytter seg til forskuddsutbetaling. Der har jeg fått opplyst fra Kommunal- og regionaldepartementet at en nå har innskjerpet rutineene, og at en har klargjort rutineene på dette området.

Når det gjelder Husbankens investeringstilskudd til helse- og omsorgsboliger, har jeg også fått opplyst fra Kommunal- og regionaldepartementet at de vil følge dette opp, og at dette blir fulgt opp i styringsdialogen med Husbanken – videre at en også har ryddet opp i et annet forhold som er omtalt i Riksrevisjonens rapport, knyttet opp mot Husbanken og praksis i forbindelse med momsloven.

Så vil jeg til slutt si at en nå har fått en klar arbeids- og rollefordeling når det gjelder kontrollorganene og kontrollvirksomheten i forbindelse med Statens pensjonsfond. Det er viktig. Det er bra at det nå blir understreket i komitémerkningen, og at en nå forutsetter at den rolledeling som Stortinget har fastsatt, skal fungere etter forutsetningene. Jeg er enig i de merknader som komiteen enstemmig har på dette punktet, og som har blitt understreket i debatten.

En tar også opp et spesielt forhold vedrørende Statens pensjonsfond utland. Det dreier seg om hvorfor en ikke rapporterer realavkastningen i norske kroner. Som et eksempel på det jeg pratet om innledningsvis, vil Finansdepartementet førstkommende fredag legge fram stortingsmeldingen om SPU's virksomhet for året 2011. I den meldingen vil vi utvide rapporteringen. Der vil det også foreligge tall for avkastning i norske kroner – og i andre valutaer – justert for inflasjon. Med andre ord: Det blir en mer fullstendig rapportering når det gjelder realavkastningen i SPU. Det er jo et eksempel på at vi kan spille hverandre bedre gjennom den virksomheten som vi diskuterer her i dag.

Statsråd Espen Barth Eide [15:00:57]: La meg først slutte meg til det finansministeren nettopp sa, og takke for de gode ord som er kommet om norsk forvaltning. Jeg mener at den prosessen vi nå driver med, altså samvirke storting, riksrevisjon og forvaltning, jo nettopp er måten å bli stadig bedre på, og at vi på den måten kan leve opp til vår ambisjon om å være verdens best styrte land. Det krever nettopp den type dialog.

Så har jeg lyst til å si, for å spille litt tilbake når det gjelder Per-Kristian Foss' råd til nye statsråder – hvis jeg fortsatt kan regne meg som litt ny – at jeg har hatt det privilegium å lese Dokument 1 i mange år, og jeg kan bekrefte at det er nyttig bakgrunnskunnskap for å lede forvaltningen av en stor sektor som forsvarssektoren.

Sist fredag la jeg fram regjeringens forslag til ny lang-

tidsplan for forsvarssektoren. Der gjorde vi det klart at strategisk styring av kompetansen blir et hovedområde i årene som kommer. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med forslag til en stortingsmelding om kompetansereform.

Dette gjør vi – og jeg nevner det her – fordi det fortsatt er områder der forsvarssektoren har behov for bedre og mer riktig kompetanse. Samspillet med sivil sektor for å skaffe denne kompetansen må også bli bedre. Riksrevisjonens merknader omtaler flere av de områdene som illustrerer dette. God forvaltning og intern kontroll er grunnleggende forutsetninger for forsvarlig gjennomføring av virksomheten. Vi har derfor iverksatt en rekke tiltak for ytterligere å forbedre forvaltning, intern kontroll og måloppnåelse i forsvarssektoren. Dette er et langsiktig og omfattende arbeid, men det har gitt, og gir, resultater over tid.

Jeg vil understreke det selvsagte: Forsvarssektoren skal forvalte midlene sine på en god og effektiv måte. Hele sektoren skal følge det regelverket som er fastsatt. Et helhetlig og robust internkontrollsystem skal sikre en hensiktsmessig og effektiv utnyttelse av fellesskapets ressurser og bidra til overholdelse av lover og regler.

I lys av det, ikke minst, representanten Lundteigen trakk fram, vil jeg nevne følgende: Forsvarets materiellregnskap er gjenstand for tett oppfølging fra min side og fra høyeste administrative nivå i Forsvarsdepartementet. Heldigvis er det slik i dag at det er lettere for både oss og Riksrevisjonen å sjekke situasjonen. Vi skal nemlig ikke så veldig mange årene tilbake før vi ikke hadde denne type samlet materiellregnskap i det hele tatt. Jeg vil understreke at forsvarssjefen opplyser at Forsvaret nå har god kontroll på sitt materiell. I denne sammenhengen betyr materiellkontroll at materiellet er regnskapsført, og at regelmessige opptellinger av materiellet gjennomføres.

La meg også sette dette litt i perspektiv: Forsvaret har i dag en materiellbeholdning på over 638 000 ulike artikler i IT-systemet SAP. For hver av disse ulike artiklene eksisterer det et til dels svært høyt antall unike eksemplarer av hver artikkel. I tillegg har Forsvaret ca. 1 650 ulike artikler i randsystemer som brukes utenfor SAP, men som også er en del av Forsvarets felles integrerte forvaltningssystem, FIF 2.0. Med den videre utviklingen av dette systemet – til FIF 3.0 – vil antall randsystemer bli betydelig redusert.

Forsvaret opplyser samtidig at det er noe nyanskaffet materiell, både sentralt og lokalt, som ennå ikke er registrert i SAP. Det samme gjelder noe materiell som snart skal avhendes.

Det er 40 000 daglige transaksjoner i SAP-systemet. Arbeidet med ajourføring av materiellregnskapet er en kontinuerlig prosess. Regelverket er på plass, og dette regelverket skal selvfølgelig følges.

Jeg har merket meg Riksrevisjonens funn knyttet til svakheter i rutineene for såkalte driftsanskaffelser. Dette er for øvrig fullt ut i samsvar med de funn som er gjort av vår egen internrevisjon. La meg derfor igjen understreke det selvfølgelig: Driftsanskaffelser til forsvarssektoren skal gjennomføres i samsvar med gjeldende regelverk. Fra Forsvarsdepartementets side er det etablert et godt og tydelig rammeverk for anskaffelser, noe også Riksrevisjonen be-

krefter. Slik jeg ser det, er det ufullstendig etterlevelse som er utfordringen. Som nevnt innledningsvis vil dette følges opp, bl.a. som en del av den varslede kompetansereformen.

Komiteen viser, med rette, i sin innstilling til at et godt IT-verktøy som SAP, som kan bidra til å hindre mislighold og feil, må brukes. Riktig bruk av hovedprosess i SAP er et område hvor Forsvaret har oppnådd betydelige forbedringer bare i løpet av det siste året. Jeg er blitt informert av forsvarssjefen om at andel anskaffelser som fulgte hovedprosess i februar 2012, målt i antall bokførte fakturaer, er oppe i 71 pst. Vi kan i 2011 og så langt i 2012 se tydelige resultater av målbevisst arbeid og tydelig lederinvolvering – nettopp i tråd med tidligere påpekninger fra Riksrevisjonen.

Hovedårsaken til de fleste av forsinkelsene i investeringsprosjekter som Riksrevisjonen viser til, gjelder forhold som leverandørene er ansvarlige for. Dette er forhold som Forsvaret i liten eller ingen grad er i stand til å påvirke. Forsinkelser i leveranser av materiell kan ha negativ innvirkning på den operative evnen dersom eldre systemer fases ut før nye fases inn. I slike spesielle tilfeller vurderer departementet og forsvarsledelsen eventuelt behov for iverksetting av kompensierende tiltak der det er nødvendig.

Omstilling koster. Som jeg har nevnt tidligere fra denne talerstol: Mange omstillingstak smerter før de begynner å lønne seg, men de er likevel riktige. Vi informerte derfor Stortinget i gjeldende langtidsplan – altså for perioden 2009–2012 – om følgende:

«De første årene av perioden» – 2009–2010 – «vil være særlig utfordrende, og kreve en spesiell aktsomhet og kontroll i gjennomføringen. Dette skyldes den noe forsinkede strukturutviklingen i inneværende langtidsplanperiode (2005–2008), og at forutsatt innsparte midler ikke frigjøres like hurtig som de er ønsket brukt til nye satsninger.»

Planen la derimot til grunn at årene 2011 og 2012 ville vise en kraftig forbedret driftssituasjon. Vi ser nå at dette slår til. Vi når målsettingene innen langtidsplanens utløp i år.

I denne sammenheng registrerer jeg komiteens bekymring knyttet til Hæren og Sjøforsvaret og mener derfor at denne bekymringen ikke lenger er nødvendig. Gjennom solid innsats fra Forsvaret innen interneffektivisering, samt budsjettmessig styrking i 2011 og 2012, har vi allerede oppnådd en markant positiv utvikling for den operative evnen i Hæren. Aktivitetsnivået i 2011 ble faktisk høyere enn vi la til grunn i budsjettet for 2011.

På samme måte som for Hæren la styrkingen i reviert nasjonalbudsjett for 2011 til rette for at Sjøforsvarets struktur kunne forsere det høye aktivitetsnivået som var planlagt ved utgangen av 2012, allerede i 2011.

Jeg kan ikke se at de refererte forsinkelser i leveranser av materiell har hatt negative konsekvenser for Forsvarets evne til å stille relevante og etterspurte kapasiteter til operasjoner, verken hjemme eller ute. Den tilbakemeldingen vi får på det som Forsvaret faktisk leverer, bekrefter dette. Likevel er det riktig å se på hva vi kan gjøre med forsinkelser i leveranser utenfra.

Vi varsler derfor i forslaget til ny langtidsplan at vi også

ser på muligheten for å tilegne oss mer ferdig utviklet «hyllevare» – altså at vi søker å unngå at norske spesifikasjoner avviker for mye fra dem som legges til grunn i land det er naturlig å sammenligne oss med. Dertil kommer at den økonomiske situasjonen i Europa fører til at mange land nå må kutte eller utsette planlagte investeringer. Flere steder ser vi at sentrale allierte avbestiller materiell som allerede er satt i produksjon. For et land som Norge, med god kjøpekraft og et betydelig investeringsbudsjett, kan dette åpne muligheter for oss til å få kjøpt gode produkter til en gunstig pris og til riktig tid.

Det svenske fredsforskningsinstituttet SIPRI har akkurat påpekt at Norge for tiden er det landet i hele EU/EØS-området som importerer mest forsvarsmateriell – altså ikke per innbygger, men i absolutte tall. Samtidig fører vi en aktiv industripolitikk som bygger opp under egen våpenindustri. Norsk våpenindustri har hatt en formidabel fremvekst de siste årene. Dette er en positiv trend. Vi kjøper produkter der vi får best materiell til best pris, og promoterer samtidig salget av norske høyteknologiske produkter til utlandet. Mange andre land kjøper langt flere varer nasjonalt og betaler for det med et dårligere forhold mellom kvalitet og pris. Norge støtter aktivt opp om å fremme et åpnere forsvarsmarked i Europa gjennom European Defence Agency, EDA, og gjennom NATO-initiativet «Smart Defence», som dreier seg om mer tverrnasjonalt samarbeid, bl.a. om materiell utvikling. På dette området har Norge klare, offensive interesser.

Felles for alle prosjekter er imidlertid at vi i Norge siden år 2000 har hatt et meget strengt eksternt kvalitetssikringsregime. Finansdepartementet følger bruken med argusøyne. Det kan nok til tider virke noe forsinkende, men det sikrer også at våre investeringsprosjekter er langt bedre kvalitetssikret enn de var fram til for 10–15 år siden. Av samme grunn har vi heller ikke sett store overskridelser på noen av de større materiellanskaffelsene som har blitt påbegynt etter at dette nye regimet kom på plass.

Innføring av et nytt enhetlig og helhetlig lønns- og regnskapssystem i Forsvaret har bidratt til en større grad av økonomisk kontroll og sporbarhet. Dette har ført til betydelige forbedringer og effektivisering av virksomheten. Også Riksrevisjonen har påpekt disse positive endringene.

Forsvaret opplyser at det er iverksatt tett oppfølging av prognosearbeidet for å heve prognosekvaliteten. Forsvarsdepartementet har fulgt opp dette arbeidet, med særlig fokus på de avdelingene som hadde størst svakheter i prognosene i 2010. Regnskapstallene tyder på klare forbedringer i 2011. Forsvarsdepartementet følger også opp Forsvarsbygg i etatsstyringen, slik det også fremgår av daværende forsvarsminister Faremos tilsvare i Dokument 1. Forsvarlig forvaltning er et av hovedmålene som departementet har satt for Forsvarsbygg. Forsvarsbygg har fra øverste ledelsesnivå iverksatt og gjennomført en rekke sentrale tiltak. Disse følges nøye opp, også av departementet og av meg personlig. Jeg konstaterer samtidig at det tar tid før tiltakene gir full effekt i Forsvarsbygg.

Forsvarsdepartementet er enig i at Forsvarsbygg må kunne dokumentere tilstandsgraden i bygningsmassen. Dette forholdet følges konkret opp i styringsdialogen, med

detaljerte mål og milepæler. Også krav til synliggjøring av effektivisering av Forsvarsbyggs ytelser følges opp gjennom den løpende etatsstyringen.

Til slutt: Jeg har merket meg kritikken fra Riksrevisjonen og komiteens merknader til regnskapet for 2010, og jeg tar det til følge og følger dem opp. Jeg vil samtidig minne om at utviklingen det siste året har vært positiv, og at jeg har stor oppmerksomhet på dette området, med sikte på ytterligere å forbedre forvaltningen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [15:13:00]

Innstilling fra kontroll og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av reorganiseringen av skatteetaten (Innst. 182 S (2011–2012), jf. Dokument 3:4 (2011–2012))

Martin Kolberg (A) [15:13:28] (ordfører for saken): Det er en samlet komité som står bak innstillingen i behandlingen av Riksrevisjonens undersøkelse av reorganiseringen av skatteetaten.

Riksrevisjonens undersøkelse av reorganiseringen av skatteetaten, den såkalte ROS, som ble overlevert Stortinget 6. desember i fjor, viser at en av de største omorganiseringene som er gjennomført i offentlig sektor på mange år, må sies på mange måter å ha vært svært vellykket.

Det er et stort og omfattende arbeid som er gjort siden Stortinget vedtok omorganiseringen høsten 2007. I perioden mellom januar 2008 og desember 2009 ble skatteetaten nærmest fullstendig omorganisert – fra tre forvaltningsnivåer til direktorat og skatteopplysning og eget oljeskattekontor.

Hensikten med reorganiseringen var selvfølgelig å legge til rette for bedre ressursutnyttelse, men ikke minst å ruste opp for bedre å kunne møte utfordringer knyttet til skattekriminalitet. Et annet viktig moment var å møte skattyternes behov for profesjonell og god veiledning.

Det er denne reorganiseringen Riksrevisjonen har gått inn i og undersøkt om den har oppnådd målene som ble satt da omorganiseringen ble vedtatt.

Riksrevisjonens vurdering er at reorganiseringen på vesentlige områder har ført til en forbedret skatteforvaltning. Det vises til styrkingen av skattekrimenhetene i regionene, opprettelsen av Skatteopplysningen og vektleggingen av veiledningsfunksjonen på skattekontorene. Riksrevisjonen bemerker også at det er positivt at skatteetatens primære aktiviteter ble gjennomført til fastsatte frister i reorganiseringsperioden. Men Riksrevisjonen peker også på en del mål som ikke er nådd. En sentral målsetting om å styrke kontrollen av næringsdrivende og selskaper er ikke nådd. Klagebehandlingen i klagenemndene tar for lang tid, og Skatteopplysningen gir for dårlige svar til brukerne. Komiteen slutter seg til disse merknadene og ber departementet om å rette opp dette så fort det overhodet lar seg gjøre.

La meg allikevel utdype dette siste noe, ikke minst fordi en samlet komité har vært opptatt av at forholdet til bru-

keren må forbedres. Riksrevisjonen peker på to vesentlige svakheter i forbindelse med Skatteopplysningen som jo skal være skatteetatens forbindelseslinje til brukerne. Den ene er ventetiden, som brukerne ikke er fornøyde med, og da særlig i pressperioder. Nå er det ikke slik at ventetiden på telefon eller på annen måte er det jeg vil kalle for all verden i gjennomsnitt, men for de aller fleste av oss hjelper det lite hvis ventetiden, når selvangivelsen kommer, blir altfor lang og til dels veldig lang. Og når vi nå i tillegg har opplevd at Altinn også faller sammen når presset blir for stort – altså når selvangivelsen blir sendt ut – mener jeg og en samlet komité at dette er et problemområde som nå åpenbart må tas på alvor. Det må uttrykkes fra denne talerstolen at det er uakseptabelt at Altinn ikke fungerer slik som forutsatt, tatt i betraktning de behandlinger Stortinget også har hatt av dette spørsmålet og de bevilgningene som er gitt på dette området. Jeg registrerer nå at Altinn igjen er i funksjon, men allikevel, denne type hendelser skulle vi selvfølgelig ha vært foruten.

Den andre faktoren som Riksrevisjonen peker på, og som etter komiteens syn er alvorlig, er at skattyterne ikke alltid får riktige opplysninger. Det går selvfølgelig rett og slett ikke an. En skattyter som henvender seg til Skatteopplysningen, må få korrekte svar. Komiteen mener derfor, i likhet med Riksrevisjonen, at etaten må iverksette tiltak for å sikre at brukerne får tilfredsstillende veiledning.

På vegne av en samlet komité vil jeg nok en gang understreke at reorganiseringen i skatteetaten for en stor del har vært vellykket, slik jeg har sagt. I den forbindelse viser også komiteen til hva Sivilombudsmannen sier i sin årsmelding for 2010:

«Etter noen startvansker er det generelle inntrykket at den nye skatteetaten fungerer godt.»

Hva gjelder det som ikke fungerer så godt, har komiteen merket seg at departementet i det alt vesentlige er enig med Riksrevisjonen, og at forbedringene – som f.eks. klagebehandlingen og økt kontroll av næringsdrivende – derfor nå vil bli iverksatt.

Jeg sier til slutt, helt i tråd med hva finansministeren sa i behandlingen av forrige sak, at det selvfølgelig er av veldig stor betydning at vi har en godt fungerende skatteetat. Vi har det i dag, og komiteen registrerer med tilfredshet at departementet arbeider aktivt for å rette på de svakheter som allerede er der, og som er påpekt av Riksrevisjonen, og som kontroll- og konstitusjonskomiteen slutter seg til.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [15:19:37]: Som saksordføreren sa, er det en enstemmig innstilling, og jeg vil bare utdype noen punkter. Jeg vil også innledningsvis si at gjennomføringa på vesentlige områder har ført til en forbedret skatteforvaltning. Likevel har denne reformen ført til en betydelig diskusjon og et engasjement i en rekke kommunestyre. Det som har vært beveggrunnene, er at en har følt både at skatteforvaltninga har mistet vesentlige kvaliteter i forhold til nærhet, og at den også har hatt en størrelse som har gjort at den ikke har kunnet ytt den nødvendige bistand på det tidspunktet folk trenger det.

Som vi veit er dette med skatt noe som varierer sterkt over året, i den forstand at det er deler av året hvor det

er veldig framme i folks bevissthet, andre perioder bruker en ikke mye tid på det. Det som var Riksrevisjonens hovedfunn, var også at det her var en mangelfull planlegging av den store omorganiseringa av skatteetaten i perioden 2008–2009, og det medførte en svekket basiskompetanse, manglende samhandling med offentlige etater og en produksjon under ønsket nivå. Som nevnt var konklusjonen fra Riksrevisjonen at det var for dårlig kvalitet i svar som gis innen veiledning og fortsatt for lange saksbehandlingstider for klagesaker.

Det som jeg spesielt vil anføre, er erfaringene med store, statlige reformer og omorganisering – at det må planlegges bedre og med bedre tid før gjennomføringa starter. Riksrevisjonen har nok en gang påvist at det ikke var tilfellet ved denne store reformen, og i henhold til Riksrevisjonen viser det seg her at det nok en gang er en statlig sentraliseringsreform hvor det i ettertid påvises at sentrale forutsetninger og mål for reorganiseringa ikke ble nådd, bl.a. når det gjelder ressurser til administrasjon, om de er redusert eller ikke. Riksrevisjonen konkluderer med at det er et usikkert tallgrunnlag som gjør det generelt vanskelig å sammenlikne ressursbruken i skatteetaten før og etter reorganiseringa. Jeg vil understreke hvor viktig det er at sentrale forutsetninger og mål ved statlige omorganiseringer lar seg måle og evaluere med et best mulig tallgrunnlag i etterkant, noe som for øvrig bør være grunnleggende kunnskap hos de ansvarlige i enhver statlig etat. Jeg finner det alvorlig at sentrale forutsetninger om mål for ROS ikke lar seg måle, evaluere og etterprøve.

Til slutt: Jeg forutsetter at finansministeren følger utviklinga i skatteetaten nøye. Det er et utrolig vesentlig arbeid som må ha allmenn aksept ute i befolkninga, og det er en type arbeidsplasser som også med fordel kan desentraliseres. Jeg håper at finansministeren kan anlegge det perspektivet i det videre arbeidet, slik at vi ikke opplever nok en sentralisering på et område som med fordel kan desentraliseres, legges dit hvor vi har stabil arbeidskraft og ungdom som ønsker å virke i denne etaten.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [15:22:46]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen, Øystein Djupedal, Hill-Marta Solberg, Olav Akselsen, Berit Brørby, Lodve Solholm, Svein Roald Hansen og Ivar Skulstad med sikte på å innføre en ordning med oppløsningsrett og positiv parlamentarisme (investitur) (Innst. 212 S (2011–2012), jf. Dokument nr. 12:14 (2007–2008))

Anders Anundsen (FrP) [15:23:27] (komiteens leder og ordfører for saken): La meg først få takke komiteen for godt samarbeid under utarbeidelsen av denne innstillingen, og så si noen ord om hovedinnholdet i selve grunnlovsforslaget.

Forslagets utgangspunkt er at man vil innføre en ordning med positiv parlamentarisme kombinert med oppløs-

ningsrett. Positiv parlamentarisme består i utgangspunktet av en ordning hvor parlamentet aktivt gir støtte til dannelsen av en ny regjering, og at det flertall som stiller seg bak denne regjeringsdannelsen, er en del av den parlamentariske flertallsbase enhver regjering i et slikt system må ha. I forslaget tar man til ordet for at det er statsministeren som er avhengig av Stortingets aktive støtte. Oppløsningsrett i dette forslaget innebærer at regjeringen under bestemte forutsetninger kan oppløse parlamentet og utlyse nyvalg.

I Norge har vi lang tradisjon for å nyte godt av de fordeler – og ulemper – negativ parlamentarisme innebærer. I korte trekk betyr det at en regjering eller et regjeringsmedlem kan sitte såfremt regjeringen eller statsråden ikke møter mistillit fra Stortinget.

Komiteen mener det er viktig at en tenker langsiktig når en vurderer konstitusjonelle endringer. Det er også viktig at slike endringer ikke gjennomføres på bakgrunn av kortsiktige politiske motiver. Imidlertid må en kunne bruke erfaring som grunnlag for å vurdere behovet for endringer. Komiteen mener det er få konstitusjonelle kriser i norsk historie som ville funnet en bedre løsning dersom en hadde innført investitur. I noen sammenhenger kan man faktisk hevde at fravær av investitur har bidratt til å løse opp i forhold som kunne utløst en konstitusjonell krise.

Det er nok slik at ethvert parlamentarisk system vil ha svakheter som vil komme frem under bestemte forhold. Spørsmålet er derfor om investitur vil medføre en vesentlig forbedring av de konstitusjonelle relasjoner i forhold til dagens system. Min konklusjon er at det ikke vil være tilfellet. Det er også vanskelig å se fremtidige scenarier hvor investitur vil spille en avgjørende positiv rolle for utviklingen av vårt demokrati.

Når det gjelder spørsmålet om å gi regjeringen oppløsningsrett, bringer det opp noen fundamentale og prinsipielle utfordringer. På dette området har for øvrig Høyre egne merknader.

Selv om et slikt system er velkjent fra svært mange andre parlamentariske systemer, kan det innvendes at det ikke vil forbedre demokratiet å gi den indirekte valgte utøvende myndighet rett til å oppløse landets folkevalgte forsamling. Utgangspunktet er at velgerne ved valginget utgjør landets øverste folkevalgte myndighet. Det velger Stortinget til å representere sine interesser. Uavhengig av om man har positiv eller negativ parlamentarisme, vil det innebære et helt nytt utgangspunkt for det norske demokrati om den ikke folkevalgte regjering skal kunne oppløse den folkevalgte forsamling. Heller ikke her er det åpenbare forhold, etter min mening, som vil virke vesentlig styrkende på det norske demokratiet.

Forslag om investitur og oppløsningsrett er tidligere behandlet av Stortinget. Ved forrige behandling, i mai 2007, fikk forslaget flertall, men oppnådde ikke kvalifisert flertall. Det viser at det er viktig å bruke tid på å gjennomdiskutere store endringer i forholdet mellom statsmaktene, for denne gangen ser det nemlig ut til at forslaget vil bli forkastet – kanskje enstemmig.

Dette har vært en forenklet og rask gjennomgang av forholdet knyttet til investitur og oppløsningsrett, men jeg antar at flere kan ha behov for å si noe mer om egne rela-

sjoner til dette forslaget. Jeg vil altså anbefale Fremskrittspartiets representanter om å støtte innstillingen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen, som er enstemmig, ved voteringen i dag, som innebærer at forslaget ikke bifalles.

Martin Kolberg (A) [15:27:46]: Det er riktig, som saksordføreren har sagt, at det er en enstemmig komité. Diskusjonen har også vært enstemmig – for å bruke et slikt uttrykk. Saken er imidlertid av en slik karakter at jeg ønsker å gi uttrykk for Arbeiderpartiets meninger i saken.

Vårt demokratiske system hviler på et prinsipp om deling av makten mellom den lovgivende, den utøvende og den dømmende makten. Det er nettopp maktfordelingen mellom den lovgivende og den utøvende makt dette forslaget egentlig handler om.

Arbeiderpartiet mener at investitur og oppløsningsrett henger sammen, slik forslagsstillerne også mener. Når et flertall har støttet dannelsen av en regjering, er det en rimelig styrking av regjeringens stilling overfor Stortinget at den utstyres med et nytt maktmiddel, nemlig muligheten for å skrive ut nyvalg hvis den lider nederlag i Stortinget – og dens politiske grunnlag er borte. I forslaget anføres det imidlertid at så bare kan skje hvis regjeringen på forhånd har gitt beskjed om at dette vil bli resultatet hvis regjeringen møter mistillit eller taper en avstemning etter å ha stilt kabinettsspørsmål. Vi er derfor glad for at en samlet komité har valgt å behandle saken i tråd med forslagsstillerne intensjon om sammenkobling mellom investitur og oppløsningsrett – det er en riktig behandlingsmåte.

Forslagsstillerne begrunner sitt forslag om positiv parlamentarisme og oppløsningsrett bl.a. med at en regjering som må søke vekslende flertall fra sak til sak, vil få sin handlekraft svekket. Det var også i lange perioder virkeligheten – med mindretallsregjeringer som opplevde en slik utvikling. Arbeiderpartiet mente da, så vel som nå, at det er nødvendig med et minimum av autoritet overfor nasjonalforsamlingen for at en regjering skal kunne være handlekraftig.

Forslaget om å innføre investitur og oppløsningsrett har som intensjon nettopp å ivareta dette aspektet. Når Arbeiderpartiet likevel står sammen med flertallet om å avvise forslaget, er det forankret i flere forhold. Det overordnede er at det må tenkes langsiktig, slik som representanten Anundsen sa, når en vurderer konstitusjonelle endringer. Endringene bør heller ikke være motivert av kortsiktige politiske standpunkter.

Forslaget vi behandler nå, vil utvilsomt medføre fundamentale endringer hvis det skulle bli vedtatt. Arbeiderpartiet vil derfor i denne omgangen avvise forslaget, slik som det framkommer av innstillingen. Men jeg kan forsikre om at vi i tiden framover vil vurdere, og det med det aller største alvor, om dagens ordning er i pakt med vår grunnleggende idé om hvordan samfunnet bør styres i tråd med de konstitusjonelle prinsippene.

Det vi må legge til grunn i denne prosessen, er at også dagens ordning har medført at landet har hatt vekslende regjeringer med vekslende parlamentarisk støtte. Det slående er likevel hvor stabil styringen av landet vårt har vært. Det er med andre ord slik at fraværet av investitur også

har gitt oss regjeringer som ikke ville ha hatt det nødvendige flertall, men som likevel har fungert på en tilfredsstillende måte, slik som saksordføreren også ga uttrykk for. På samme måte er det slett ikke sikkert at et storting etter et nytt valg som følge av oppløsningsrett ville gitt et resultat som avvek i særlig grad. Resultatet ville i så fall vært et storting som fortsatt ikke ville finne en løsning.

Arbeiderpartiet er av den oppfatning at maktbalansen mellom storting og regjering i utgangspunktet er god. Likevel er det viktig å fremheve at vi i Norge har en lang tradisjon for å sikre at landet får en regjering selv i vanskelige parlamentariske situasjoner. Det er derfor på ingen måte nødvendig å ta dette store skrittet – forslaget som vi har fått oss forelagt her i dag – med å innføre investitur og oppløsningsrett. Det betyr imidlertid ikke at Arbeiderpartiet ikke i framtiden vil kunne se annerledes på denne saken. På dette grunnlaget vil jeg anbefale Arbeiderpartiets stortingsgruppe å stemme mot forslaget.

Presidenten: For ordens skyld: Presidenten oppfatter anbefalingen fra representanten Kolberg om å stemme mot forslaget som en anbefaling om å stemme for innstillingen – slik at vi har det riktig i protokollen?

Martin Kolberg (A) [15:33:01]: Ja.

Presidenten: Det er greit.

Per-Kristian Foss (H) [15:33:06]: Jeg kan åpne med å si at min anbefaling til Høyres gruppe er nøyaktig den samme, å støtte innstillingen, og at forslaget ikke bifalles.

Jeg har tidligere på vegne av flere i Høyre vært forslagsstiller til forslaget om begrenset oppløsningsrett – altså et grunnlovsforslag – for å sikre regjeringer et minimum av autoritet. Det mener jeg fortsatt, men et slikt forslag foreligger ikke nå i denne perioden til votering. Det forslaget som nå foreligger, er altså en kombinasjon av oppløsningsrett og investitur – et innsettingsvedtak. Det vil være en nyskaping i norsk statsskikk. I dag voterer ikke Stortinget over en regjeringens tiltredelseserklæring eller en gitt sammensetning av regjeringspartier, altså en koalisjon. Slik bør det etter Høyres mening forbli. Vårt forslag fra tidligere er å gjenopprette balansen mellom statsmaktene i en begrenset oppløsningsrett, ikke å svekke den parlamentariske frihet og fleksibilitet, som dette forslaget etter min oppfatning vil gjøre.

Et innsettingsvedtak sikrer ikke nødvendigvis stabilitet når politikken møter sterke motkrefter, og det kan hende f.eks. i tider med økonomisk motgang. Da kan det være vanskelig for koalisjoner å bevare samholdet og bevare oppslutningen. Sagt med andre ord: Investitur kan ikke hindre populisme. Det er en erfaring jeg ikke skal utdype nærmere, men den har historiske paralleller fra nyere tid. På dette grunnlaget gjentar jeg at jeg anbefaler Høyres representanter å stemme for innstillingen.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [15:35:06]: Siden Norge er et av få – i hvert fall sammenlignbare – land som ikke har en eller annen form for oppløsningsrett, må man

spørre om dette virkelig er en alvorlig mangel ved vår konstitusjon. Når alle andre har det, hvorfor har ikke vi det til tross for at det norske demokratiet i andre sammenhenger har blitt pekt på som verdens beste? Kanskje dreier det seg, når alt kommer til alt, om en liten skjønnhetsplett som våre grunnlovsfedre i farten ikke kom til å rette opp.

Kristelig Folkeparti kommer heller ikke til å støtte forslagene slik de foreligger. Det handler i hovedsak om at vi ikke har sett det store behovet for en slik ordning. Norge har et rimelig stabilt og velfungerende parlamentarisk demokrati, og det har gjennomgående ikke vært store problemer med å danne styringsdyktige regjeringer. Det norske parlamentariske systemet har fått tid til å sette seg. Det er det viktig å understreke. Å innføre et nytt element i et system som fungerer bra, er ikke bare uproblematisk. Særlig gjelder dette når det heller ikke foreligger et gjennomarbeidet grunnlovsforslag som kunne samlet alle, eller de fleste, representantene.

Oppløsningsrett framstår fortsatt som et fremmedelement i det norske parlamentariske systemet – ja som noe unorsk, rett og slett. Så kan man ikke unngå å merke seg at begge de to foreliggende grunnlovsforslagene i hovedbegrunnelsen er motivert ut fra et ønske om å sikre seg mot å få mindretallsregjeringer med svak handlekraft og kanskje også en utglidende tendens til stortingsregjereri. Dette går nok så klart fram i starten av forslagene at det er mindretallsregjeringer med svekket handlekraft man ønsker å gardere seg mot. Forslaget om innføring av oppløsningsrett, det ene forslaget, koblet sammen med innføring av såkalt investitur, eller innsetningsvedtak, skulle sikre oss mot dette.

Forslagene bærer på mange måter preg av å bli fremmet mer eller mindre som et utslag av hva man opplever som en uheldig utvikling, med mindretallsregjeringer med svekket handlekraft.

Nå kan man ha ulike meninger om hvordan mindretallsregjeringer har fungert i Norge de siste tiårene. For Kristelig Folkeparti er det imidlertid klart at erfaringen gjennom de siste 40 år tydelig viser at et land kan styres stødig, og at det kan fattes store og viktige beslutninger, også med mindretallsregjeringer. Norge er på topp i velstandsutvikling og et av verdens beste land å bo i. Det synes ikke som om en tradisjon med mindretallsregjeringer har virket som noen bremsekloss på denne utviklingen.

Det er riktig, som forslagsstillerne peker på, at Norge har tradisjon for at mange og aktive partier stiller lister ved valg til Stortinget. At vi har et mangfoldig partispekter, med mange vitale partibevegelser, må utelukkende ses på som et stort aktivum for landet. Dette fører naturligvis til at det blir mer krevende å få etablert flertallsregjeringer eller koalisjoner, som forslagsstillerne peker på. Men derfra og til å trekke den slutning at oppløsningsrett skulle være et middel til å gjøre det lettere å få dannet flertallsregjeringer, virker noe underlig på meg. Vi får ikke nødvendigvis færre partier ved å skrive ut nyvalg. Det man kan oppnå, er et endret styrkeforhold mellom dem. Fra én side sett er utskriving av nyvalg et uttrykk for en slags resignasjon. I en situasjon hvor de folkevalgte ikke klarer å bli tilstrekkelig enige, velger de like gjerne å sende ballen tilbake til vel-

gerne og ber dem om å ordne opp i stedet. Men det betyr i høyden at man gir seg selv en ny sjanse, og det gis ingen garanti for at det blir lettere etter et omvalg. Man kan også risikere å rote det enda verre til.

Et forslag om å innføre investitur kunne tenkes å ha en disiplinerende effekt. Forslaget tar til orde for en positiv parlamentarisme, i den form at parlamentet må gi aktiv støtte til en bestemt statsministerkandidat, som så kan utnevnes av Kongen og deretter velge sine regjeringsmedlemmer. Så langt i Norges parlamentariske historie har det vært få konstitusjonelle kriser der en ville funnet en bedre løsning dersom en hadde hatt investitur. Fravær av investitur kan imidlertid ha bidratt til at det har blitt etablert regjeringer som ellers ikke ville fått tilstrekkelig støtte i parlamentet til å bli innsatt ved investitur, men som likevel har fungert på en tilfredsstillende måte. Slik kan en også hevde at fraværet av investitur har styrket den parlamentariske handlefriheten og hindret utviklingen av enkelte konstitusjonelle kriser.

En lang tradisjon med mindretallsregjeringer kan selvsagt lett føre til at man til slutt tror at det er slik det skal være – skjønt de seks siste årene har vel snudd litt opp ned på det. Jeg mener ikke at man bør fristes til å idyllisere mindretallsregjeringer – la meg si det. Vi innser absolutt at en flertallsregjering kan ha fordeler, bl.a. ved at ansvarsdelingen mellom storting og regjering blir klarere, og man får mer forutsigbare forhold ved at man unngår usikkerhet rundt hvorvidt et forslag fra en regjering blir vedtatt eller ikke.

På den annen side stilles det også spesielle krav til hvordan en flertallsregjering bør forholde seg til Stortinget og passe på at Stortingets makt og innflytelse ikke blir svekket. Det er forståelig – la meg også si det – når en flertallsregjering utgått fra flere partier har vært igjennom intense og interne prosesser for å komme fram til kompromissløsninger, at den kan stå i fare for å bli bortimot immun mot å foreta selv mindre justeringer når sakene kommer til Stortinget. Det er uheldig dersom dette medfører at bredere politiske løsninger forhindres også i saker hvor det ville vært en fordel for landet at flere partier stilte seg bak et vedtak. Saksbehandlingen og debatten flyttes fra mer åpen dialog mellom storting og regjering til mer lukkede prosesser i regjeringsskvartalet.

Jeg vil avslutte med å si at alt i alt står vi oss på å erkjenne at intet system er perfekt, og at det kan være fordeler og ulemper knyttet til ulike alternativer. Men til syvende og sist handler det om å være åpen, lyttende og – framfor alt – å søke løsninger som kan framstå som mest mulig robuste. Det gjelder generelt og framfor alt i saker som har med Grunnloven å gjøre.

Til slutt vil jeg anbefale mine medrepresentanter fra Kristelig Folkeparti om å støtte komiteens innstilling.

Trine Skei Grande (V) [15:43:13]: Jeg har også en klar anbefaling – til Venstres gruppe. Jeg tror nesten jeg kan garantere at vi kommer til å stemme mot forslaget.

Det er en lang parlamentarisk tradisjon bak det styresettet vi har i dag. Jeg mener at vi burde ha befestet den sterkere i vår grunnlov, at vi burde hatt formuleringer knyttet

til vår parlamentarisme i Grunnloven, men jeg mener ikke at vi skal endre, slik det er foreslått her i dag.

Først til dette med investitur. Jeg syns at fokuset i det norske parlamentet alltid har vært knyttet til de politiske løsningene, og ikke til hvem som innehar jobbene. Derfor har det i det norske parlamentet også utviklet seg en lang forlikstradisjon, som er unik. Vi har i brede og viktige saker en lang tradisjon for å inngå forlik på tvers av politiske skillelinjer. Denne forlikstradisjonen mener jeg har brakt Norge framover. Store og viktige ting har vi klart å få bred enighet om, slik at man ikke har fått store politiske konflikter når det gjelder de store grepene for framtida. Det tror jeg er bra for landet, og jeg tror det er bra for respekten for denne salen.

Det at vi har kunnet leve med mindretallsregjeringer, som har vært i stand til å bringe forlikene fram som tradisjon, er noe av grunnlaget. Når vi ikke fokuserer på investitur, men fokuserer på hvilken politikk den enkelte regjeringa faktisk presenterer for parlamentet, og om man får gjennomslag og flertall for de ulike politiske forslagene man har, har man et helt annet og mye sunnere fokus, spør du meg, der man prøver å finne de brede, gode løsningene i stedet for å krangle om hvem som skal kjøre de sorte bilene eller sitte på fremste raden. Det fokuset tror jeg har vært bra: at vi ikke har investitur i Norge.

Egentlig er det tradisjoner knyttet til formannskapsloven som henger igjen i parlamentet vårt, og dette fungerer bra slik det er i dag. Det betyr ikke at vi er prinsipielt imot flertallsregjeringer, sjøl om jeg tror at det er veldig få som er villig til å gå i tog for alltid å få flertallsregjering. Jeg tror heller ikke den tida vi nå har hatt med flertallsregjering, har gjort at respekten for parlamentet, respekten for debattene her og respekten for de forslagene andre partier kommer med, har økt. Jeg merker meg bare at Venstre daglig fremmer forslag i denne salen, og har gjort det i sju år snart, men det blir ikke flertall for et eneste ett. Jeg nekter å tro at alle forslagene man har fremmet på vegne av et politisk parti i sju-åtte år, er dumme. Det har kanskje noe å gjøre med hvilken tradisjon man har lagt seg til med flertallsregjering: at man prinsipielt er imot forslag som alle andre har. Det mener jeg ikke er bra for parlamentet, jeg mener det ikke er bra for demokratiet, og jeg mener det ikke er bra for løsninger for landet, heller. Hvis man skal holde seg med flertallsregjeringer, må man i hvert fall holde seg med flertallsregjeringer med et visst demokratisk sinnelag og en viss respekt for denne salen. Det er viktig.

Så til oppløsningsrett. Jeg mener du kan finne grunner for investitur, men å finne grunner for oppløsningsrett syns jeg faktisk man må lete enda lenger etter. Enten betyr det at en regjering har mistillit til parlamentet, eller at politikere har mistillit til folket sitt. Jeg syns ikke noen av delene er veldig sjarmerende. Hvis det er regjeringa som skal skrive ut dette nyvalget, betyr det at regjeringa har mistillit til sitt eget parlament. Jeg mener at makta skal gå ut fra parlamentet og ikke ut fra regjeringa.

Hvis det er parlamentet som skal kreve nyvalg, er det politikerne som har mistillit til sitt eget folk, og sier at dere valgte feil, dere må nok velge en tur til, for vi får ikke til å styre på bakgrunn av den sammensetningen dere har gitt

oss – noe jeg også mener er prinsipielt feil. Politikere kan ikke ha mistillit til sitt eget folk.

Når man ser disse to tingene samlet, investitur og oppløsningsrett, kan man kikke på de parlamentene som praktiserer disse to prinsippene, og se hvordan de er forskjellige fra det norske parlamentet. En av forskjellene er de brede forlikene. En annen forskjell er at det antakeligvis blir to store partier som kjemper mot hverandre, og du får en sterkere monopolisering. Det er det sikkert noen i denne salen som kunne ønsket seg, en verden med bare to partier, men hvis du kikker på den demokratiske deltakelsen i land med bare to partier, går den dramatisk nedover. Hvis du ser på respekten for politikere i topartisystemene, går også den nedover fordi du får fokusering på konflikt og ikke på politiske løsninger. (Uro i salen.) I sum hadde det – jeg håper jeg ikke forstyrrer folk i salen – når man ser disse to tingene under ett, svekket det norske parlamentet i den tradisjonen, svekket folks respekt for den jobben vi skal gjøre, og det hadde svekket de politiske løsningene. Derfor kommer Venstre til å stemme imot.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [15:49:53]: Senterpartiet støtter innstillinga som, som flere har vært inne på, er enstemmig. Det er litt spesielt at det er en enstemmig komité som avviser et forslag fra tidligere sentrale representanter for Fremskrittspartiet, Arbeiderpartiet og SV.

Oppløsningsrett og positiv parlamentarisme, eller investitur, henger sammen. Dersom regjeringa får rett til å oppløse Stortinget, bør det til gjengjeld innføres et krav om at et flertall av nasjonalforsamlinga stiller seg bak en nydannet regjering. Det er investitur.

Som flere har sagt, tilsvarende forslag er behandlet flere ganger tidligere, men har aldri fått tilstrekkelig flertall. Det er også erfart at det i vår parlamentariske historie er få konstitusjonelle kriser som ville vært bedre håndtert dersom forslaget hadde blitt innført tidligere.

Fraværet av investitur har styrket den parlamentariske handlefriheten og hindret utviklinga av enkelte konstitusjonelle kriser. De demokratiske utfordringene har blitt taklet på en måte som har vært god, bl.a. fordi partier ikke har blitt tvunget til aktivt å støtte en regjering de egentlig ikke ønsker, fordi dette i neste omgang forhindrer oppløsning av Stortinget.

Oppløsningsrett innebærer at regjeringa under bestemte forutsetninger kan oppløse Stortinget. Det kan bare anvendes ved konstitusjonelle kriser, som er anført i forslaget, f.eks. ikke enighet om statsminister, at det har vært flertall for mistillitsforslag eller at det har vært kabinettspørsmål som har påført regjeringa nederlag.

Senterpartiets vurdering er at vårt system er et godt system. Det er stabilt, det gir grunnlag for et mangfold av partier, og det gir grunnlag for å utøve et lederskap som ikke minst er nødvendig i tida framover, hvor vi står overfor beslutninger som på kort sikt kanskje er upopulære, og som det derfor er viktig at vi har trygghet for at Stortinget kan følge opp videre. Senterpartiets gamle slagord «Vekst er ikke å forbruke mer, men å forvalte bedre» er ikke minst et slagord som, dersom det skal settes ut i livet, krever stabilitet og krever et storting som har nødvendig fasthet og

står fast ved det, sjøl om det på kort sikt vil føre til kritikk fra deler av befolkninga.

Vi har altså gode erfaringer og ser derfor ikke behov for å endre systemet vårt ut fra de erfaringene vi hittil har sett.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [15:52:43]

Innstilling fra justiskomiteen om endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven (Innst. 219 L (2011–2012), jf. Prop. 65 L (2011–2012))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil fire replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte tale-tid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Akhtar Chaudhry (SV) [15:53:50] (ordfører for saken): Jeg konstaterer med glede at en samlet justiskomite er opptatt av å forebygge, bekjempe, etterforske og straffe voldshandlinger i vårt samfunn. Komiteen har spesielt vært opptatt av ofrenes rettigheter. Disse rettighetene har komiteen, sammen med regjeringen, vært med på å styrke over flere år.

Terrorangrepet mot regjeringskvartalet og på Utøya 22. juli 2011 rammet et stort antall mennesker. De som befant seg på Utøya og i regjeringskvartalet, utgjør nærmere 700 personer. I tillegg kommer skadelidte som befant seg andre steder, samt etterlatte, pårørende og de som hjalp til for å redde liv og minimere skadeomfanget. Blant de nevnte ble også et stort antall påført tap og skader som de har krav på erstatning og oppreisning for.

Dette stiller store krav til samfunnets anstendighet og rettsfølelse og systemets robusthet og kapasitet. Komiteen har over lengre tid vært i tett kontakt med Justis- og beredskapsdepartementet både før forslagene som fremmes i denne proposisjonen, ble sendt på høring, samt i arbeidet med Innst. 150 S for 2011–2012 om representantforslag fra komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet om endringer i voldsoffererstatningsloven og opprettelse av en offeromsorg. Vi har sammen jobbet for å ivareta interessene til ofrene, pårørende, etterlatte og andre skadelidende på en best mulig måte.

Stikkordmessig vil jeg nevne at vi i dag vil:

- heve voldsoffererstatningens øvre grense fra 40 G til 60 G
- vedta å åpne opp for at flere vil kunne søke om erstatning

- styrke fornærmedes og etterlattes rett til deltakelse i rettsmøter
- åpne adgang til å oppnevne koordinerende bistandsadvokat

Komiteen viser til at formålene med forslagene i proposisjonen er å sikre en hensiktsmessig og tilfredsstillende gjennomføring av straffesaken og forsvarlig behandling av erstatnings- og oppreisningskrav som følge av terrorangrepet. Komiteen vil understreke at forslagene er generelt utformet. Det foreslås således ingen særlov for 22. juli-søknadene.

Regjeringsfraksjonen viser til at etter voldsoffererstatningsloven § 11 første ledd ytes det ikke høyere voldsoffererstatning for hvert enkelt skadetilfelle enn 40 ganger folketrygdens grunnbeløp. Dette tilsvarer 3 168 640 kr per 1. mai 2011. Vi vil i dag heve den øvre grensen for voldsoffererstatning til 60 G. Voldsoffererstatningen skal sikre at ofrene, i den grad det er mulig, kan ha et normalt liv med et normalt forbruk.

I tillegg foreslår regjeringen en adgang til å fravike den øvre grensen for voldsoffererstatning på 60 G i «særlige tilfeller». Som eksempler nevnes at erstatningskravene kan overstige 60 G, selv om de er beregnet ut fra en alminnelig levestandard, dersom unge mennesker blir tilnærmet 100 pst. invalidiserte og varig uføre og får mange års – og dermed høyt – tap av framtidig inntekt, stort pleiebehov og høye utgifter til å bygge om bolig, samt i tilfeller der draps-ofre etterlater seg mange små barn. Flertallet støtter dette forslaget, selvsagt.

Stortinget vil i dag vedta at flere enn dem som omfattes av voldsoffererstatningsordningen, skal kunne søke om erstatning. Dette gjelder personer som har blitt påført personskade i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten.

Når det gjelder spørsmålet om kodifisering av dagens praksis om at ofres nærmeste pårørende skal kunne søke og få voldsoffererstatning, deler komiteen regjeringens syn, at en lovfesting kan virke mot sin hensikt og derfor ikke er å anbefale. Grensene her er vanskelig å trekke, og ved å forsøke å lovfeste gjeldende praksis kan en risikere å inn-snevre rettighetene sammenlignet med den utviklingen i forvaltnings- og rettspraksis som tiden ellers vil føre til. Komiteen vil understreke at praksisen i dag, at ofres nærmeste pårørende skal kunne søke og få voldsoffererstatning, skal fortsette.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Sigvald Oppebøen Hansen (A) [15:59:09]: Eg vil starte med å takke saksordføreren for god og rask behandling i komiteen.

Det er ikkje mange veker sidan Stortinget behandla forslag til endringar i valds-offererstatninga og sak om offerhjelp. Dagens sak er initiert av terrorangrepet mot regjeringskvartalet og Utøya 22. juli i fjor, men endringane skal likevel gjelde generelt.

Eg er veldig tilfreds med at me i dag kan behandle gode forslag til endringar i valds-offererstatningslova og straffe-

prosesslova. Eit av forslaga er å heve den øvre grensa for valdsoffererstatning frå dagens 40 G til 60 G, og ikkje minst at denne grensa kan bli fråviken i særskilde tilfelle.

Eit anna forslag til endring går ut på at dagens grense på 40 G er relatert til skadetidspunktet, mens det nye forslaget om 60 G blir utrekna etter kor stor G er på vedtakstidspunktet. Høvet til å fråvike den øvre grensa i særskilde tilfelle vil bety at den øvre grensa ikkje vil slå urimeleg ut. Med andre ord vil det bli ein sikkerheitsventil for at valdsoffer kan få dekt tapa sine med utgangspunkt i ein vanleg levestandard.

Eg er glad for at regjeringa tek høgde for at det kan bli mogleg å gje valdsoffererstatning til personar som blir påførte skade eller tap etter å ha gjeve hjelp til valdsoffer. Det er også viktig å streke under at desse endringane vil ha tilbakeverkande kraft frå 1. januar 2011. Eg har registrert at dette forslaget har vore gjenstand for ein viss kritikk, der enkelte meiner at ein skulle ha gått enda lenger tilbake i tid. Vel, da vil eg minne om at dette, så vidt eg er kjend med, er første gong endringar i valdsoffererstatningslova får tilbakeverkande kraft, og at alternativet kunne ha vore enda strammare.

Mange har reagert på at det er ulike reglar for korleis erstatning blir utmålt for valdsoffer over 16 år og offer under 16 år. Til det er å seie at endringane ikkje vil bli til hinder for at dei under 16 år, på lik linje med andre valdsoffer, skal kunne få utbetalt erstatning opp til 60 G og i særskilde tilfelle meir. Forskjellen på dei over og dei under 16 år ligg i at dei over 16 år i mange tilfelle har gjort eit studieeval eller er i inntektsgjevande arbeid. For dei som er under 16 år, er det normalt ikkje slike haldepunkt. Derfor vil dei yngste få utrekna ei standardisert erstatning. Eg meiner at det kan vere mange grunnar til å diskutere dette prinsippet nærmare, men det var ikkje ein del av forslaget frå regjeringa da saka var ute på høyring. Derimot vil Personskadeerstatningsutvalet ta dette opp som eitt av fleire spørsmål i utgreiinga si, så Stortinget vil få dette spørsmålet opp til brei diskusjon ved eit seinare høve.

Endringane i straffeprosesslova legg opp til at krav om erstatning og oppreisning i utgangspunktet kan behandlast i straffesaka mot gjerningspersonen. Dette kan òg skje gjennom ein noko meir omfattande munnleg konferanse enn det som er vanleg i dag. Dermed blir det lagt opp til at erstatningskrava blir sikra ei tilfredsstillande behandling.

Eg er glad for at saksbehandlingskapasiteten hos Kontoret for valdsoffererstatning er vesentleg styrkt. Dette vil sannsynlegvis sikre at alle søknader får ei rask og god behandling.

Regjeringa kjem også med framlegg om at retten skal kunne avgjere at rettsmøte i straffesaker som har litt større format, skal overførast til andre lokale – for å sikre at den fornærma, dei etterlatne og bistandsadvokatane deira kan nytte seg av retten til å følge saka. Eg viser også til at regjeringa i forslaget foreslår at det skal kunne oppnemnast ein eller fleire koordinerande bistandsadvokatar i straffesaker med mange aktørar.

Åse Michaelsen (FrP) [16:03:54]: For ikke mange ukene siden behandlet Stortinget et representantforslag fra

oss i Fremskrittspartiet vedrørende endring i voldsoffererstatningsloven og også en generell heving av voldsofres rettigheter og opprettelse av en offeromsorg. Dette er et viktig område å synliggjøre manglene på for oss i Fremskrittspartiet. Derfor fremmet vi også dette forslaget allerede i juni fjor.

Så bet jeg meg merke i at sakens ordfører, Chaudhry, i dag refererte til straffesaken i entall, altså 22. juli-saken. Det blir for oss i Fremskrittspartiet helt feil. De endringene som vi nå behandler, gjelder alle ofre.

Som alle vet, sitter vi i dag med regjeringens lovforslag som svar på vedtakene som ble gjort. Det er vel og bra at vi får hevet taket fra 40 til 60 G, men er det i det hele tatt nødvendig å ha et tak? Dette tar vi opp i forslaget fra Fremskrittspartiet, som vi ikke har fått flertallet med på, nemlig en generell oppheving av taket på erstatninger til voldsofre.

Finnes det gode argumenter for at voldsofre skal tilkjennes mindre erstatning enn dem som er utsatt for pasientskade, yrkesskade og for den saks skyld trafikkskade? Fremskrittspartiet mener nei. Det er virkelig ikke godt å finne vektige argumenter for å legge et tak på erstatningsbeløpet. At vi som politikere i lovforlaget vil heve grensen fra 40 til 60 G, bekrefter vel bare det vi alle vet, at behovet for en utvidelse er til stede. Så igjen: Hvorfor ikke ta bort hele taket? Det kan ikke være for å spare penger. 2011 er, og vil forhåpentligvis bli, et unntaksår når det gjelder voldsskader, på grunn av 22. juli. Det er ytterst sjelden at noen blir så skadet av vold at det kan sammenlignes med skade i forbindelse med bilulykker eller operasjoner. Grensen på 40 G har i de årene den har eksistert, ikke blitt brukt. Så hvorfor lage et kunstig tak, da dette bare skaper byråkrati og frustrasjon?

Det blir sagt fra regjeringspartiene at det vil bli tilgang på en «ventil» i helt spesielle saker, som f.eks. saken til Mohamad Hadi Hamed. Men hadde det ikke vært mye enklere å fjerne taket, forholde seg til den enkeltes erstatnings sak og dermed sikre at hver og en får det beløpet som blir vedtatt, og som etter rettens mening er det reelle og det rette beløpet som skal tilkjennes? Det som kan bli tilfellet nå, er at domstolen kan tilkjenne beløp over 60 G, f.eks. 10 mill. kr, mens voldsofferet kan risikere å få utbetalt kun halvdelen, selv om alle egentlig er enige i at 10 mill. kr er det rette beløpet. Forstå det den som kan, jeg gjør det i alle fall ikke.

Jeg tar opp forslaget som vi har fremmet og står alene om, og forslaget som vi fremmer sammen med Høyre.

Presidenten: Representanten Åse Michaelsen har tatt opp de forslag hun refererte til.

André Oktay Dahl (H) [16:07:11]: Det meste er egentlig sagt, men jeg har lyst til å takke komiteen for godt samarbeid, takke saksordføreren og – ikke minst – takke foregående taler som på vegne av sitt parti, Fremskrittspartiet, har vært en veldig aktiv pådriver som har beveget regjeringen i riktig retning. Dette er en klar forbedring, det vi skal vedta i dag.

Det har skjedd en lang rekke skrittvis forbedringer av

voldsoffererstatningsloven, men man kan kanskje si at det har skjedd litt ukoordinert og ikke etter en helhetlig vurdering. Det er bakgrunnen for forslaget som Høyre og Framskrittspartiet står sammen om, forslag nr. 1, at det er behov for å evaluere praktiseringen av totalbildet. Det har vært forutsatt av Stortinget siden vi fikk loven i utgangspunktet, fordi vi ikke har hatt en helhetlig og uavhengig gjennomgang til nå. Det har medført at vi har fått – riktignok – en lang rekke forbedringer, men det har skjedd klattvis og lite koordinert og kan også skape nye urettferdigheter.

Som begrunnelse for å fremme vårt forslag er behovet for å få større klargjøring om barns rettsstilling sammenliknet med voksne, og det er behov for å få en klargjøring i hvem som regnes som pårørende. Da trenger vi en grundig analyse av all praksis vi har fått etter lovens ikrafttredelse opprinnelig.

Det er også grunn til å huske på at det er mange voldsofre i tillegg til dem som mistet livet og som ble pårørende både i regjeringsskvalet og på Utøya. Jeg har lyst til å si tere noe som ble sagt på en konferanse tidligere, i år eller i fjor, om at hvert enkelt voldsoffer og pårørende har en Breivik i sitt liv. Det er grunn til å huske på at denne loven gjelder generelt, og det er mange i tillegg til dem som er direkte pårørende og berørt som ble ekstra berørt, fordi det gjenopples ved det andre ofre opplever.

Til slutt har jeg lyst til å understreke det som en enstemmig komité påpeker – det er Høyre glad for, det har vi vært opptatt av – å sørge for at Oslo tingrett gjør det så tilrettelagt og tilgjengelig som mulig, slik at pårørende kan følge rettsprosessen i nærheten av der hovedforhandlingene faktisk foregår, hvis de ønsker å være i Oslo-området. Jeg synes tingretten har gjort en god jobb med å legge til rette for praktiske måter å få gjort dette på, men jeg har lyst til å understreke at det er bra at vi også fra Stortingets side understreker hvor viktig det er at de som har behov og ønsker det, i størst mulig grad skal ha muligheten til å følge rettssaken på den måten de selv ønsker. Det er det komiteen legger opp til, og jeg håper at Oslo tingrett tar signalene fra Stortinget på alvor – i tillegg til at de har gjort en bra jobb fra før når det gjelder å gjøre dette på en mest mulig praktikabel måte, mest mulig likt den prosessen man vanligvis har, og mest mulig hensynsfullt og skånsomt for alle de menneskene som er direkte berørt av tragedien 22. juli.

Statsråd Grete Faremo [16:10:37]: Bakgrunnen for forslagene til endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven er et felles politisk ønske om å sikre en tilfredsstillende behandling av voldsoffererstatningskravene etter terrorangrepene 22. juli i fjor, i forvaltningsapparatet og forhindre at voldsoffererstatningsloven slår urimelig ut. Endringene i straffeprosessloven skal sikre at fornærmede og etterlatte skal kunne gjøre bruk av rettighetene straffeprosessloven gir dem, selv om antallet aktører i en straffesak er høyt.

Lovforslagene er initiert av terrorangrepene mot regjeringsskvalet og Utøya 22. juli i fjor. Forslagene har blitt til gjennom et nært og fruktbart samarbeid mellom regjeringen og justiskomiteen. Jeg vil derfor benytte anledningen til å takke for dette gode samarbeidet. Det gleder meg

at det er bred politisk enighet om de foreslåtte lovendringene.

Jeg foreslår å heve den øvre grensen for voldsoffererstatning fra 40 G på skadetidspunktet til 60 G på vedtakstidspunktet. Grensen skal kunne fravikes i særlige tilfeller. Dersom unge personer blir påført så alvorlige skader at de blir tilnærmet 100 pst. invalide og uføre, vil de kunne få erstatningskrav som overstiger 40 G. I helt spesielle tilfeller vil kravene også kunne overstige 60 G, selv om de er beregnet ut fra en alminnelig levestandard. Dette skyldes at det framtidige inntektstapet og utgiftene til framtidig pleie og ombygging av bolig vil kunne bli høyt når ofrene er unge. Adgang til å fravike den øvre grensen i særlige tilfeller skal være en snever unntaksregel. Den skal hindre at erstatningskrav blir avkortet når dette slår særlig urimelig ut.

Jeg ønsker også å gi forvaltningen en skjønnsmessig adgang til å gi voldsoffererstatning til personer som har bistått ofre. Slik voldsoffererstatningsloven er utformet i dag, vil personer som har bistått ofre for straffbare voldshandlinger, normalt ikke kunne få voldsoffererstatning. Etter lovforslaget vil privatpersoner som fraktet personer til land ved Utøya, eller personer som drev livreddende arbeid på Utvika camping eller i regjeringsskvalet, kunne få erstatning. Jeg mener innsatsen fra dem som bistår ofre for straffbare handlinger, har en så stor verdi for samfunnet at en slik utvidelse har gode grunner for seg.

Etter forslaget skal hevingen av den øvre grensen og adgangen til å gi voldsoffererstatning til personer som har bistått ofre, få virkning for alle erstatningskrav med bakgrunn i straffbare handlinger skjedd 1. januar 2011 eller senere.

Jeg legger til at reglene om standardisert erstatning til barn etter skadeerstatningsloven § 3-2a ikke er til hinder for at barn vil kunne få erstatning over 40 G. Bestemmelsen angir hvordan erstatning for framtidig inntekt og mén(er)statning for barn under 16 år skal utmåles. Det gis maksimum 40 G i erstatning for disse postene. Barn kan i tillegg få erstatning for lidt skade, erstatning for utgifter som personskaden antas å påføre barnet i framtiden, og oppreisning. Det innebærer at barn på lik linje med alle andre voldsofre vil kunne få opptil 60 G i voldsoffererstatning. I særlige tilfeller vil de kunne få mer. Spørsmålet om hvordan erstatning for framtidig inntekt og mén(er)statning for barn skal utmåles, er et av flere spørsmål som er vurdert av Personskadeerstatningsutvalget i NOU 2011:16 Standardisert personskadeerstatning. Utredningen som også er omtalt tidligere i dag, vil bli sendt ut på høring.

Jeg foreslår at retten i straffesaker av større format skal kunne beslutte at de fornærmede og etterlatte skal kunne overvære rettsmøtet ved bruk av fjernmøte, såkalt videokonferanseteknikk, eller ved at de mottar lyd- og bildeoverføring fra rettslokalet på nærmere angitt sted, ofte kalt «streaming». I saker med mange aktører kan det være vanskelig praktisk gjennomførbart at alle er til stede samtidig. Det kan også være utfordrende å gjennomføre rettsmøter på en verdig og ryddig måte. Bestemmelsen vil bare komme til anvendelse dersom det er nødvendig for å få til

en hensiktsmessig og ressursmessig forsvarlig gjennomføring av straffesaken, og beslutningen bør ikke gå lenger enn det som er nødvendig for å sikre disse hensyn. Overføring til tilstøtende lokaler vil være en del av rettsmøtet, på lik linje med selve rettslokalet. Retten skal avklare spørsmål om hvem som skal være til stede til hvilke tidspunkt, i dialog med de enkelte aktørene. Forslaget er ikke ment å frata aktørene rettigheter som ellers følger av straffeprosessloven.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Hans Frode Kielland Asmyhr (FrP) [16:15:56]: Som statsråden var inne på i sitt innlegg, har voldsoffererstatningsloven § 11 første ledd en begrensning oppad på 60 ganger grunnbeløpet i folketrygden, men at denne øvre grensen i særlige tilfeller kan fravikes.

I og med at det som blir sagt i denne debatten, vil være viktig for praktiseringen av dette, vil jeg stille statsråden spørsmålet: Hvilke signaler vil hun sende ut med hensyn til hvor snevert denne unntaksregelen skal praktiseres?

Statsråd Grete Faremo [16:16:38]: Denne unntaksbestemmelsen er nok ment for de helt spesielle tilfellene. Derfor har eksemplene som er nevnt, vært voldsofre som har spesielle forpliktelser, f.eks. omsorgsforpliktelser, eller ofre som er så unge at det kan være helt spesielle forhold som tilsier at man likevel har en slik åpning.

Dette er en ordning som er godt utprøvd, som er godt kjent, men hvor vi altså står overfor både et antall voldsofre og en så sammensatt gruppe voldsofre at det er viktig å ha denne helt spesielle unntaksbestemmelsen for å kunne gi trygghet i situasjonen.

Hans Frode Kielland Asmyhr (FrP) [16:17:41]: Jeg tror at alle er enige om at når det gjelder de sakene der man kommer opp i 60 ganger folketrygden, er det i seg selv svært spesielle saker, hvor det er skjedd alvorlig vold, og at de sakene som skulle gå utover det, altså de særlige tilfellene, vil være så spesielle at jeg synes det ville være svært urimelig om staten skulle begynne med noen siling av hvilke av de sakene som skulle gi erstatning over 60 G. Derfor mener jeg at statsråden nå må sende ut et klart og tydelig signal til dem som blir utsatt for alvorlig vold i samfunnet, om at staten skal vise raushet overfor dem som blir rammet av de verste voldstilfellene. Jeg vil anta at det vil gjelde mange av dem som ble utsatt for vold den 22. juli i fjor.

Statsråd Grete Faremo [16:18:42]: Jeg er opptatt av å gi voldsofrene trygghet for at vi har en god ordning når det gjelder voldsoffererstatning. Jeg har tillit til at både Kontoret for voldsoffererstatning og domstolen vil praktisere denne ordningen godt og rettferdig, og likebehandle voldsofre som enten har sine saker til behandling, eller som vil fremme sine saker, og at det vil være riktig at vurdering av utmålt erstatning finner sted på grunnlag av den enkeltes situasjon og i forhold til det regelverk som gis. Jeg mener at Stortinget, med de vedtak vi sannsynligvis

gjør senere i dag, legger et godt grunnlag for at så kan bli tilfellet.

André Oktay Dahl (H) [16:19:52]: Høyre vil fremover internt i partiet diskutere taket for voldsoffererstatningsordningen. Jeg vil tippe at én begrunnelse for ikke å fjerne taket helt kan være økonomiske hensyn. Jeg vil anta at departementet har foretatt noen beregninger av hvor mange det vil gjelde hvis man fjerner taket helt.

Mitt konkrete spørsmål er: Hva vil de økonomiske konsekvensene bli av å fjerne taket helt? Er det mulig for statsråden å gi et anslag for det? Jeg vil anta at det er en begrunnelse som også er fullt ut holdbar når det gjelder å ta ansvar for statens del.

Statsråd Grete Faremo [16:20:28]: Dette er en ordning som er grunnleggende god og godt kjent, hvor beregningsgrunnlaget for de fleste deler av ordningen også er godt kjent.

I dag er det slik at det er få, om noen, tilfeller der man har nådd det eksisterende taket på 40 G. Vi så likevel – med tanke på de mange sakene som ikke minst gjaldt unge voldsofre, og også behovet det er for å skape trygghet rundt denne krevende situasjonen – gode grunner for å heve taket til 60 G for å sikre at voldsofrene ikke hadde med seg en utrygghet rundt hvorvidt de ville kunne få en rimelig erstatning. Det er normal levestandard som ligger til grunn for utmålingen av de enkelte elementene i ordningen.

André Oktay Dahl (H) [16:21:45]: Da tolker jeg det dit hen at man ikke vet de økonomiske konsekvensene av hva det vil si å fjerne taket. Men det kunne kanskje være en idé å støtte forslag nr. 1, fra Høyre og Fremskrittspartiet, om en fullstendig gjennomgang av praksis, for da ville man kunne svare på den type spørsmål i Stortinget.

Et annet moment for å støtte en helhetlig gjennomgang er at det overfor komiteen er blitt påpekt at man kanskje skaper en del nye urettferdigheter fremover. Så selv om forslag nr. 1 høyst sannsynlig blir nedstemt i dag, vil statsråden ta initiativ på et angitt tidspunkt til å få en uavhengig, helhetlig gjennomgang av praksis av loven når det kanskje har gått enda litt mer tid, for å se om noen av de advarslene vi har fått om forfordeling, som kanskje blir gjeldende i denne loven, og at vi kan få en ny sak til behandling i Stortinget hvis man ser den type utslag som noen påpeker også overfor komiteen?

Statsråd Grete Faremo [16:22:45]: Jeg vet ikke om det er en misforståelse, men dette er jo en individrettet ordning. Den som har krav på erstatning, får det. Dette avgjøres ikke med utgangspunkt i budsjett under den enkelte post. Dette måles ut fra både tapt inntekt, mén og andre erstatningsuttellende forhold i den enkelte sak. Det er likevel slik at denne baserer seg på en normal levestandard og derfor ikke må sammenlignes med f.eks. obligatoriske erstatningsordninger som den enkelte har tegnet i forsikringselskaper, eller som arbeidsgiver kan ha tegnet, og heller ikke med de sakene hvor det er staten som er skadevolder. Her er det en gjerningsperson som hadde an-

svaret for skaden, men staten ser det rimelig å stille opp med erstatning, slik voldsoffererstatningsloven legger opp til.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Dag Terje Andersen gjeninntok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Stortinget er da klar til votering over sakene på dagens kart. Vi starter med sak nr. 3, da sakene nr. 1 og 2 er uten voteringstema.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 3:5 (2011–2012) – om Riksrevisjonens oppfølging av parallellrevisjonen med den russiske riksrevisjonen om strålingssikkerhet og beskyttelse av miljøet mot forurensning fra radioaktive kilder i Nordvest-Russland – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 1 (2011–2012) – Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2010 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 3:4 (2011–2012) – Riksrevisjonens undersøkelse av reorganiseringen av skatteetaten – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Presidenten vil gjøre oppmerksom på at vi nå skal votere over et grunnlovsforslag. Komiteens innstilling er enstemmig, og det foreslås at forslaget ikke bifalles. Presidenten foreslår derfor at vi voterer på vanlig måte – Det anses vedtatt.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 12:14 (2007–2008) – grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen, Øystein Djupedal, Hill-Marta Solberg, Olav Akselsen, Berit Brørby, Lodve Solholm, Svein Roald Hansen og Ivar Skulstad med sikte på å innføre en ordning med oppløsningsrett og positiv parlamentarisme (investitur) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag. Det er:

- forslag nr. 1, fra Åse Michaelsen på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre
- forslag nr. 2, fra Åse Michaelsen på vegne av Fremskrittspartiet

Det votes først over forslag nr. 2. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om de lovtekniske endringer som skal til for å fjerne taket på voldsoffererstatningen.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 90 mot 30 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.35.42)

Presidenten: Det votes så over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet og Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen nedsette et offentlig utvalg som skal evaluere praktiseringen av voldsoffererstatningsloven siden ikrafttreddelsen i 2001. Evalueringen skal inneholde en vurdering av hvorvidt intensjonene bak loven er oppfylt, forholdet til andre erstatningsordninger, vurdering av hvem som regnes som «pårørende» etter gjeldende praksis og i hvilken grad barns rettsstilling er for svak sammenlignet med voksnes mv.»

Kristelig Folkeparti og Venstre har varslet at de støtter forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 61 mot 59 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.36.06)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

lov om endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven

I

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 93 c nytt andre ledd skal lyde:

Dersom antallet fornærmede og etterlatte gjør at gjennomføring av rettsmøtet ellers ville medføre uforholdsmessige omkostninger eller vil måtte skje i lokale som ellers ikke er egnet, kan retten beslutte at fornærmede, etterlatte og deres representanters deltakelse skal skje ved fjernmøte eller ved at de mottar lyd- og bildeoverføring fra rettslokalet på nærmere angitt sted. Før beslutning om at deltakelse skal skje som nevnt i første punktum, skal de fornærmede og etterlatte, eller deres representanter, og forsvareren gis anledning til å uttale seg. Kongen kan gi nærmere regler i forskrift om gjennomføring av deltakelse som nevnt i første punktum. Rettens beslutning kan ikke ankes eller brukes som ankegrunn.

I kapittel 9 a skal ny § 107 h lyde:

Dersom antallet fornærmede og andre med bistandsadvokat og sakens omfang og kompleksitet for øvrig gjør at det anses hensiktsmessig, kan retten oppnevne en eller flere koordinerende bistandsadvokater i saken.

Koordinerende bistandsadvokat skal, så langt det er mulig, samordne bistandsadvokatenes syn på spørsmål som oppstår under etterforskningen og forberedelsen av hovedforhandlingen og bidra til en hensiktsmessig gjennomføring av saken i samarbeid med øvrige aktører. Dersom det er nødvendig for en hensiktsmessig gjennomføring av saken, kan retten beslutte at spørsmål som den enkelte bistandsadvokat ønsker stilt under etterforskning, bevisopptak og hovedforhandling til andre enn egen klient, jf. § 271 andre ledd andre punktum og § 291 a, skal samordnes og stilles av koordinerende bistandsadvokat.

Rettens oppnevning av en bestemt koordinerende bistandsadvokat kan ikke ankes eller brukes som ankegrunn.

II

I lov 20. april 2001 nr. 13 om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. gjøres følgende endringer:

§ 1 andre ledd skal lyde:

Voldsoffererstatning kan dessuten ytes ved personskade som har oppstått

- a) i forbindelse med hjelp til politiet eller andre med politimyndighet under arrestasjon, i forbindelse med avverging eller forsøk på avverging av en straffbar handling eller i forbindelse med lovlig pågripelse eller forsøk på dette, eller
- b) i forbindelse med hjelp til ofre for en straffbar handling som krenker liv, helse eller frihet, eller for å avverge eller begrense skadefølgene av den straffbare handlingen.

§ 11 første ledd skal lyde:

For hvert enkelt skadetilfelle ytes det ikke høyere voldsoffererstatning enn 60 ganger grunnbeløpet i folketrygden, jf. folketrygdloven § 1-4. I særlige tilfeller kan den øvre grensen fravikes.

§ 14 nytt sjette ledd skal lyde:

Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om saksbehandling.

I kapittel 3 skal ny § 17 a lyde:

§ 17 a Domstolsprøving av oppreisningskrav

Når Erstatningsnemnda for voldsofres vedtak om voldsoffererstatning bringes inn for domstolene for overprøving, avviser domstolen dom for oppreisningserstatning dersom det er nedlagt påstand om det. Dette gjelder likevel bare dersom det er gjennomført straffesak mot skadevolder uten at oppreisningskravet er blitt avgjort.

III

Loven trer i kraft straks.

Endringene i voldsoffererstatningsloven § 1 og § 11 gjelder for de tilfeller der det søkes om voldsoffererstatning på grunn av handlinger som har funnet sted 1. januar 2011 eller senere. Ny § 17 a gjelder der søksmålet reises etter ikrafttreddelsen.

Endringene i straffeprosessloven gjelder også for vererende saker.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Sak nr. 8 [16:36:42]

Referat

1. (213) Statsministerens kontor melder at lov om endringer i arbeidsmarkedsloven (krav om politiattest for ansatte i bedrifter som tilbyr tiltaket varig tilrettelagt arbeid) (Lovvedtak 40 (2011–2012)) – er sanksjonert under 23. mars 2012
Enst.: Vedlegges protokollen
2. (214) Endringer i folketrygdloven (Prop. 72 L (2011–2012))
Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen
3. (215) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Øyvind Håbrekke, Hans Olav Syversen, Rigmor An-

dersen Eide og Line Henriette Hjemdal om å styrke korpsbevegelsen i Norge (Dokument 8:80 S (2011–2012))

Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen

4. (216) Representantforslag fra stortingsrepresentant Trine Skei Grande om reduksjon av Statens pensjonsfond utland sine investeringer i selskaper som ødelegger tropisk skog (Dokument 8:81 S (2011–2012))
Enst.: Sendes finanskomiteen
5. (217) Et forsvar for vår tid (Prop. 73 S (2011–2012))
Enst.: Sendes utenriks- og forsvarskomiteen

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 16.37.
